

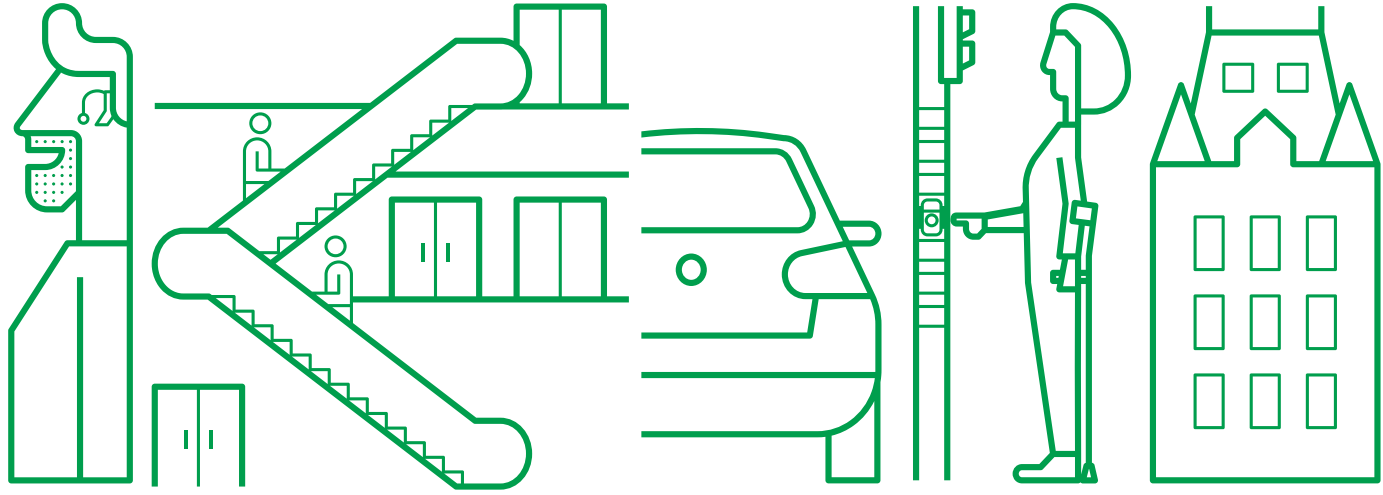
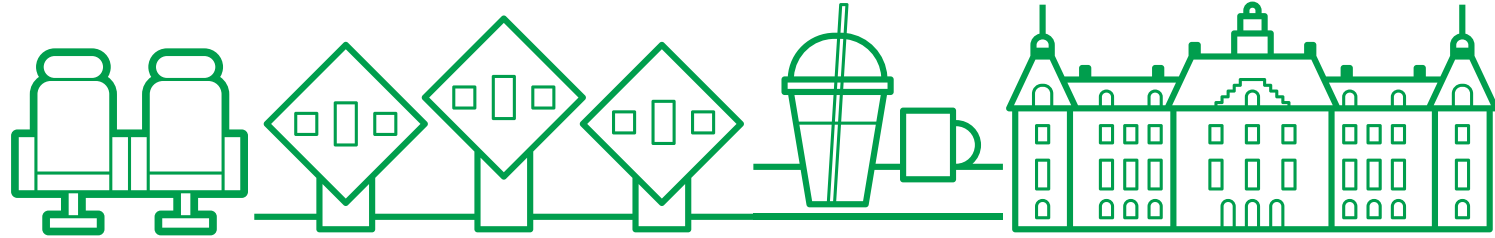
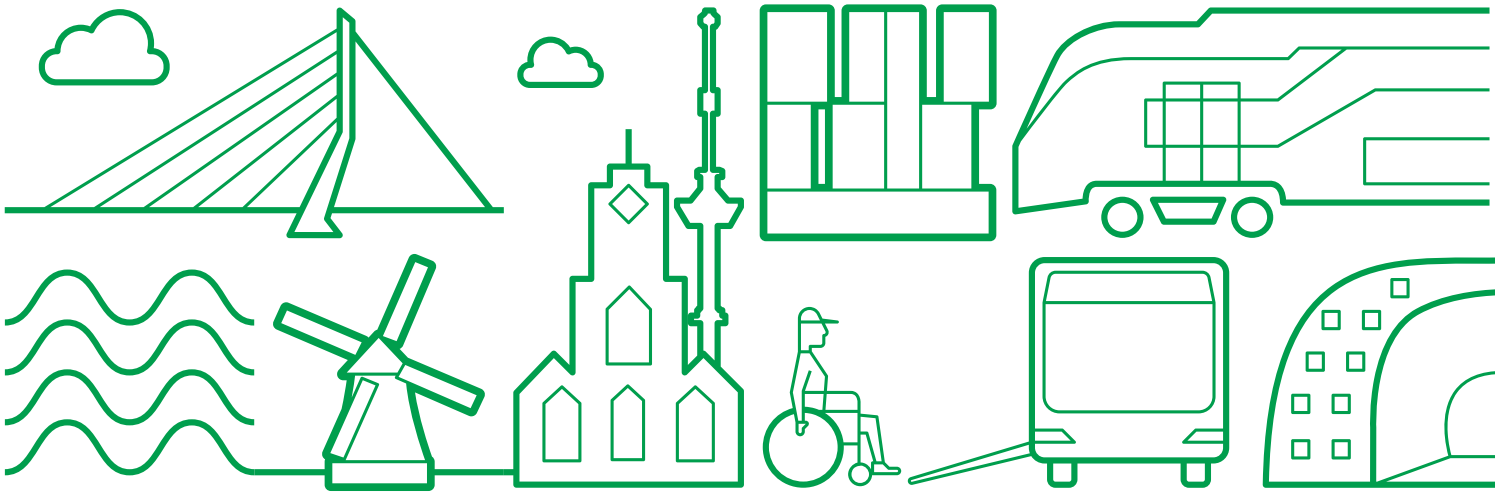
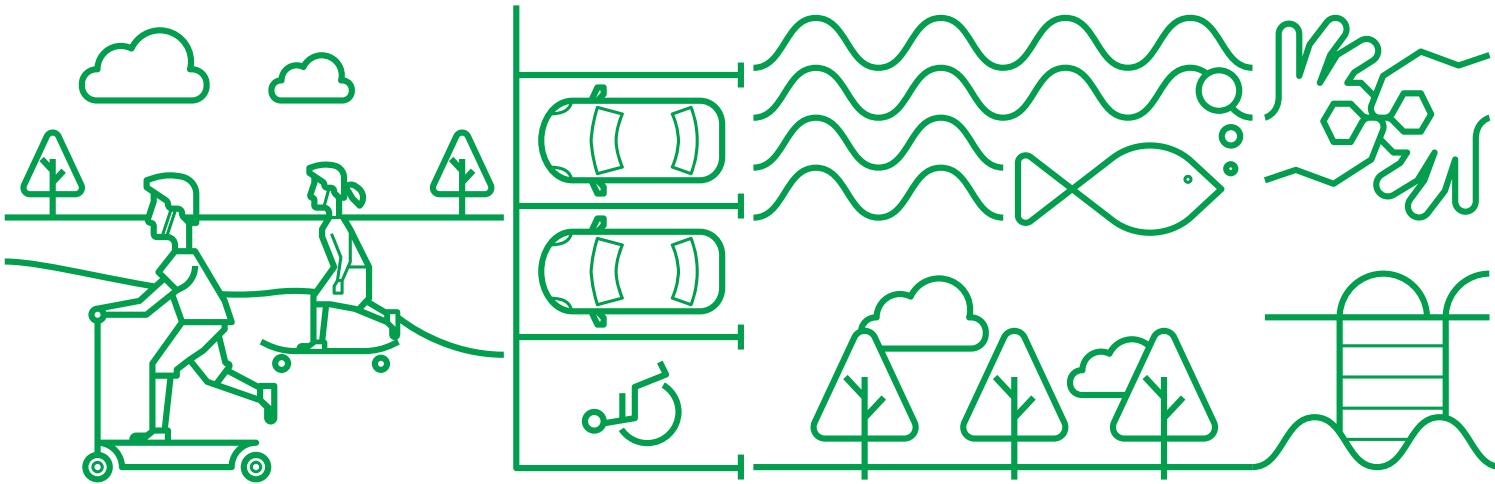

Lokale Agenda Toegankelijk- heid (LAT)

augustus 2020

Rotterdam
onbeperkt

Stadswandeling voor mensen met een visuele beperking

Inleiding

Voor u ligt de Lokale Agenda Toegankelijkheid (LAT). Dit document laat zien hoe er door de gemeente maar ook door de stad wordt gewerkt aan toegankelijkheid voor iedereen. Ondanks dit mooie resultaat blijft er altijd werk aan de winkel. De gemeente Rotterdam blijft, samen met ervaringsdeskundigen en partners in de stad, streven naar een fysiek, sociaal en informatietoegankelijk Rotterdam waar iedereen mee kan doen en zich welkom voelt.

Aanleiding is de ratificatie door Nederland van het 'VN-verdrag inzake rechten van personen met een handicap' in juli 2016. Dit verdrag verplicht overheden om inclusief beleid te maken. Beleid voor iedereen. En alleen uitzonderingen als het echt niet anders kan.

De focus ligt daarom niet op specifieke doelgroepen, maar wordt ook in Rotterdam de omslag gemaakt naar algemeen toegankelijk beleid ten behoeve van inclusie van mensen met een beperking en/of chronische ziekte en ligt de focus alleen op specifieke doelgroepen wanneer dat nodig is.

In dit document is aan de hand van 10 thema's te zien wat de gemeente heeft gedaan, doet en gaat doen op het gebied van toegankelijkheid. Deze thema's zijn samen met de Brede Raad 010 en Rotterdammers tot stand gekomen. Verder komen partners in de stad aan het woord over wat zij in de stad doen om uitvoering te geven aan het VN-verdrag.

Voorwoord wethouder

Rotterdam werkt aan een toegankelijke stad voor iedereen, ook voor mensen met een beperking. Als wethouder vind ik het heel belangrijk dat mensen met een beperking en/of chronische ziekte mee kunnen doen en zich onderdeel voelen van onze stad. Veel gaat al goed, maar we zijn er zeker nog niet.

De Lokale Agenda Toegankelijkheid die u nu voor u heeft, is een agenda voor een toegankelijke stad met als doel: inclusie van mensen met een beperking. Het is onze ambitie om de toegankelijkheid in Rotterdam nog verder te verbeteren. Werken aan toegankelijkheid is het wegnemen van letterlijke en figuurlijke drempels in de samenleving. Dat kunnen ook communicatieve of sociale drempels zijn, zoals moeilijk begrijpbare informatie, onprettige bejegening, uitsluiting of discriminatie.

Alleen samen maken we van Rotterdam een aantrekkelijke stad voor iedereen. Toegankelijkheid raakt alle organisatieonderdelen binnen de gemeente, en het raakt alle andere organisaties in Rotterdam. Ik dank dan ook alle personen en organisaties, die hebben bijgedragen aan deze agenda en die zich inzetten om Rotterdam nog toegankelijker en aantrekkelijker te maken.

Sven de Langen

Wethouder Volksgezondheid, zorg, ouderen en sport

Voorwoord

Brede Raad 010

Als Brede Raad 010 willen we zo veel mogelijk wat er in Rotterdam rond het sociaal domein speelt het stadhuis inbrengen. Zodat de gemeente beleid kan maken met een scherp oog voor de Rotterdammer met een beperking of een chronische ziekte. Dat beleid moet gericht zijn op toegankelijkheid en inclusiviteit: iedereen moet kunnen meedoen en iedereen hoort erbij.

Het is onze taak om de uitwerking van het sociaal beleid in de praktijk te delen met de gemeente. Dat doen we door de stem van de Rotterdammer te laten gelden en te laten horen. Wij halen signalen op uit Rotterdam en komen tot een advies waarin we het gemeentelijk beleid toetsen aan de praktijk van alledag. Het adviesteam VN-verdrag van de Brede Raad 010 heeft samen met de gemeente gewerkt aan het bevorderen van toegankelijkheid in gemeentelijk beleid. Het adviesteam heeft onder andere sessies (met Rotterdammers) georganiseerd om input op te halen en de leden hebben waardevolle signalen opgehaald uit de stad.

Tegelijkertijd hebben wij als Brede Raad 010 ook een specifieke functie. Wij zijn een onafhankelijk adviesorgaan. Dit betekent dat we ook een luis in de pels van de gemeente moeten kunnen zijn. Wij behartigen onder andere de belangen van Rotterdammers met een beperking of chronische ziekte.

De Lokale Agenda Toegankelijkheid (LAT) is voor ons een startpunt. Wij hopen dat de medewerkers van de gemeente zich mede dankzij de LAT bewust zijn van het belang van toegankelijkheid en inclusiviteit. En natuurlijk: er verder mee aan de slag gaan. Mijn indruk is dat de gemeente echt werk wil maken van toegankelijkheid.

Koen van Dijk

Directeur-voorzitter Brede Raad 010

Interne bewustwording tijdens Week van de Toegankelijkheid

Inhoud

Inleiding	5
Voorwoord wethouder	6
Voorwoord Brede Raad 010	7
Agenda voor een Onbeperkt Rotterdam	10
Bewustwording	12
Communicatie	19
Dienstverlening	24
Vrije tijd	32
Opgroeien	41
Buitenruimte	46
Wonen	52
Zorg, welzijn en ondersteuning	56
Vervoer en persoonlijke mobiliteit	62
Werk, arbeidsmarkt en participatie	67
VN verdrag adviezen Brede Raad 010	76
Tabel doelen en deadlines	78

Agenda voor een Onbeperkt Rotterdam

Het VN-verdrag

Op 14 juli 2016 ratificeerde de Nederlandse overheid het VN-verdrag inzake personen met een handicap (in dit document het VN-verdrag). Dit verdrag waarborgt, beschermt en bevordert de vrijheden en rechten van mensen met een beperking en chronische ziekte. De doelgroep van het verdrag betreft mensen met een langdurige fysieke, zintuigelijke, verstandelijke of psychische beperking. Hieronder vallen ook mensen met een chronische ziekte en ouderen die als gevolg van ouderdom een beperking hebben.

Om handen en voeten te geven aan de implementatie van het VN-verdrag in de gemeente Rotterdam is het programma 'Rotterdam Onbeperkt' opgezet. Rotterdam Onbeperkt zet zich onder meer in voor meer bewustwording over het VN-verdrag en het belang van toegankelijkheid.

Lokale Agenda Toegankelijkheid (LAT)

Iedere gemeente in Nederland dient periodiek een plan op te stellen voor de lokale implementatie van het VN-verdrag. Dit is opgenomen in een amendement van Van der Staaij (SGP) en Bergkamp (D66) tijdens de behandeling van het VN-verdrag door de Tweede Kamer. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft vervolgens een handreiking ontwikkeld voor een Lokale Inclusie Agenda. Rotterdam nam deel aan de adviesgroep om tot deze handreiking te komen. Gemeenten kunnen zelf de vorm en inhoud bepalen. Deze Lokale Agenda Toegankelijkheid (LAT) is de Rotterdamse uitwerking van dit document. Rotterdam Onbeperkt is verantwoordelijk voor de coördinatie van deze Lokale Agenda Toegankelijkheid (LAT). Om tot de inhoud van de LAT te komen, is met diverse collega's van alle clusters samengewerkt. Dat resulteerde in een agenda van de gemeente Rotterdam voor een toegankelijke stad met als doel inclusie van mensen met een beperking en/of chronische ziekte te bevorderen.

Als basis van de LAT organiseerde de gemeente Rotterdam samen met de Brede Raad 010 een bijeenkomst voor Rotterdammers met een beperking en mantelzorgers. Deze Rotterdammers gaven aan waar zij tegenaan lopen als het gaat om meedoen in Rotterdam en wat zij graag nog (verder) verbeterd zien. Op basis van de uitkomsten van deze zeer waardevolle en positieve bijeenkomst zijn de thema's bepaald die in deze LAT aan de orde komen. Deze thema's bestrijken het hele leven.

Het gaat om de thema's:

- Opgroeien
- Buitenruimte
- Vrije tijd
- Wonen
- Zorg, welzijn en ondersteuning
- Vervoer en persoonlijke mobiliteit
- Werk, arbeidsmarkt en participatie
- Dienstverlening

Aan de lijst zijn twee thema's toegevoegd:

- Bewustwording
- Communicatie

Input voor de Lokale Agenda Toegankelijkheid

Voor medewerkers van de gemeente organiseerden we inventarisatiesessies in samenwerking met adviesbureau Wij zijn Zet. Tijdens deze sessies gaven collega's vanuit het hele concern op bovenstaande thema's aan wat er al goed gaat, wat beter kan en wat hun ambities zijn. De resultaten van deze sessies zijn vervolgens teruggekoppeld naar de Brede Raad 010 die feedback gaf en aanvullingen heeft gedaan. Op basis van alle gegevens maakte Wij zijn Zet een rapportage. Naast deze rapportage zijn er al veel meer beleidsstukken en notities geschreven en acties uitgevoerd die betrekking hebben op de implementatie van het VN-verdrag. Ook deze stukken zijn gebruikt voor de LAT.

Ook gaat deze agenda in op diverse projecten en acties die Rotterdam Onbeperkt organiseert.

Tot slot is een belangrijk principe uit het VN-verdrag “nothing about us, without us” (niks over ons, zonder ons). Dit principe betekent dat je mensen met een beperking moet betrekken als het over hen gaat. Dit hebben wij dan ook gedaan: niet alleen met de Brede Raad 010, maar ook door ervaringsdeskundigen van MEE te vragen naar hun ervaringen met toegankelijkheid in de stad, gesprekken te voeren met belangenbehartigers en door het inzetten van ervaringsdeskundigen bij het schouwen van festivals bijvoorbeeld. Ook hebben wij een enquête gehouden onder nieuwe studenten van de Erasmus Universiteit en er is een vraag opgenomen over toegankelijkheid in de Omnibusenquête. De Omnibusenquête is een vragenlijst die onder Rotterdammers wordt verspreid. Daarnaast hebben wij individuele Rotterdammers en professionals werkzaam in Rotterdam gesproken.

Toegankelijkheid

Bij Rotterdam Onbeperkt staat toegankelijkheid centraal. Onder toegankelijkheid wordt niet alleen de fysieke toegankelijkheid verstaan, maar ook sociale en informatie-toegankelijkheid.

- Fysieke toegankelijkheid gaat over bereikbaarheid en ergens in of uit kunnen komen. Het betreft fysieke maatregelen zoals een afdrijve, (trap)lift, het gebruik van duidelijke markering, maar ook veilig het pand kunnen verlaten door een nooddeur, een koffiezetapparaat kunnen bedienen en toegankelijke ICT.
- Sociale toegankelijkheid gaat over je ergens welkom voelen, hoe je bejegend wordt en of activiteiten en programmering zijn afgestemd zodat iedereen kan meedoen.
- Informatietoegankelijkheid gaat over het geven van begrijpelijke en duidelijke informatie. Dit houdt onder meer in dat informatie in duidelijke taal is (zo nodig ondersteund met pictogrammen), dat er wordt voldaan aan webrichtlijnen over toegankelijkheid en dat er verschillende manieren zijn om contact op te nemen. Ook informatie over de toegankelijkheid van een product, dienst of locatie valt hieronder.

Toegankelijkheid is dan ook geen apart thema, maar vormt de rode draad door alle onderwerpen.

Bewustwording

Een van de belangrijkste opdrachten van Rotterdam Onbeperkt is het bevorderen van bewustwording over het VN-verdrag en toegankelijkheid in de breedste zin van het woord. Zo wordt Rotterdam (nog) toegankelijker en toegankelijkheid wordt onderdeel van het DNA van de stad. Hoewel het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een beperking valt onder geldende wet- en regelgeving, is nog niet iedereen bekend met het verdrag en het belang van toegankelijkheid. Ook heeft men niet altijd een duidelijk beeld van de brede doelgroep van het VN-verdrag. Diverse middelen zijn ingezet om collega's bewuster te maken van toegankelijkheid. Hieronder staan een aantal middelen en acties beschreven.

- **Hackathon**

Hoe maak je van Rotterdam een drempelvrije en dus aantrekkelijke stad? Deze vraag stond centraal tijdens de hackathon die op 4 oktober 2018 werd georganiseerd. Bij de hackathon waren zowel collega's als ook partners uit de stad en ervaringsdeskundigen aanwezig. Onder leiding van ontwerpers van onder andere de Technische Universiteit Delft gingen de deelnemers op creatieve wijze aan de slag met uitdagingen op het gebied van sport, werk, bejegening en dienstverlening (de Vliegende Brigade). Tijdens de Hackathon was er voldoende ruimte voor de deelnemers om hun verschillende ideeën en standpunten uit te wisselen. Ook hadden zij de mogelijkheid om met elkaar te netwerken. Aan het einde van de dag presenteerden de ontwerpers per uitdaging één of meerdere ideeën.

- **Ervaringsrondes**

Een van de ideeën van de hackathon was om werkgevers zelf een beperking te laten ervaren en om hen met deze beperking de werkvloer op te laten gaan. Onno de Zwart, toenmalig directeur publieke gezondheid, welzijn en jeugdhulp, wilde graag deze uitdaging aangaan. Het gaat er bij deze uitdaging niet om dat anderen zien hoe moeilijk het is om te werken met een beperking en welke obstakels er zijn, maar hoe een werkdag eruitziet als je bijvoorbeeld in een rolstoel zit. Zo ging Onno de Zwart het Timmerhuis binnen in een rolstoel waarbij hij gebruik maakte van de lift bij de bordestrap, probeerde hij thee te halen in zowel een rolstoel als met een afgeplakte bril op en zocht hij een vergaderruimte met deze bril. Ook tijdens de vergaderingen zat hij in een de rolstoel of droeg hij een afgeplakte bril. Tijdens deze ervaringsronde waren collega's met een beperking aanwezig om hem tips te geven en om te vertellen over hun eigen ervaringen. Van deze ochtend is ook een filmpje gemaakt, die zowel (in verkorte versie) op sociale media en [YouTube](#) is geplaatst als ook op het intranet. Om dit onderwerp warm te houden heeft Onno de Zwart het stokje doorgegeven aan Anne Coenen (directeur Maatschappelijke Ontwikkeling in de Wijk) en Mickel

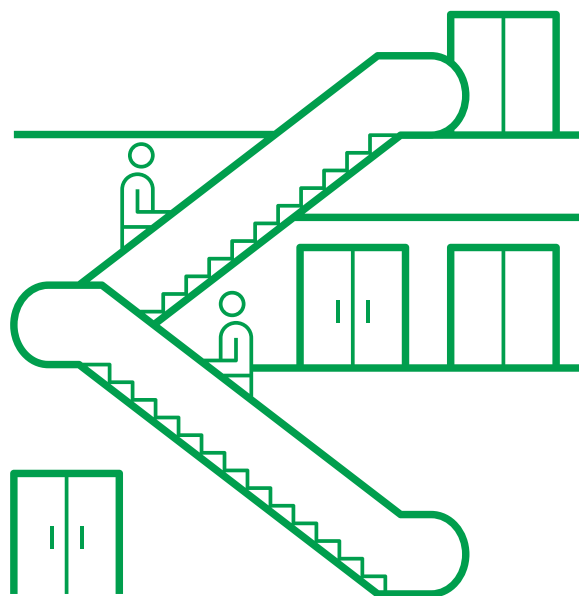
Beckers (directeur Sport, Onderwijs en Cultuur). Zij hebben op hun beurt weer andere kanten laten zien van het werken met een beperking, bijvoorbeeld: hoe haal je koffie als je niet kunt horen wat de kantine medewerker vraagt? Zij hebben het stokje doorgegeven aan Vincent Roozen, de gemeentesecretaris van de gemeente Rotterdam. Hij zal laten zien hoe het is om te werken met een beperking in het stadhuis en benadrukken dat er gewerkt wordt aan een toegankelijk Rotterdam voor iedereen. Daarnaast heeft Rotterdam Onbeperkt een filmpje gemaakt met Marc van Leeuwen, directeur ProjectManagementbureau & Engineering (Stadsontwikkeling), om ook aandacht te vragen voor toegankelijkheid in de anderhalvemetersamenleving.

- **Bewustwordingsbijeenkomsten**

In samenwerking met diverse afdelingen organiseert Rotterdam Onbeperkt (digitaal) bijeenkomsten om de bewustwording te vergroten. Deze bijeenkomsten zijn afgestemd op de afdeling en kunnen onder meer bestaan uit een presentatie over het VN-verdrag en Rotterdam Onbeperkt, een ervaringsronde waarbij mensen zelf gaan ervaren hoe het is om een beperking te hebben, een ervaringsverhaal van een collega of een gesprek met ervaringsdeskundigen van MEE over bepaalde onderwerpen. Naast informeren is het doel van deze bijeenkomsten ook om collega's te activeren de principes van het VN-verdrag toe te passen in hun dagelijkse praktijk.

- **Bijeenkomst directeuren
Maatschappelijke Ontwikkeling**

Naast de medewerkersbijeenkomsten is er ook een bijeenkomst georganiseerd voor de directeuren van Maatschappelijke Ontwikkeling. Die vond plaats op een kenmerkende locatie (de Van Nellefabriek) waar meer-

dere sprekers een verhaal vertelden dat op verschillende manieren raakte aan de dagelijkse praktijk van de directeuren. Naar aanleiding van dit werkbezoek heeft Rotterdam Onbeperkt de opdracht gekregen om bewustwording te creëren voor alle medewerkers van het cluster Maatschappelijke Ontwikkeling. Vanaf 2020 organiseert Rotterdam Onbeperkt verschillende workshops om aan te sluiten bij ieders leerbehoefte en kennis. Voor de workshops valt te denken aan een stadswandeling vanuit het perspectief van iemand met een zintuiglijke beperking, een ervaringsronde, een interactieve workshop of een presentatie door een

Subsidieverordening (SVR)

Toegankelijkheidsverplichtingen opnemen in subsidies is inmiddels mogelijk.

De Subsidieverordening 2014 is in oktober 2019 gewijzigd. Eén van de wijzigingen betreft een toevoeging aan artikel 12a SVR2014, waardoor het mogelijk is om via subsidiebeschikkingen of via nadere regels verplichtingen op te leggen aan subsidieontvangers met betrekking tot de toegankelijkheid op fysiek, sociaal en informatiegebied.

De tekst luidt: *'Bij nadere regels of verleningsbeschikking kunnen aan de subsidieontvanger verplichtingen worden opgelegd in het kader van de fysieke, sociale en informatietoegankelijkheid.'*

Dit biedt mogelijkheden om ook via subsidieverstrekking door de gemeente de toegankelijkheid te verbeteren en dit onder de aandacht te brengen bij onze subsidiepartijen. De opgelegde verplichting in verband met toegankelijkheid moet wel enig verband houden met de verstrekte subsidie. Daarnaast moet er altijd sprake zijn van redelijkheid. De komende periode gaat Rotterdam Onbeperkt uitwerken hoe we toegankelijkheid het beste kunnen verwerken in subsidies.

motivational speaker. De workshops zijn voor zowel beleidsadviseurs als medewerkers die rechtstreeks met klanten werken en voor managementteams. Rotterdam Onbepert organiseert dergelijke bijeenkomsten in 2020 ook voor externe partijen in de stad.

- **Koploperprogramma en G4**

Rotterdam Onbepert vindt het belangrijk om kennis uit te wisselen met andere gemeenten. Kennisuitwisseling gebeurt op twee manieren:

- Via het Koploperprogramma 'Iedereen doet mee!' van de VNG: Rotterdam is één van de inmiddels 40 koplopergemeentes. In dit verband ontwikkelde Rotterdam Onbepert onder meer mee aan de handreiking voor de Lokale Inclusie Agenda/Lokale Agenda Toegankelijkheid en de Scan Inclusie en Toegankelijkheid voor gemeenten. Ook hebben wij de aftrap gedaan van een reeks bijeenkomsten waarin gemeenten in elkaars keuken kunnen kijken. De bijeenkomst in Rotterdam vond plaats in museum Boijmans van Beuningen. Deelnemers kregen presentaties over dienstverlening, sport, theater en spelen te zien en te horen en konden de rondleiding 'Ongezien' bijwonen. Rotterdam nam vervolgens deel aan de bijeenkomsten die andere gemeenten organiseerden waar onder meer thema's als bewustwording en communicatie op de agenda stonden. In november vond een regiobijeenkomst van 'Iedereen doet mee!' plaats in samenwerking met Rotterdam Onbepert.
- In G4-verband met Utrecht, Den Haag en Amsterdam

- **Week van de toegankelijkheid**

In 2018 vond de hackathon van Rotterdam Onbepert plaats in de week van de toegankelijkheid. In 2019 organiseerde en ondersteunde Rotterdam Onbepert een aantal activiteiten:

- Stadswandelingen waar zowel collega's als Rotterdammers aan deelnamen. Tijdens de wandelingen van Mikxs kon men de stad ervaren vanuit het perspectief van mensen met een auditieve of visuele beperking.
- Een tafeltennistoernooi in het Timmerhuis met zowel medewerkers als rolstoeltafeltennissers.
- Een medewerker van de gemeente met een auditieve beperking gaf workshops gebarentaal. De workshops waren bedoeld voor geïnteresseerde collega's en besteedde onder meer aandacht aan: hoe benader je iemand die doof of slechthorend is en welke basisgebaren zou iedereen (aan de balie) moeten kennen? Het animo was zo groot voor deze workshops dat er in 2020 nog meer worden georganiseerd. Ook wordt bekeken hoe geïnteresseerde Rotterdammers en basisschoolleerlingen meer kunnen leren over gebarentaal.

- **Animatie en checklist toegankelijkheid in beleid, projecten en uitvoering**

Om collega's bewuster te maken van het meenemen van toegankelijkheid in beleid, projecten, evenementen etc. is er een animatie ontwikkeld. Deze korte animatie laat zien welke drie vormen van toegankelijkheid er zijn en voor welke doelgroep het VN-verdrag is. Ook is er een digitale checklist toegankelijke festivals en evenementen en een algemene factsheet toegankelijkheid ontwikkeld.

Rotterdam Sport op Maat

NARDY DESLOOVER

‘Verbeteringen beginnen altijd met bewustwording’

Zorgen dat Rotterdam praktisch toegankelijk is voor iedereen. Ook voor mensen met een beperking. Dat is het doel van de Vereniging van Gehandicaptenorganisaties Rotterdam (VGR). De VGR is al tientallen jaren de spreekbuis van ongeveer 45 organisaties die op verschillende manieren met mensen met een beperking te maken hebben.

‘Voor ons als VGR draait alles om inclusiviteit: iedereen moet zelfstandig kunnen meedoen in Rotterdam. Ook mensen met een beperking’, vertelt Nardy Desloover, sinds eind 2010 voorzitter van de VGR. ‘Je bent als stad verplicht om daarvoor te zorgen, sinds Nederland het VN-verdrag handicap heeft ondertekend. Wij denken daarover mee, namens alle aangesloten organisaties.

Gewoon geen idee

‘Verbeteringen beginnen altijd met bewustwording. Als je zelf geen beperking hebt, realiseer je je vaak niet waar iemand in een rolstoel mee te maken heeft als hij uit eten wil of wil winkelen. Sinds ik voorzitter ben van de VGR ben ik mij daar veel bewuster van geworden. Als ik tegenwoordig bijvoorbeeld uit eten ga, kijk ik automatisch of mensen met een beperking er ook terecht kunnen.

Is een plek niet toegankelijk, dan is dat praktisch altijd een gevolg van niet-bewustzijn, nooit van onwil of

opzet. Veel mensen hebben gewoon geen idee hoe het is om met een beperking gebruik te maken van bijvoorbeeld de openbare ruimte.’

Ontwerpers aanspreken

‘Onze taak is vooral: signaleren waar het in Rotterdam beter kan. Dat doen we via het schouwen van een gebouw of gebied, gevraagd en ongevraagd. Ook stimuleren we partijen om al bij het ontwerpen rekening te houden met mensen met een beperking. Dat is vaak goedkoper dan achteraf aanpassingen aanbrengen. Wat we bijvoorbeeld voor elkaar gekregen hebben? In het Stadhuis is er nu een hellingbaan voor rolstoelgebruikers. In de metro wordt het gezegd als je aan de linkerkant, dus de andere kant, moet uitstappen. En op Rotterdam The Hague Airport is het invaliden-toilet aangepast. Zo zijn er talloze voorbeelden.

Wij vinden dat je ontwerpers van de buitenruimte, het openbaar vervoer en woningen tegenwoordig zeker op

toegankelijkheid mag aanspreken. Er is zo veel aandacht voor dit thema en voor het VN-verdrag Handicap, dat je mag verwachten dat ontwerpers weten dat het nodig is om voor optimale toegankelijkheid te zorgen. Toch is dit nog niet vanzelfsprekend. Neem de Markthal. Die is nog maar een paar jaar oud, maar gebruik je een rolstoel of een rollator, dan kun je na 8 uur 's avonds maar in twee restaurants uit eten. Hier heeft men wel iets laten liggen.

Zelf proberen wij ook al in de ontwerpfase mee te denken. Zo zijn we betrokken bij het herontwerp van de Coolsingel en adviseren we over het aanleggen van de geleidelijnen op de juiste plek.'

Honderd stembureaus bekeken

'Schouwen zijn een groot deel van ons werk. Het afgelopen jaar hebben we bijvoorbeeld honderd stembureaus bekeken, veel sportlocaties en alle parkeerlocaties van de gemeente, de Kunsthal, het Euromastpark. Onze

kracht daarbij is dat diverse bestuursleden en onze vrijwilligers allemaal een beperking hebben. Zij weten dus precies wat er nodig is voor een toegankelijk Rotterdam.

Mensen hebben verschillende beperkingen en lopen dus ook tegen verschillende obstakels aan rond toegankelijkheid. Iemand in een rolstoel kan geen trap op en heeft bijvoorbeeld een lift of een helling nodig. Terwijl een blind iemand wel kan traplopen, maar weer geleidelijnen en andere markeringen op de grond nodig kan hebben. Bij een schouw gaan ook altijd deskundigen mee die veel weten van de technische voorschriften, zoals hellingshoeken en afmetingen van ruimtes.

Niet alleen rapporteren we over onze bevindingen maar doen we ook verbetervoorstellen. Er gaat al veel goed in Rotterdam, bijvoorbeeld in de toegankelijkheid van de buitenruimte en het openbaar vervoer. Maar er is nog genoeg te doen.'

'Veel mensen hebben gewoon geen idee hoe het is'

Corina treedt op in een intern filmpje over werken met een beperking

Communicatie

De gemeente Rotterdam is continu in gesprek met de inwoners van de stad. Een diverse groep inwoners waarvan niet iedereen met 'traditionele' communicatie bereikt wordt of zich hierdoor aangesproken voelt. Daarom is het zo belangrijk ook de communicatie inclusief te maken en niet per doelgroep een andere vorm te kiezen.

Rotterdam heeft zeker niet stil gezeten. Culturele diversiteit in de communicatie is al langer een onderwerp en 'Duidelijke taal' zorgt voor begrijpelijker teksten op B1-niveau. Ook de discussie over genderneutraal communiceren wordt gevoerd. In de communicatie met mensen met een beperking zijn eveneens goede voorbeelden te vinden, zoals beeldbrieven, maatregelen bij de laatste verkiezingen en de voorleesfunctie op de website.

Toch zijn deze voorbeelden nog vrij beperkt en vaak vanuit een cluster of door landelijke regelgeving geïnitieerd. Terwijl er zoveel meer kan. Ook als we met onze maatregelen voldoen aan wet- en regelgeving kunnen we met een extra inspanning op inclusieve communicatie het verschil maken. En kan Rotterdam zich profileren als een toegankelijke stad op alle fronten. Dat helpt sowieso de Rotterdammers met een beperking om zelf mee te kunnen doen, maar het versterkt ook ons imago en we geven inhoud aan onze communicatievisie.

Voor alle Rotterdammers

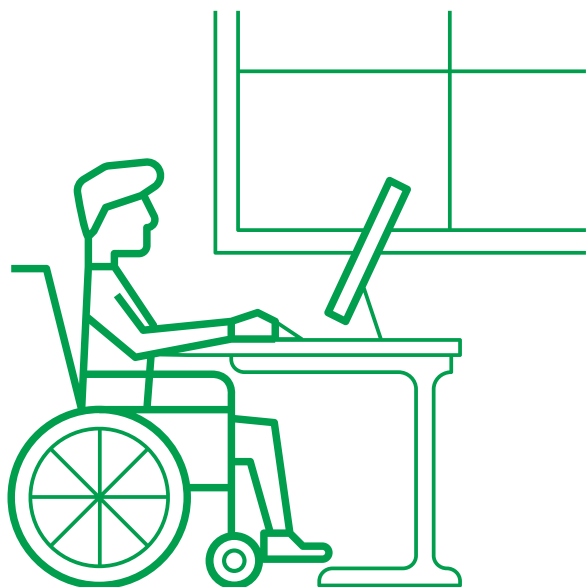
Met Rotterdamse richtlijnen (huisstijl) voor inclusieve communicatie kunnen we als gemeente laten zien dat we er zijn voor alle Rotterdammers. Daarbij gaat het er niet alleen om dat we communicatiemiddelen maken die mensen met een beperking bereiken en die zij kunnen lezen en begrijpen. Het betekent ook dat we evenementen organiseren waarin zij kunnen participeren en dat we een bijdrage leveren om onze locaties zo toegankelijk mogelijk te maken. Het gaat ook over zichtbaarheid. Zorg dat in ons beeldgebruik mensen met een beperking niet alleen voorkomen als het over hun beperking gaat, maar ook bij andere onderwerpen. Om dit te realiseren is het van belang dat inclusieve communicatie op het netvlies van alle communicatieadviseurs komt en blijft door bewustwording, kennis te delen en handvatten te maken.

Digitale toegankelijkheid

De gemeente werkt er hard aan om de digitale toegankelijkheid op orde te hebben. Hierin vervult de gemeente een voorlopersrol. Samen met externe deskundigen op het gebied van digitale toegankelijkheid kijkt de gemeente naar de middelen die zij inzet en welke beter moeten. Alle communicatieadviseurs worden hierin meegenomen en krijgen workshops en handvatten hoe om te gaan met digitale toegankelijkheid. Verderop in dit onderdeel wordt er meer op dit thema ingegaan.

Inclusief communiceren

Stereotypering in de communicatie zien we dagelijks om ons heen. Een extern bureau deed onderzoek naar de Rotterdamse middelen en kwam tot de conclusie dat dit ook bij de gemeente veelvuldig voorkomt. En niet alleen op de website en in communicatiemiddelen, maar ook in beleids- en actieprogramma's. In alle gevallen gebeurt dit onbewust en onbedoeld. Tegelijkertijd raakt dit een deel van de doelgroep op een manier waarbij de boodschap niet overkomt of zelfs negatief wordt ervaren. De resultaten van het onderzoek zet de gemeente in om collega's bewust te maken van stereotypering en te zorgen dat dit in communicatie en beleid niet voorkomt. Hiervoor zet de gemeente presentaties, masterclasses, workshops en een handboek in.

Inleiding digitale toegankelijkheid - wat is verplicht?

Nederlandse overheidsinstanties mogen volgens het VN-verdrag bij het aanbieden van digitale diensten geen onderscheid maken tussen personen met en zonder handicap of chronische ziekte. Het 'besluit digitale toegankelijkheid overheid' schrijft specifieke voorschriften voor met betrekking tot de toegankelijkheid van websites en mobiele applicaties van overheidsinstanties. Het besluit is een uitwerking van de Europese Toegankelijkheidsrichtlijn (WCAG).

Digitale toegankelijkheid gaat over de bruikbaarheid en begrijpelijkheid van digitale informatie en diensten voor iedere bezoeker. Het gaat hierbij niet alleen over tekst, maar ook over pdf's, formulieren, video's, vormgeving en applicaties. Toegankelijkheid is essentieel voor mensen met een visuele, auditieve, motorische of cognitieve beperking. Maar feitelijk is toegankelijkheid voor iedereen belangrijk, ook voor mensen zonder beperking. Een toegankelijke website is per definitie voor alle bezoekers een meer gebruiksvriendelijke website.

Gemeente Rotterdam voldoet op de gemeentelijke website www.rotterdam.nl aan deze verplichtingen door:

- De toegankelijkheidseisen toe te passen. Het is verplicht om te voldoen aan de eisen WCAG 2.1, niveau A en AA.
- Een toegankelijkheidsverklaring te publiceren. Overheidsinstanties zijn verplicht om een toegankelijkheidsverklaring op de website te plaatsen. In de verklaring staat welke maatregelen de organisatie neemt om de website toegankelijk te maken en te houden.

Hoe werkt Rotterdam aan digitale toegankelijkheid?

Bij de ontwikkeling van de nieuwe website (live gegaan in april 2017), is veel aandacht geweest voor het toegankelijk maken van de website. Het is zelfs een van de redenen geweest om de website te vernieuwen, omdat de oude website op een verouderd systeem niet voldoende toegankelijk te maken was.

Er is voor livegang van de nieuwe website onderzoek gedaan naar de gebruiksvriendelijkheid met onder andere senioren, digitaal minder vaardigen en mensen met een leesbeperking. Dit leidde onder meer tot het opnemen van een voorleesfunctie, een groter tekstformaat en veel witruimte voor een betere leesbaarheid. Verder zijn teksten zo kort mogelijk om de leesbaarheid en begrijpelijkheid te verhogen.

Specifiek voor blinden en slechtzienden is er een voorlees-functie gekomen op pagina's. Deze functie wordt gemiddeld 7500 keer per maand gebruikt. Voor doven en slecht-horenden wordt het videomateriaal altijd ondertiteld.

Alle bovengenoemde gebruiksvriendelijke maatregelen gelden voor de hele website www.rotterdam.nl. Alleen specifieke pagina's zoals de homepage en zoekresultaten-pagina's kunnen niet worden voorgelezen, omdat deze alleen uit links (doorklikken) naar relevante eindpagina's bestaan.

Rotterdam hecht grote waarde aan een toegankelijke gemeentelijke website. Ook in de toekomst blijven we continu verbeteren en de toegankelijkheid controleren door:

- geautomatiseerd toetsen van de webrichtlijnen voor toegankelijkheid door de tool Siteimprove;
- jaarlijks onderzoek naar de toegankelijkheid door een onafhankelijke deskundige;
- toetsing van de content voor publicatie door redacteurs.

Alle informatie over de toegankelijkheid van de website is terug te vinden op: www.rotterdam.nl/bestuur-organisatie/toegankelijkheid/

Bewustzijn vergroten

De gemeente werkt niet alleen aan redactionele en technische digitale toegankelijkheid. Ook het bewustzijn rond dit thema moet worden vergroot, zodat ook andere projectwebsites van de gemeente goed toegankelijk gemaakt worden. Kennis over digitale toegankelijkheid is voor een brede groep binnen de organisatie relevant. Denk bijvoorbeeld aan beleidsmakers, redacteurs, juristen, communicatieadviseurs, ontwikkelaars, vormgevers en andere medewerkers die pdf's maken of willen aanbieden.

Om de kennis over het onderwerp te vergroten en verspreiden worden sessies georganiseerd over digitale toegankelijkheid. Hierbij krijgen aanwezigen inzicht in wat digitale toegankelijkheid is, waarom digitale toegankelijkheid voor alle bezoekers belangrijk is en tegen welke drempels mensen met een beperking kunnen aanlopen.

Ook worden trainingen gefaciliteerd voor redacteurs en vormgevers en worden de leveranciers betrokken bij het toegankelijk maken en leveren van digitale producten.

HENK VAN MAANEN

‘Iedereen moet kunnen meedoen’

De Van Nelle Fabriek is een prima voorbeeld van een toegankelijke locatie. Best bijzonder voor een gebouw dat in 1931 afgerond is. Het is onder andere de verdienste van de grootste huurder: Van Nelle Fabriek Events. Dat organiseert levendige, originele events waar regelmatig ook bekendheden uit binnen- en buitenland aan meedoen.

‘Toen wij in 2002 in de fabriek kwamen, hebben we direct voor een aantal aanpassingen gezorgd’, vertelt eigenaar Henk van Maanen. ‘Invalidentoiletten, speciale parkeerplekken en rolstoeltoegankelijke zalen; ik vond dat allemaal vanzelfsprekend. Dat heeft ongetwijfeld met mijn opvoeding te maken. Iedereen moet kunnen meedoen, dat is mij met de paplepel ingegoten.’

Duimen

‘Wij dachten al die tijd dat wij het best goed voor elkaar hadden. Tot Marianne Dijkshoorn, van Welkom, toegankelijkheid en evenementen in 2018 bij ons langskwam. Zij liet ons zien wat er nog beter kon. Bij het buffet lag het bestek bijvoorbeeld aan het begin van de route. Dat kan onhandig zijn voor mensen met een fysieke beperking. En sommige nooduitgangen waren niet geschikt voor mensen in een rolstoel, maar dat gaven de groene waarschuwingsbordjes niet aan. Ook was de bewegwijzering naar de invalidentoiletten niet in orde.

Al die punten hebben we inmiddels opgepakt. Dat heeft ons het ‘zilver’-keurmerk van Keurmerk Toegankelijkheid Gehandicapten (KTG) Solutions opgeleverd: twee duimen omhoog.’

‘Maar er blijft altijd iets te verbeteren. Willen we drie duimen krijgen, dan moeten we er bijvoorbeeld voor zorgen dat onze website voorgelezen kan worden. Ook moeten we de alarmkoorden in de wc’s hoger hangen. En we moeten helder krijgen wie er reageert op een alarm. Allemaal punten die we de komende tijd gaan verbeteren. Daarbij boffen we ook erg met de huidige eigenaar van de Van Nelle Fabriek. Hij wil dat iedereen kan ondernemen. Daar vindt hij toegankelijkheid helemaal bij passen.’

Toegankelijkheid is ook communicatie

‘Voor mij heeft toegankelijkheid alles te maken met je inleven in de ander met een beperking. En met communicatie. Als jij een klein restaurant hebt en niet genoeg winst maakt, kan het lastig

zijn om voor een aangepast toilet te zorgen. Maar als je dan op je website zet dat een gast met een beperking kan bellen als hij er is, en dat een medewerker hem dan helpt met uitstappen en het pand binnengaan, is dat ook een vorm van toegankelijk zijn. Je laat daarmee zien dat je je bewust bent van de situatie van de ander en dat je met hem meedenkt. Daar gaat het om.

Zelf hebben wij ook op de website van de Van Nelle Fabriek gezet wat wij allemaal kunnen regelen rond toegankelijkheid. Wij vertellen zo concreet mogelijk wat je kunt verwachten als je een beperking hebt en naar de Van Nelle Fabriek komt. En hoe wij je dan kunnen helpen, als dat nodig is. Zo zijn de deuren naar de grote zalen beneden best zwaar, maar wij doen ze graag voor iemand open. En een hulphond is welkom, als hij een speciaal dekje draagt. Wij zorgen dan natuurlijk voor fris drinkwater.

Minstens zo belangrijk is de juiste bejegening. Als je een blind iemand ontmoet, stel je dan voor en vraag dan of je de persoon een hand mag geven'

Je hart volgen

'Het zit diep in mij dat iedereen moet kunnen meedoen. Mijn vader kon door bepaalde omstandigheden en keuzes niet helemaal meedoen in de maatschappij zoals hij graag had gewild. Hij en mijn moeder stimuleerden mijn zus en mij daarom altijd om ons hart te volgen. Ik ben er denk ik juist daarom op gespitst dat iedereen met onze events kan meedoen. Natuurlijk kosten alle aanpassingen nogal wat, maar wij vinden dit zo belangrijk dat we het gewoon doen. Ik raad dat andere

bedrijven ook aan, als zij de aanpassingen kunnen betalen, natuurlijk. Kies je voor een inclusieve samenleving, dan hoort goede toegankelijkheid er gewoon bij.

Rotterdam Onbeperkt kent inmiddels onze aanpak en heeft al een paar bijeenkomsten bij ons georganiseerd. Mooi om elkaar zo te kunnen inspireren.'

'Goede toegankelijkheid hoort er gewoon bij'

Dienstverlening

Klantcontact

Passende dienstverlening is het speerpunt van het Programma Dienstverlening 2019-2022. De zes principes van dienstverlening die in het programma staan, geven een duidelijke richting aan onze ambitie om nu en in de toekomst passende dienstverlening aan alle Rotterdammers te leveren. Iedereen krijgt de dienstverlening die hij nodig heeft. Goed geregeld voor de Rotterdammer!

Het belangrijkste uitgangspunt bij het bieden van passende dienstverlening is de behoefte van de klant. Deze is bepalend voor hoe je je dienstverlening moet inrichten (ken je klant). Passende dienstverlening betekent ook maatwerk. Sommige (hulp)vragen zijn niet te beantwoorden vanuit het standaard aanbod van onze producten of diensten. Deze vragen betreffen het maatwerk dat een individu antwoord behoeft.

Als gemeente streven wij ernaar om alle kanalen voor contact met de Rotterdammer beschikbaar te stellen. We houden ook rekening met Rotterdammers die moeite hebben met de digitalisering van de samenleving, moeite hebben om bij te blijven of door hun beperking of chronische ziekte moeite hebben om met ons in contact te komen. Het is belangrijk dat ook deze groepen op passende wijze worden bereikt. Dit betekent bijvoorbeeld de digitale dienstverlening toegankelijker maken, maar ook dat de brieven worden geschreven in duidelijke taal, waarbij gebruik wordt gemaakt van beelden in plaats van woorden. De gemeente helpt mensen om wegwijs te worden in de digitale samenleving.

Rotterdammers die niet in staat zijn om naar ons te komen, zoeken we op om dienstverlening op locatie te verlenen, zoals met de Vliegende Brigade, wijknetwerkers, stadswachten of wijkteams.

Inzet op toegankelijkheid

Er is al het een en ander gebeurd om de toegankelijkheid van onze dienstverlening te verbeteren. Hieronder staan de acties gecategoriseerd naar manier van klantcontact.

Op gemeentelijke locaties

- De gemeentelijke locaties hebben ringleidingen gekregen voor slechthorenden, toegankelijke toiletten en gastheren/-vrouwen bieden Rotterdammers waar nodig hulp.
- De gemeente biedt dienstverlening aan huis voor Rotterdammers die om wat voor reden dan ook, niet naar de gemeentelijke locaties kunnen komen. Denk hierbij aan Rotterdammers die ziek zijn, een fysieke beperking hebben, maar ook die in een penitentiaire inrichting verblijven.
- Tijdens de verkiezingen zijn meerdere locaties geschikt gemaakt voor mensen met een visuele of fysieke beperking. Meer hierover is te lezen in het aparte hoofdstuk 'Toegankelijkheid verkiezingen'.
- Onderzoek naar de toegankelijkheid van alle gemeentelijke locaties waar klantcontact plaatsvindt.

Persoonlijk contact

- Er is aandacht besteed aan het vergroten van bewustwording bij baliemedewerkers in het contact met mensen met een beperking of chronische ziekte. Een bezoek aan theatergroep Babel en aandacht voor toegankelijkheid in een opleidingstraject voor baliemedewerkers maakte hier onderdeel van uit,
- Mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden, via garantiebannen, ingezet voor de rol van gastheer/gastvrouw. Dit geeft hen een grotere kans op de arbeidsmarkt als ze in de toekomst een andere baan zoeken.
- De Vliegende Brigade heeft naast zijn reguliere taak

voor het leveren van producten en diensten bij mensen thuis ook een sociale taak. Bij een bezoek kijken zij naar de omstandigheden (bijvoorbeeld vervuiling, eenzaamheid, onderdrukking) en signaleren zo of mensen aanvullende hulp nodig hebben.

Digitaal klantcontact

Voor de digitale dienstverlening (MijnLoket, apps en portals van specifieke processen, etc.) gelden dezelfde eisen voor toegankelijkheid als voor de website Rotterdam.nl. Er is een onderzoek gedaan naar de toegankelijkheid van digitale dienstverlening (op onderdelen van ons digitale loket). Uit dit onderzoek blijkt dat de gemeente deels voldoet aan de wettelijke toegankelijkheidseisen. Dit betekent dat nog verschillende online applicaties en formulieren toegankelijk gemaakt moeten worden. We brengen dit beter in beeld en maken een implementatieplan om ervoor te zorgen dat aan de toegankelijkheidseisen wordt voldaan, zowel voor huidige online dienstverlening als voor nieuwe. Gelijktijdig wordt waar mogelijk al gewerkt aan de realisatie van de toegankelijkheid gebaseerd op de wettelijke eisen. Een voorbeeld hiervan is ook het toegankelijk maken van PDF-documenten (bijvoorbeeld formulieren of informatieve brochures). Reeds bestaande PDF's worden toegankelijk gemaakt, voor alle nieuwe PDF's geldt de eis dat deze direct toegankelijk gemaakt zijn.

Klantcontact op papier

- De ontwikkeling van toegankelijke dienstverlening in brede zin gebeurt onder andere door meer gebruik van afbeeldingen in brieven, waarbij we met burgerpanels en belangengroepen toetsen of brieven begrijpelijk zijn voor bijvoorbeeld laaggeletterden, mensen met een beperking of ouderen. Zo wordt de dienstverlening voor iedereen toegankelijker. Dergelijke beeldbrieven zijn ontwikkeld voor het verlengen van een paspoort, aanvraag kwijtschelding voor gemeentelijke belastingen, eerste vestiging in Nederland en informatie bij stempassen voor verkiezingen. (zie gebruikercentraal.nl/instrumenten/kennisbank-beeldtaal/beeldbrieven/ voor voorbeelden van deze brieven). Gebleken is dat deze manier van communiceren in brede zin tot hogere tevredenheid en effectiviteit leidt.
- Door aandacht voor het gebruik van duidelijke taal in brieven op intranet en het aanbieden van workshops wordt de kennis en bewustwording van medewerkers vergroot. Er zijn trainingen georganiseerd voor onder andere communicatieprofessionals binnen de gemeente, om deze wijze van communiceren verder uit te dragen en kwaliteit van dit product te garanderen.

Voorgenomen beleid en acties de komende jaren
Er wordt rekening gehouden met Rotterdammers die door

hun beperking of chronische ziekte moeite hebben om met de gemeente in contact te komen. De gemeente vindt het belangrijk dat iedereen op passende wijze wordt bereikt. Daarom zijn er acties ondernomen om te komen tot inclusieve dienstverlening. Er is bijvoorbeeld in samenwerking met MEE Rotterdam Rijnmond een estafette gehouden binnen de gemeente, zodat medewerkers zich beter bewust zijn van waar Rotterdammers met een beperking of chronische ziekte tegenaan lopen en waar de gemeente aanpassingen in de dienstverlening moet doorvoeren. Er worden systemen getoetst aan de richtlijnen voor toegankelijke dienstverlening. Om gericht verbeteringen te kunnen realiseren, worden er klantreizen uitgevoerd met en voor Rotterdammers, waaronder ook Rotterdammers met een beperking of chronische ziekte.

De volgende concrete acties staan hierbij in de planning voor dit en komend jaar:

- Inventariseren van de opleidingsbehoefte voor frontofficemedewerkers om het bewustzijn over het belang van toegankelijke dienstverlening en het anticiperen op mensen met een beperking of chronische ziekte te verbeteren;
- Onderzoek door de Vliegende Brigade of de Rotterdammers die zij bezoeken nog ervaringen hebben waar de gemeente verbeteracties op kan zetten;
- Eerdergenoemde estafette binnen de gemeente voortzetten om bewustwording rond Rotterdammers met een beperking te vergroten;
- Inventarisatie van de digitale diensten om te bepalen in hoeverre deze voldoen aan de toegankelijkheidseisen voor www.rotterdam.nl;
- Onderzoek met MEE Rotterdam Rijnmond om samen met diverse doelgroepen met behulp van een aantal digitale klantreizen de online toegankelijkheid te toetsen;
- Uitbreiden gebruik van duidelijke taal in brieven.

Toegankelijkheid Verkiezingen

Algemene inleiding

In Rotterdam willen we dat iedereen die mag stemmen ook kan stemmen. Rotterdam wil de stad voor mensen met een beperking (nog) toegankelijker en aantrekkelijker maken, ook tijdens verkiezingen. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het aanwijzen van stemlokalen en werken al jaren actief aan een betere toegankelijkheid van stemlokalen. De wijziging van de Kieswet is een volgende stap in het groei-proces naar volledig toegankelijke stemlokalen

100%-eis

Per 1 januari 2019 moeten alle stemlokalen toegankelijk zijn voor kiezers met een lichamelijke beperking. Deze 100%-eis geldt op basis van een wetswijziging die na de ratificatie van het 'VN-verdrag Handicap' is aangenomen.

Dit betekent dat alle stemlokalen zo zijn ingericht en uitgerust dat kiezers met lichamelijke beperkingen zoveel mogelijk zelfstandig hun stem kunnen uitbrengen. Naast deze criteria wordt ook rekening gehouden met de verwachte maatregelen rondom COVID-19.

'Pas toe of leg uit'-bepaling

Toch kan het in de praktijk lastig zijn om 100% toegankelijkheid te realiseren. Daarom regelt de wetwijziging dat het college de raad moeten informeren wanneer de '100%-norm' niet gehaald wordt. Deze 'pas toe of leg uit-bepaling' brengt het streven naar 100% toegankelijkheid tot uitdrukking.

Checklist als leidraad

Om te kunnen bepalen of een stembureau toegankelijk is, is de 'Checklist toegankelijkheidscriteria stemlokalen' opgesteld (in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken). Daarin zijn de uitgangspunten bereikbaarheid, betreedbaarheid en bruikbaarheid stemlokalen en de communicatie daarover uitgewerkt in criteria. Uitgangspunt van de checklist is dat een stemlokaal voldoende toegankelijk is als aan alle criteria wordt voldaan. Deze checklist wordt door het ministerie aangescherpt in 2020.

Inzet op toegankelijkheid – een terugblik

In Rotterdam is hard gewerkt om de toegankelijkheid van de stemlokalen verder te vergroten. Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 was 82% van de stemlokalen al toegankelijk. Tijdens de verkiezingen in maart en mei 2019 is dit percentage nog verder gestegen, tot 96% van de stemlokalen.

In 2019 zijn de volgende acties en maatregelen uitgevoerd in het kader van Toegankelijkheid:

Checken & aanpassen alle stemlokalen:

- Alle Rotterdamse stemlokalen zijn gecontroleerd aan de hand van de nieuwe checklist:
  - Waar nodig en mogelijk zijn locaties afgewezen en nieuwe locaties gezocht;
  - Waar nodig en mogelijk werden (tijdelijke) aanpassingen uitgevoerd. Denk aan het gebruik van een oprijplaat bij opstapjes of drempels.
- Controle stemlokalen op verkiezingsdag:
  - Ook op de ochtend van verkiezingsdag zelf zijn alle stemlokalen nogmaals gecontroleerd op toegankelijkheid. Met aandacht voor o.m. zichtbaarheid, bereikbaarheid, betreedbaarheid en inrichting (o.a. looproute vrij van obstakels, voldoende verlichting, duidelijke bewegwijzering);
  - Waar nodig en mogelijk zijn op die ochtend zelf nog direct aanvullende verbeteringen of aanpassingen gerealiseerd.

Speciaal toegankelijke stemlokalen:

- Voor blinden en slechtzienden:
  - Twee stemlokalen – het Oogziekenhuis (in het centrum) en Visio Onderwijs (op Zuid) – waren in 2019 extra toegankelijk voor blinde en slechtziende kiezers. Dit zijn locaties die voor blinden en slechtzienden vaak al bekend terrein zijn.
  - Stembureauleden zijn hier extra getraind in een goede begeleiding van blinde en slechtziende kiezers (i.s.m. Koninklijke Visio & het Oogziekenhuis).
  - Op verkiezingsdag waren hier ook professionals van Koninklijke Visio aanwezig. Zij konden mensen instructies geven over de aanwezige hulpmiddelen en/of het (beter) gebruik van eigen hulpmiddelen. En zij fungeerden als achterwacht als mensen er niet uitkwamen.
  - Op beide locaties was ook een stemmal aanwezig met audio-ondersteuning (via de 'Soundbox'). Door het stembiljet in de speciaal ontwikkelde stemmal met gaatjes te leggen, kunnen blinde en slechtziende kiezers zelfstandig hun stem uitbrengen.
- Voor mensen die in het Erasmus Medisch Centrum verblijven: Ook in het EMC werd een stemlokaal ingericht, zodat mensen die op de verkiezingsdag in het ziekenhuis verbleven en niet bed-gebonden waren, toch konden stemmen (patiënten, bezoekers en medewerkers).

Speciale voorzieningen:

- Nieuwe leesloepen: Op elke locatie was een leesloep aanwezig met de nieuwe vereiste specificaties (vergroting van 4 keer en lichtopbrengst van min. 3000 lux.).
- Gehandicaptenparkeerplaatsen: Bij alle stemlocaties was een gehandicapten-parkeerplaats aanwezig.
- Mobiele stembureaus: Er gingen twee mobiele stembureaus langs verzorgingshuizen.

Toegankelijkheid van verkiezingen is echter meer dan alleen een fysiek toegankelijke stemlocatie. Het gaat immers ook om de sociale toegankelijkheid (je er welkom voelen) en informatietoegankelijkheid.

Hiervoor zijn bij de verkiezingen van 2019 de volgende

maatregelen genomen:

Training en instructie:

- Aandacht voor toegankelijkheid:
  - In de algemene training en instructie voor stembureauleden en helpdeskmedewerkers was er nadrukkelijk aandacht voor toegankelijkheid;
  - Daarbij was er niet alleen aandacht voor een goede inrichting van het stemlokaal, maar ook voor de benadering en ondersteuning van kiezers met een beperking;
  - Op elk stembureau lag ook het boekje 'Hoe doe ik gewoon normaal' van MEE, met tips voor de omgang met mensen met een beperking;
  - Het doel was dat kiezers met een beperking zich minder beperkt voelden, door de prettige manier waarop stembureauleden met hen omgingen.

Communicatie:

- Duidelijkheid over toegankelijkheid:
  - Op de achterkant van de papieren kandidatenlijst stonden icoontjes bij de stemlokalen die goed toegankelijk waren. Deze lijst werd huis-aan-huis verspreid. Er was ook een digitale stembureaukaart, waarop informatie over toegankelijkheid te vinden was.
  - Met deze lijst of kaart konden mensen van tevoren nagaan bij welk stemlokaal zij hun stem wilden uitbrengen.
- Begrijpelijk informatiemateriaal: Informatiemateriaal over verkiezingen (bijv. in de stempasbijsluiters en de verkiezingswebsite) werd getest op begrijpelijkheid en waar mogelijk voorzien van pictogrammen en minder tekst (i.s.m. MEE en ervaringsdeskundigen met een licht verstandelijke beperking).
- Voorleesfuncties:
  - De verkiezingswebsite op Rotterdam.nl had een voorleesfunctie.
  - De kandidatenlijsten en de handleiding bij de stemmal en 'Soundbox' werden ook in gesproken vorm op de website geplaatst.
- 'Makelaarsborden': Een week voor verkiezingsdag is bij elke stemlocatie een 'makelaarsbord' ("stem hier") geplaatst t.b.v. een betere vindbaarheid.
- Bekendheid speciaal toegankelijke locaties: Via diverse communicatiekanalen en i.s.m. belangenorganisaties hebben we bekendheid aan speciaal toegankelijke locaties gegeven, zodat zoveel mogelijk kiezers er gebruik van konden maken.

Inzet op toegankelijkheid – in de toekomst

Ook in de komende jaren blijft Rotterdam zich inzetten voor toegankelijke verkiezingen. De maatregelen en voorzieningen van de afgelopen verkiezingen worden geëvalueerd en, waar mogelijk en nodig, worden verdere verbeteringen en/of uitbreidingen doorgevoerd. Zo blijft de gemeente werken aan toegankelijke verkiezingen en de geleidelijke verwezenlijking van het VN-verdrag 'Handicap'. Dit doen we samen met onze betrokken partners zoals Bartimeus, Koninklijke Visio, MEE, Oogvereniging, Oogziekenhuis en VGR.

De nieuwe 'Checklist toegankelijkheidscriteria stemlokalen' wordt met COVID-19 maatregelen gecombineerd en hiermee wordt bepaald welke stembureaus en welke speciale stembureaus er de komende verkiezing worden ingezet. En daarmee welke percentage toegankelijke stembureaus kan worden gehaald.

Innovatie

Inleiding

De gemeente stimuleert innovatie ten aanzien van klantcontact en dienstverlening. Innovatie wordt ingestoken vanuit de behoefte van Rotterdammers en een mensgerichte toepassing. Deze uitgangspunten brengen met zich mee dat toegankelijkheid daarbij een belangrijke rol speelt. De toenemende technologische mogelijkheden vormen nieuwe kansen voor toegankelijke dienstverlening en een toegankelijke overheid, maar vragen ook om alertheid op het risico voor uitsluiting.

Bij projecten gericht op verbeterde dienstverlening voor Rotterdammers is toegankelijkheid cruciaal. Aangezien 'de' Rotterdammer niet bestaat, wordt gekeken naar mogelijkheden om tot maximale inclusie te komen. 'Ken Je Klant' is daarvoor een belangrijk uitgangspunt. Met het toepassen van 'design thinking' als methodiek voor ontwikkeling en innovatie wordt ervoor gezorgd dat mét Rotterdammers, met- en zonder beperking, wordt ontwikkeld, gebouwd, getest en doorontwikkeld. Zo wordt gewaarborgd dat oplossingen en innovaties aansprekend, bruikbaar, nuttig en toegankelijk zijn én blijven voor een zo breed mogelijk publiek. Dit vraagt om een innovatieve cultuur en 'omdenken'. Binnen de gemeente is er ondersteuning en advies aan medewerkers, onder andere door kennisdeling over, begeleiding en gebruik van innovatieve methodieken, en het deelnemen in (Europese) netwerken, projecten of opgaves.

De gemeente werkt aan dienstverlening waarbij de toegankelijkheid wordt vergroot. Het analyseren van een innovatievraagstuk vanuit het perspectief van toegankelijkheid of mensen met een beperking, leidt in de praktijk tot inzichten die zorgen voor betere oplossingen voor alle Rotterdammers.

Innovatie en toegankelijkheid

Innovatie van de Rotterdamse dienstverlening heeft de afgelopen jaren een sterke ontwikkeling doorgemaakt en is gemeentebreed een belangrijk aandachtspunt geworden. Vanuit onder andere het Programma Dienstverlening leveren alle clusters een actieve bijdrage aan de ontwikkeling van passende dienstverlening. Er vinden innovatieve projecten plaats, vaak ingegeven vanuit een concreet proces. Kennis en ervaring worden meer en meer met elkaar gedeeld om de opgedane ervaring van geslaagde innovatieprojecten ook in andere organisatieonderdelen toe te passen. Zo ontstaat steeds meer energie, draagvlak en capaciteit om te werken aan innovatie. Voorbeelden van innovatieve projecten met een positieve impact op toegankelijkheid zijn onder andere:

- **Geef iedereen een stem** is een project waarbij de Service Design methodiek is gebruikt om te achterhalen hoe het verkiezingsproces toegankelijker kan worden gemaakt voor mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB). Inzichten, verkregen uit de interviews met Rotterdammers met een LVB, hebben geleid tot duidelijkere bijsluiters.
- **Hackathon Rotterdam Onbeperkt:** Vanuit het Europese Interreg North Sea Region project 'Like!', waar Rotterdam met negen andere Europese landen samenwerkte aan betere en toegankelijker dienstverlening en een innovatieve cultuur, is contact gelegd met de gemeente Aalborg, Denemarken. De Rotterdamse Hackathon is deels in samenwerking met Aalborg georganiseerd.
- **Design-challenge Smart Speakers/voice-interaction:** In samenwerking met de Hogeschool Rotterdam zijn in 2018 en 2019 design challenges georganiseerd voor derdejaarsstudenten Communication & Multimedia Design en Creative Media & Game Technologies. De uitdaging om te laten zien hoe zogenaamde smart speakers (voice assistants) in de toekomst een rol kunnen spelen in de overheidsdienstverlening, hebben geleid tot interessante uitkomsten en inzichten. Meerdere opgeleverde prototypes hebben op basis van gebruikersonderzoek geleid tot toepassingen voor mensen met een visuele beperking. Onderzoek leverde ook interessante toepassingen op voor mensen met een verstandelijke beperking of mensen met een motorische beperking waarvoor schermloos communiceren noodzakelijk is. Rotterdam gaat in 2020 verder met het verkennen van de mogelijkheden op basis van de behoefte van Rotterdammers.
- **EUDigit:** Vanuit een Europees samenwerkingsproject met de steden Marseille, Varna, Hamburg, Genua en Cluj-Napoca worden zeven seminars georganiseerd rondom het thema digitale inclusie. Elke stad organiseert een seminar met een specifiek thema. Het thema van het Rotterdamse seminar is: digitale inclusie voor mensen met een beperking. Dit seminar is gepland voor januari 2022. Experts en Rotterdamse ervaringsdeskundigen worden hierbij betrokken. De resultaten worden verwerkt in een E-Book.
- **Videobellen:** Naar aanleiding van Covid-19 is acceptatie van de digitalisering in de dienstverlening snel genomen. Deze kans benut de gemeente voor de ontwikkeling van de gemeentelijke digitale dienstverlening. Hierbij is gezocht naar mogelijkheden om aanvullende manieren van laagdrempelige en persoonlijke dienstverlening te kunnen aanbieden. Er wordt gewerkt aan het mogelijk maken van videogesprekken met Rotterdammers. De techniek die de gemeente hiervoor inzet zorgt ervoor dat Rotterdammers eenvoudig door het aanklikken van een knop in een email of sms bericht een videogesprek kunnen voeren zonder dat er iets hoeft te worden geïnstalleerd. Het videobellen wordt geschikt gemaakt om behalve een persoonlijk gesprek, ook daadwerkelijke dienstverlening te faciliteren via een "digitale balie". Dit biedt mogelijkheden om de toegankelijkheid van de dienstverlening te vergroten. Rotterdammers hoeven minder naar een locatie te reizen, mensen met een auditieve beperking kunnen een tolk gebarentaal op afstand toevoegen aan het gesprek en een ambtenaar zou via de videoverbinding kunnen helpen bij het invullen van formulieren. Ook kunnen mantelzorgers, bewindvoerders, hulp- of zorgverleners heel laagdrempelig aan een gesprek deelnemen. Bovendien kan het prettig zijn dat gesprekken kunnen plaatsvinden terwijl Rotterdammers in hun eigen vertrouwde omgeving kunnen blijven. De toepassing voor het videobellen wordt uitvoerig getest en doorontwikkeld, ook met mensen met een beperking. De verwachting is dat videobellen in het najaar van 2020 beschikbaar gemaakt kan worden voor diverse gemeentelijke processen.

Ideeën spuien tijdens Hackathon Rotterdam Onbeperkt

LEONIE VAN DER HEIJDEN

‘Sporten is een plezierige vorm van meedoen’

SportMEE helpt mensen met een beperking aan een passende beweeg- of sportplek. Zoals mensen met een fysieke of licht verstandelijke beperking, mensen met een autismespectrumstoornis of mensen die chronisch ziek zijn. Wat brengt sporten hen? En hoe vinden de sportconsulenten van SportMEE een geschikte plek voor iedereen?

‘Iedereen kent de voordelen van sporten’, vertelt Leonie van der Heijden, sportconsulent aangepast sporten bij SportMEE. ‘Het is een plezierige, laagdrempelige manier om mee te doen in de maatschappij. Je komt op een ongedwongen manier in contact met andere mensen. Maar voor mensen met een beperking is meedoen aan sport nog niet altijd vanzelfsprekend. Gelukkig zijn er in Rotterdam al sportaanbieders waar mensen met een beperking terecht kunnen.’

Zevenhonderd aanvragen

Leonie en haar zeven collega’s zoeken jaarlijks een geschikte sport- of beweegplek voor ongeveer zevenhonderd Rotterdammers met een beperking. SportMEE krijgt hiervoor subsidie van de gemeente Rotterdam.

‘Voor 75 tot 80% lukt dat goed. Als wij een aanvraag krijgen, maken we eerst een afspraak met degene die zich heeft aangemeld of met de ouders en het kind, als het om een kind gaat.

We bespreken dan wat iemand graag wil en wat haalbaar is: van welke sport word je blij? Welke voorzieningen heb je nodig? Hoe ver kun je reizen? Hoeveel mag het sporten kosten? Soms overleggen we ook nog met de gymdocent. Daarna brengen we een advies uit aan de aanvrager. Onze leidraad is: regulier sporten als dat kan, aangepast sporten als dat nodig is.’

Proefles en match

‘Ziet de aanvrager of het kind en de ouders ons plan zitten? Dan plannen we een proefles in. Soms gaan we mee en bekijken samen met de trainer en de sporter of het een passende sportplek is. We zijn ook een vraagbaak voor sportaanbieders en andere instanties. Heeft de trainer vragen over hoe hij het beste training kan geven aan iemand met een beperking, dan geven we advies. Meestal gaat het goed, maar soms is iemand beter op zijn plek bij een andere vereniging of sport. Dan regelen we dat.’

Van basketbal naar vrijwilligerswerk
'Een tijd geleden vond ik een basketbalplek voor een autistische jongen van begin twintig, in een team voor sporters met een beperking. Eerst vond deze jongen het lastig om na het trainen mee te gaan naar de kantine. Op een gegeven moment ging hij wel mee, maar ging hij bij een tafel achter de groep zitten. Een paar maanden later kwam ik weer eens kijken en zo mooi: hij zat bij zijn teamgenoten aan tafel. Later kwam ik hem nog eens op straat tegen. Hij vertelde toen dat hij dankzij het sporten gemakkelijker contact met mensen maakt. En nu zelfs vrijwilligerswerk doet. Zo gaaf om te horen.'

Inclusief sporten

'Wat er beter kan in Rotterdam? Wij zouden graag zien dat er nog meer ruimte komt voor inclusief sporten. Dat het vanzelfsprekend is dat mensen met en zonder een beperking met elkaar sporten.'

*'Hij doet nu zelfs
vrijwilligerswerk.
Zo gaaf om te horen'*

Vrije tijd

Rotterdam is een bruisende stad waar veel te beleven is. Er is ruim sportaanbod, maar er is ook veel gelegenheid voor culturele uitstapjes. Daarnaast zijn er, met name gedurende de zomerperiode, veel festivals en evenementen. Om ervoor te zorgen dat ook mensen met een beperking of chronische ziekte aan al dit aanbod kunnen deelnemen en op de juiste wijze begeleid worden wanneer nodig, werkt Rotterdam niet alleen aan de toegankelijkheid van sport en cultuur, maar ook in het toerismebeleid wordt gedacht aan toegankelijkheid.

Cultuur

Algemene inleiding

In de langetermijnvisie *Rotterdamse Cultuurvisie: cultuur ondersteunt de veranderingen in de stad* is inclusiviteit een speerpunt. Het thema staat ook centraal in de Uitgangspuntennota voor het de nieuwe cultuurplanperiode 2021-2024 *Stad in transitie, cultuur in verandering*:

- Cultuur in Rotterdam is voor iedereen bereikbaar en toegankelijk, zodat alle Rotterdammers kunst en cultuur kunnen ervaren, beoefenen en beleven.
- Alle Rotterdammers kunnen in de lokale culturele infrastructuur participeren en vaardigheden en talenten te ontwikkelen.

De Rotterdammer merkt dit door meer aandacht voor een (beter) toegankelijke culturele infrastructuur en meer differentiatie in het aanbod, ook voor jeugd en volwassenen met een beperking.

Terugblik op thema toegankelijkheid in de afgelopen jaren

- Stimuleren van toegankelijkheid als norm binnen de culturele sector: de instellingen zijn op verzoek geïnformeerd over het belang van toegankelijkheid van de fysieke locatie, daarnaast hebben diverse culturele instellingen activiteiten ontwikkeld die zowel de sociale als de informatie toegankelijkheid van het aanbod vergroten;
- Pilot-onderzoek in 2019 'Iedereen is Kunstenaar' van initiatiefnemer Dirk Monsma met als doel cultuurparticipatie onder jeugd en jongeren met een beperking te vergroten in samenwerking met: *vso de Hoge Brug en Rotterdam College, Theater Babel Codarts, Erasmus Universiteit, Hogeschool Rotterdam, Jeugdtheater Hofplein KCR, Maas theater dans podium, MEE Rotterdam, Misiconi Dance Company, My Breath, My Music, Rijnland revalidatiecentrum en SKVR*;

- Dance Ability: kennisdeling binnen landelijk platform voor het faciliteren van (dans)makers met een beperking op initiatief van het Holland Dance Festival;
- Ontwikkeling van toegankelijk cultuuraanbod in Rotterdam: zoals 'Ongezien' en 'Ongehoord' van Boijmans Van Beuningen en toegankelijke dans Scapino Ballet;
- Misiconi Dance Company van Joop Oonk biedt samen met Theatergroep Mangrove in de SKAR Broedplaats 'Spot op Zuid' inclusieve podiumkunsten (Dans en theater) aan;
- Theater Babel werkt volledig inclusief en vergroot daarmee de zichtbaarheid van makers en uitvoerenden met een beperking door middel van theaterproducties, workshops en de academie en landelijk en internationaal onderzoek naar inclusief theater i.s.m. de Hogeschool Rotterdam.

Voorgenomen beleid en acties in de komende jaren

- Inclusiviteit is een speerpunt in het nieuwe Rotterdamse cultuurbeleid en de nieuwe cultuurplanperiode 2021-2024. Instellingen dienen in hun beleidsplan aan te geven hoe zij omgaan met inclusiviteit en toegankelijkheid, in het bijzonder wat betreft fysieke en informatie/digitale toegankelijkheid van hun aanbod en organisatie.
- Culturele instellingen worden geacht de landelijke Code Diversiteit & Inclusie toe te passen op het gebied van personeel, programma, partners en publiek.
- Gelijke kansen voor elk talent, door kwalitatief goed cultuuronderwijs voor alle Rotterdamse basisschoolleerlingen, o.a. door de inzet van meer cultuurcoaches in het speciaal onderwijs, met passende doelstellingen en werkwijzen.
- Per gebied worden de culturele voorzieningen in kaart gebracht, daarbij is toegankelijkheid een aandachtspunt;
- Bewustwording over toegankelijkheid vergroten, intern en extern, door o.a. een themabijeenkomst, met aandacht voor good practices uit de culturele sector van o.a. Scapino Ballet, Boijmans Van Beuningen en Theater Babel.
- In het kader van het nieuwe beleid Creatieve Industrie wordt de inzet van de creatieve sector gestimuleerd bij belangrijke maatschappelijke opgaves, onder ander op het gebied van inclusiviteit en toegankelijkheid.

Evenementen

Uit de evaluatie van het evenementenbeleid bleek de toegankelijkheid van Evenementen een belangrijk aandachtspunt. Daarbij gaat het niet alleen om fysieke aanpassingen, maar ook over informatieverstrekking en bejegening ten behoeve van sociale toegankelijkheid. In het nieuwe evenementenbeleid is de toegankelijkheid van evenementen opgenomen. Wat gaat veranderen is dat het evenementen-

aanbod inclusiever wordt door het samenstellen van een divers aanbod en het vergroten van de toegankelijkheid voor mensen met een beperking.

Terugblik op thema toegankelijkheid in de afgelopen jaren

- De Brede Raad 010 heeft in 2019 een advies uitgebracht over betere toegankelijkheid en meer inclusieve Evenementen.
- De gemeente heeft naar aanleiding daarvan desk-research uitgevoerd naar de informatievoorziening over toegankelijkheid op de websites van de B/C-evenementen en de toegankelijkheid van de websites zelf.
- De gemeente heeft tevens een scan naar inclusiviteit laten uitvoeren van een aantal grote evenementen, waarvan de uitkomsten zijn meegenomen in het te ontwikkelen informatieproduct over toegankelijkheid.
- In de nieuwe vergunningennota is plaatsing van een toegankelijk toilet op het terrein verplicht gesteld bij B/C-evenementen en bij A-evenementen indien het evenement zich daarvoor leent.

Voorgenomen acties in de komende jaren

- Een consequentie van het nieuwe evenementenbeleid is dat het evenementenaanbod inclusiever wordt door het samenstellen van een divers aanbod en het vergroten van de toegankelijkheid voor mensen met een beperking.
- Op basis van het advies van de Brede Raad, Desk-research en de scan van een aantal evenementen is een informatieproduct opgesteld met aanbevelingen voor het verbeteren van de toegankelijkheid en inclusie van evenementen en festivals. Deze checklist zal online beschikbaar worden gesteld en op verschillende manieren worden verspreid.
- In 2021 wordt geëvalueerd of het advies van de Brede Raad, het onderzoek en het informatieproduct hebben geleid tot een vergroting van de toegankelijkheid bij evenementen en de communicatie hierover is verbeterd. Daarna zal worden bezien of aanvullende maatregelen nodig zijn.

Sport

De visie van de afdeling Sport is: "in 2030 is Rotterdam door bewegen en sport vitaler en aantrekkelijker. Rotterdammers hebben volop mogelijkheden om met plezier en elk op zijn of haar eigen manier te sporten en te bewegen".

De vier ambities zijn:

- De stad nodigt uit tot bewegen en sport. Er zijn voldoende goede en toegankelijke sportvoorzieningen en faciliteiten die verleiden tot bewegen, zowel binnen als buiten.

- Nog meer Rotterdammers hebben plezier in bewegen. In 2030 kan elke Rotterdammer op zijn eigen niveau, manier en moment met plezier bewegen.
- Sport brengt meer in beweging. Het is vanzelfsprekend om sport en bewegen in te zetten op het gebied van zorg, welzijn, jeugd(hulp), onderwijs, werk etc. om daarmee positieve effecten op talentontwikkeling, gezondheid, economie en meedoen in de samenleving te behalen.
- Rotterdam ademt sportambitie en -innovatie. Rotterdam straalt nog meer sport en topsport uit met toonaangevende evenementen, innovatieve concepten op sport- en beweeggebied en een goede topsportstructuur.

Inzet op toegankelijkheid van de afgelopen jaren

Afgelopen jaren is er veel gedaan op gebied van sport. In de Sportnota Rotterdam 2017-2020 is opgenomen dat ook voor Rotterdammers met een beperking er aantrekkelijk sportaanbod is en dat de toegankelijkheid van gemeentelijke sportaccommodaties en sportaccommodaties in eigendom van verenigingen met incidenteel budget wordt verbeterd. Met dit incidentele budget zijn 25 gemeentelijke sportaccommodaties en 8 buitenaccommodaties van verenigingen toegankelijker gemaakt. Daarnaast zijn er nog meer goede voorbeelden van de inzet op toegankelijkheid:

Plasvriendelijk Rotterdam

Onderdeel van toegankelijkheid is de beschikbaarheid van (toegankelijke) toiletten. Voor veel mensen is dit een voorwaarde om naar buiten te kunnen. Door het plaatsen van nieuwe openbare toiletten en het opzetten van de Pilot Propere Plee is in de Rotterdamse binnenstad de 500 meter-norm van de Maag Lever Darm Stichting bereikt. Dat betekent dat er in het centrum van Rotterdam op iedere 500 meter een toiletvoorziening te vinden is.

Eerder ontving Rotterdam met haar toiletbeleid al het predicaat '[Koploper gemeente](#)'. Het gaat de gemeente niet alleen om het voorkomen van wildplassen. Alhoewel dat op sommige plekken tot veel overlast leidt. Voor velen is een toilet simpelweg noodzakelijk. Mensen met buik- of blaasproblemen durven er niet op uit, zonder zeker te weten dat er een toilet in de buurt is. Ook ouderen en hele jonge kinderen moeten vaak onverwachts naar het toilet. In veel andere Europese landen is een toilet in de supermarkt bijvoorbeeld heel normaal. Daarom maakt de gemeente zich hard voor meer toegankelijke openbare en opengestelde toiletten. Op het overzichtskaartje is te zien waar de inmiddels meer dan 60 Rotterdamse openbare toiletten te vinden zijn.

Hoge Nood

Afgelopen periode zijn acht nieuwe zelfreinigende openbare toiletten geplaatst in de openbare ruimte en daar komen er nog meer bij. Daarnaast is de 'Propere Plee' geïntroduceerd. De cafés, restaurants en hotels die hieraan meewerken laten met een groene sticker op de deur zien dat het publiek gratis van het toilet gebruik mag maken. De sticker geeft ook aan of het kleinste kamertje toegankelijk is voor rolstoelgebruikers. De bedrijven zijn te vinden in de [HogeNood-app](#). De app laat de route naar het dichtstbijzijnde toegankelijke toilet zien, net als het soort voorzieningen.

Pilot Propere Plee

De deelnemende horeca-instellingen ontvangen van de gemeente een kleine bijdrage voor het onderhoud en schoonmaken van de toiletten. Het gaat om een proef die duurt tot eind 2020.

Deelnemende horeca-instellingen zijn te herkennen aan een sticker op hun deur. Hierop staat ook of het toilet rolstoeltoegankelijk is. De gemeente test met mystery-guests de klantvriendelijkheid van de 'propere plees'.

Mysteriebezoeken

De tot dan toe deelnemende horecaondernemers aan de Propere Plee zijn afgelopen zomer allemaal bezocht door een Mysteriebezoeker van de gemeente. Tijdens deze mysteriebezoeken is gecontroleerd op een drietal punten:

1. Kan een passant gratis gebruik maken van het toilet?
2. Is de groene propere plee sticker zichtbaar bij de entree geplakt?
3. Staat de horecaondernemer vermeld in de hoge nood app?

Ook heeft de mysteriebezoeker ondernemers adviezen meegegeven om het toilet voor meer doelgroepen toegankelijk te maken.

Meer omzet met een gastvrij toilet

Deelnemende ondernemers vinden het belangrijk dat mensen die afhankelijk zijn van het een toilet niet thuisblijven maar ook gewoon uitgaan en meedoen. Daarnaast merken zij dat hun omzet stijgt bij een gastvrij toiletbeleid. Een gratis toilet trekt nu eenmaal meer klanten. Horecaondernemers die ook mee willen doen kunnen zich aanmelden via 14010 o.v.v. Propere Plee.

- Een beleidsregel waarin is vastgesteld dat alle nieuw te bouwen en te renoveren gemeentelijke binnensportaccommodaties moeten voldoen aan richtlijnen voor binnensportaccommodaties.
- Financiële ondersteuning voor sport- en beweeg-aanbieders die extra kosten hebben voor het aanbieden van sport en bewegen voor mensen met een beperking door middel van subsidie.
- Bemiddeling van mensen met een beperking naar passend sportaanbod door MEE Rotterdam Rijnmond.
- De netwerkorganisatie Sport op Maat zet zich in om drempels weg te nemen om te gaan sporten. Met MEE Rotterdam Rijnmond en het Sportbedrijf hebben ze zicht op het sport- en beweegaanbod, werken zij samen om nieuw sport- en beweegaanbod te starten en het huidige aanbod te verbeteren en om de mogelijkheden zichtbaar te maken.
- Onderzoek naar de behoeftes van sporten en bewegen op speciaal onderwijs en een heroriëntatie van het aanbod van de gemeente. Er loopt bijvoorbeeld een pilot 'LekkerFit!' op een speciaal basisonderwijs school en het Sportbedrijf Rotterdam werkt aan een opdracht om schoolsport verder uit te breiden naar het speciaal (basis) onderwijs.
- Bij (topsport)evenementen zijn er verschillende voorbeelden waarbij reguliere sporten en aangepaste sporten samengaan: ABN World Tennis Tournament, CHIO, EK beachvolleybal en zitvolleybal.
- In april 2019 hebben de gemeente, Rotterdam Sportsupport, het Sportbedrijf Rotterdam en Rotterdam Topsport toegezegd om een Play Unified-stad te worden. Dit houdt in dat mensen met en zonder beperking elkaar ontmoeten en (waar mogelijk) samen sporten.
- Er zijn sportverenigingen, kinderboerderijen, educatieve tuinen en speeltuinen waar mensen met en zonder beperking vanzelfsprekend welkom zijn en samen sporten en bewegen.
- Er heeft een pilot voor doven en slechthorenden plaats gevonden bij het EK herenvolleybal op 13 september 2019 om uit te proberen hoe een sportevenement beter toegankelijker gemaakt kan worden voor hen. Onderzocht wordt hoe hier een vervolg aan kan worden gegeven.

Voorgenomen beleid en acties de komende jaren

Afgelopen periode is het huidige beleid voor het sporten en bewegen voor mensen met een beperking geëvalueerd. Naar aanleiding van deze evaluatie worden de volgende doelen opgenomen in toekomstig beleid, zoals de Sportnota 2020, beleidsregels, opdrachtverleningen, subsidieverleningen, etc.

• **Verbeteren van randvoorwaarden die nodig zijn voor mensen met een beperking om te kunnen sporten en bewegen. Er wordt ingezet op:**

- de aanwezigheid van passend sport- en beweegaanbod;
- vindbare en toegankelijke informatie over het sport- en beweegaanbod;
- toegankelijke sportlocaties;
- betaalbaar sport- en beweegaanbod.

Dit wordt bereikt door de huidige inzet te continueren en te borgen, en te onderzoeken welke extra inzet nodig is.

Voor randvoorwaarden welke niet binnen de verantwoordelijkheid van de afdeling Sport, Natuur en Recreatie valt, vindt integrale afstemming plaats met andere afdelingen en partners. Denk aan:

- de financiële mogelijkheden om te kunnen sporten;
- vervoer om naar het sport- en beweegaanbod te komen;
- indien noodzakelijk sporthulpmiddelen of -voorzieningen om te kunnen sporten.

• **Mensen met een beperking stimuleren en indien nodig begeleiden om te gaan sporten en bewegen. Door bijvoorbeeld meer bekendheid te geven aan de mogelijkheden en deze zichtbaarder te maken, en bemiddeling door intermediairs zoals Sport MEE en zorgverleners.**

Ook hiervoor is integrale samenwerking wenselijk, omdat verschillende afdelingen zich inzetten voor mensen met een beperking of een chronische ziekte.

• **Binnen de afdeling en bij partners is er een inclusief sport- en beweegbeleid voor mensen met een beperking door:**

- het vergroten van de bewustwording, sociale toegankelijkheid en gastvrijheid voor mensen met een beperking bij collega's, partners en sport- en beweegaanbieders;
- sportverenigingen en andere sport- en beweegaanbieders te ondersteunen bij het inclusiever maken van het aanbod (mensen met een beperking sporten mee met mensen zonder een beperking).

De komende jaren zet de afdeling Sport in op eSports. Binnen eSports staat inclusiviteit centraal. Doordat eSports digitaal is, vallen belemmeringen vanwege iemands leeftijd, fysieke of mentale gezondheid, etnische achtergrond, seksuele geaardheid of sociale positie weg. Je speelt met elkaar, met of zonder handicap, ook als je elkaar fysiek niet ontmoet.

Eén van de onderwerpen die tijdens de inventarisatie en de hackathon van Rotterdam Onbepakt naar voren is gekomen, is dat het niet goed zichtbaar is welke mogelijkheden er zijn voor mensen met een beperking om te kunnen sporten en bewegen in Rotterdam. Het zichtbaar maken

van de mogelijkheden is opgenomen in het tweede doel. Dit wordt samen met Sportbedrijf Rotterdam en Rotterdam Sport op Maat opgepakt.

Toerisme

Gastvrije stad, nu en in de toekomst

Met toerisme streeft de gemeente Rotterdam naar een gastvrije stad, nu en in de toekomst. Door te laten zien dat toerisme bijdraagt aan de ambities van de stad, ook op het gebied van toegankelijkheid. Bijvoorbeeld door te investeren in goede informatievoorziening en een toegankelijke stad waar bewoners en bezoekers de weg kunnen vinden. Een van de concrete acties is dat de Routes applicatie wordt vernieuwd, waarbij er meer aandacht komt voor toegankelijkheid.

Rotterdam Sport op Maat

ELVERA VAN LEEUWEN

Blind zijn en toch kunst kijken

Kun je als blinde of slechtziende een schilderij bekijken? 'Zeker', vertelt Elvera van Leeuwen. Zij traint museumgidsen in het rondleiden van mensen die blind of slechtziend zijn.

'Ik ben geïntrigeerd door de vraag hoe je blinden en slechtzienden kunt helpen om kunst en cultuur te beleven, vertelt Elvera. 'Ik volgde een e-learning om een gids te worden voor blinden en slechtzienden bij Nevero in België. In Nederland was daarover nog niets bekend. Daarom heb ik zelf een training voor museumgidsen gemaakt.'

Speciale brillen

'Mijn training duurt twee halve dagen en draait vooral om beleven. Ik laat de deelnemers met speciale brillen op ervaren hoe het is om een bepaalde oogaandoening te hebben. En met die oogaandoening naar bijvoorbeeld een schilderij te kijken. Want de een kijkt als het ware door een klein gaatje en een ander ziet in het midden helemaal niets.'

Vertellen wat je ziet

'Verder oefenen we met technieken om blinden en slechtzienden te helpen zich een voorstelling van een kunstwerk te maken. Een belangrijk onderdeel is een audiodescriptie geven.

Dat is een bepaalde methode waarmee je vertelt wat er op een schilderij te zien is. Hoe doe je dat zo duidelijk en objectief mogelijk?

Die audiodescriptie ondersteun je met andere materialen om alle zintuigen te prikkelen. Je kunt bijvoorbeeld tekeningen met reliëf maken. Of geurpotjes van iets dat op het schilderij staat. De rode draad is dat je je steeds in de ander met zijn visuele beperking verplaatst. En creatief denkt.'

Boijmans van Beuningen

'Met de training onder de arm heb ik bij museum Boijmans van Beuningen aangeklopt en zij waren direct enthousiast over de training. Sinds de zomer van 2018 is er elke maand een rondleiding voor blinden en slechtzienden geweest. Die rondleidingen duren anderhalf uur en ze worden goed bezocht.'

NB Naast deze rondleiding Ongezien heeft Boijmans ook de rondleidingen Ongehoord en Onvergetelijk.

Rotterdam Onbeperkt

‘De training voor museumgidsen is maar een deel van wat ik doe met mijn bedrijf Mikxs. We maken nu bijvoorbeeld toegankelijke stadswandelingen in Rotterdam. Samen met Mirjam Koornneef en Raimond Kuckelkorn ontwikkel ik wandelingen waarbij de zintuigen worden geprikkeld en de stad niet alleen met je ogen wordt bekeken.

Dit is een mooie activiteit voor blinden en slechtzienden en doven en slechthorenden, maar ook voor mensen die de stad net even iets anders willen beleven.

De toegankelijkheid van de stad speelt hierbij ook een rol. Zodoende ben ik in contact gekomen met Rotterdam Onbeperkt. In oktober 2019, in de landelijke Week van de Toegankelijkheid, hebben we samen de stadswandelingen zes keer aangeboden voor geïnteresseerde Rotterdammers.’

‘Ik ontwikkel wandelingen waarbij de stad niet alleen met je ogen wordt bekeken’

Minister Hugo de Jonge opent Koplopersbijeenkomst VNG

Opgroeien

In dit onderdeel wordt aandacht besteed aan kinderen. Het gaat hierbij niet alleen om beleid op het gebied van jeugd(zorg), maar ook over onderwijs. Ieder kind heeft recht op passend onderwijs, maar hoe zorgen we daarvoor in Rotterdam? Ten slotte gaat het ook over spelen en ontmoeten. We vinden het in Rotterdam belangrijk dat kinderen met en zonder beperking met elkaar kunnen spelen, maar ook dat hun ouders of begeleiders (met een beperking) mee kunnen naar de speelplek.

Onderwijs

Goed onderwijs stelt mensen in staat hun talenten te ontdekken en te benutten, een plaats te vinden in de samenleving, werk te vinden dat bij hen past en zich verder te ontwikkelen. Goed onderwijs leert mensen met elkaar en met nieuwe omstandigheden om te gaan. In het Masterplan Onderwijs 'Bouwen aan de Toekomst' (2017) wordt aangegeven hoe de gemeente streeft naar een inclusieve samenleving en dus ook inclusief onderwijs. Dat betekent dat niemand buiten de boot valt en dat 99% van de kinderen in zijn eigen wijk naar de basisschool kan. Daarvoor is een verdere integratie van regulier en speciaal onderwijs noodzakelijk, zodat er op wijkniveau voor alle kinderen een passende plek is en iedereen een vliegende start kan maken ongeacht intelligentie, beperkingen of wijk waarin ze opgroeien.

Op basis van het Masterplan is een verkenning gestart naar de mate waarin speciaal en regulier onderwijs samenwerken en hun werkzaamheden kunnen integreren om passend onderwijs te realiseren. De grotere basisscholen maken het mogelijk om in en rondom de school meer expertise te organiseren en een passende school te maken. Leraren en andere medewerkers worden toegerust op het gebied van zorg en passend onderwijs. Het zorglandschap wordt eenvoudiger gemaakt en meer ondersteunend aan het onderwijs. Zorgvragen niet in de klas, maar jeugdhulp en andere expertise wel op school. Meer mensen met verschillende specialisaties in één team. Meer docenten op de groep die speciale aandacht kunnen geven in de reguliere les, niet alleen aan de zorgvraag, maar ook op het gebied van ICT en persoonlijke ontwikkeling. Waar mogelijk worden de specialistische onderdelen van speciaal onderwijs gebundeld, waarbij scholen samenwerken en deels gebruikmaken van dezelfde voorzieningen.

De Inspectie van het Onderwijs laat zien dat de verschillen in prestaties van scholen groot zijn. Dit is onafhankelijk van de schoolpopulatie, -denominatie of schoolsoort. Naast de kwaliteit is de toegankelijkheid een belangrijke factor voor

kansengelijkheid. Dat begint bij de financiële toegankelijkheid van de voorschool. De voorschool is een voorziening voor alle Rotterdamse kinderen. In de periode voor de basisschool kunnen peuters in de peuteropvang of kinderopvang een aantal uren spelen en leren met andere kinderen. Er is daarbij aandacht voor sociale, emotionele en motorische ontwikkeling, en taal- en rekenontwikkeling via spel. Het educatieve programma van de voorschool (voor- en vroegschoolse programma) bestaat uit thema's met speelse activiteiten.

Ook in ander opzicht is toegankelijkheid een belangrijk punt. De gemeente heeft de taak te zorgen voor adequate onderwijshuisvesting voor het primair en voortgezet onderwijs, inclusief het (voortgezet) speciaal onderwijs. De afgelopen jaren heeft de gemeente hier veel in geïnvesteerd. Desondanks staat de gemeente de komende jaren voor een enorme opgave. Voor de verbinding van kinderen met elkaar, met hun buurt en met hun wijk is het van belang dat alle kinderen zoveel mogelijk in de buurt of in hun wijk naar school gaan. Zo wordt kansengelijkheid bevorderd en wordt er gestreefd naar vermindering van de segregatie. Ook in het (voortgezet) speciaal onderwijs wordt toegewerkt naar een toekomstbestendig stedelijk onderwijsaanbod.

Aansluiting onderwijs – jeugdhulp

In het onderwijsbeleid 2019-2022 'Gelijke kansen voor elk talent' wordt expliciet aandacht besteed aan de aansluiting onderwijs en jeugdhulp. Ieder kind heeft recht op onderwijs. Dat staat in het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind, het regeerakkoord en de G4-thuiszittersaanpak. Het gaat met de meesten van onze jeugdigen goed. Zij groeien kansrijk op. Het is belangrijk dat hun ontwikkeling doorzet en dat groep waarmee het goed gaat groter wordt. Onderwijs levert daaraan een belangrijke bijdrage.

Toch kunnen kinderen in de praktijk niet altijd gebruik maken van hun recht op onderwijs, bijvoorbeeld vanwege een fysieke of psychische beperking. De kansen van deze kinderen zijn mede afhankelijk van een goede aansluiting tussen onderwijs en jeugdhulp. Belemmeringen of vertragingen die ontstaan omdat er geen passende plek (onderwijs en/of jeugdhulp) door zorgbehoefte, cognitieve of lichamelijke beperkingen. De beschikbaarheid van goede zorg en ondersteuning is bovendien een randvoorwaarde voor goed onderwijs.

Er wordt zowel in het passend onderwijs als in de jeugdhulp gewerkt aan een transformatie waarbij meer wordt gedaan aan preventie, het stimuleren van de eigen kracht en het bieden van een laagdrempelig en passend aanbod. Dit moet ertoe leiden dat alle kinderen in het primair en voortgezet onderwijs een passend onderwijsaanbod krijgen en zoveel mogelijk binnen het reguliere onderwijs naar school gaan. Er is een gezamenlijke ontwikkelagenda van de gemeente en de samenwerkingsverbanden passend

onderwijs op de thema's onderwijszorgarrangementen, thuiszitters en de 'stevige basis'. Verschillende werkgroepen werken verschillende prioriteiten uit en geven uitvoering aan projecten. Hierbij worden scholen, schoolbesturen, professionals uit onderwijs en zorg maar ook ouders en leerlingen betrokken. De resultaten van deze opgave wordt op diverse manieren behaald door concrete veranderingen en ontwikkelingen in de stad.

In de voorschoolse periode werken professional in en om de kinderopvang samen om meer kinderen en hun ouders zo vroeg mogelijk kennis te laten maken met en deel te nemen aan de kinderopvang, zodat mogelijke achterstanden bij de start aan het basisonderwijs worden voorkomen. Samen met partners uit het veld wordt gewerkt aan de herijking van de regelingen kinderopvang Plus en Sociaal Medische Indicatie (SMI). In verschillende werkgroepen wordt op deeltherreinen gezocht naar structurele oplossingen om jonge kinderen in de voorschoolse fase een passende plek te bieden waar zorg en (plus)opvang en later onderwijs zoveel mogelijk op elkaar aansluiten en elkaar versterken. Het streven is om kinderen met zorgvragen binnen de voorscholen te kunnen plaatsen en de condities te realiseren om deze kinderen zo vroeg mogelijk te bereiken en te begeleiden.

Subsidiekader Jeugdpreventie Voorkomen en versterken

Het Subsidiekader Jeugdpreventie 'Voorkomen en Versterken' is een vertaling van de uitgangspunten en beleidsdoelen van het Beleidskader Jeugd 'Rotterdam Groeit'.

Door de ontwikkeling van kinderen en jongeren te versterken hopen we ernstige problemen te voorkomen. Met een bredere inzet op preventie willen we nog meer kinderen en jongeren in Rotterdam een eerlijke kans geven op een veilige, gezonde en kansrijke toekomst.

Het subsidiekader, met daaraan gekoppeld een subsidieregeling, gaat uit van het Rotterdamse factorenmodel waarbij op wetenschappelijke grond in kaart is gebracht welke belangrijke factoren een rol spelen bij het veilig, gezond en kansrijk opgroeien van onze jeugd. Door dit grondige wetenschappelijk onderzoek hebben we de meest invloedrijke factoren in het ontwikkelende kinderleven achterhaald. Deze factoren zijn de basis van de rationele benadering van ons preventiebeleid. Ze geven focus en richting bij onze activiteiten. De inzet binnen het Subsidiekader Jeugdpreventie richt zich op de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen, op ouderlijke psychopathologie en ouders met een (licht) verstandelijke beperking, op opvoedingsvaardigheden en psychosociale problematiek bij kinderen. Het doel is om zo vroeg en integraal mogelijk in te zetten op een kansrijke ontwikkeling van alle kinderen en meer specifiek kinderen die belemmeringen ervaren. We geven hen en hun ouders extra ondersteuning, aandacht en ruimte, zoveel mogelijk op school en in het gezin. Daarmee voorkomen we dat ze zwaardere problematiek ontwikkelen en uiteindelijk zonder diploma's of

met een rugzak vol problemen hun volwassen leven ingaan.

Vroegsignalering Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)

Vanuit het Basispakket Jeugd Gezondheidszorg (JGZ) voeren CJG-professionals de lichamelijke anamnese uit, waardoor vroeg signalering van een fysieke beperking kan worden geconstateerd. Bij signalen van een mogelijke fysieke beperking verwijst het CJG door naar de kinderarts en houdt contact met ouders om het verloop van de verwijzing en eventuele onderzoeken die plaatsvinden te kunnen monitoren. Wanneer een diagnose is gesteld kan het CJG ondersteuning bieden aan het gezin. Deze ondersteuning richt zich op de brede leefwereld van het gezin, bijvoorbeeld door hulp te bieden bij het vinden van een geschikt Medisch Kinderdagverblijf maar ook door handvaten te bieden en te ondersteunen in de opvoeding of het (helpen bij) inschakelen van de juiste ondersteuning/zorg. Het team speciaal onderwijs van het CJG is werkzaam op alle scholen voor speciaal- en clusteronderwijs. Dit team biedt ook in de jaren na de diagnose en eerste inzet van hulp/zorg samen met het lokale CJG-ondersteuning aan kind, ouder en gezin. Dit alles met als doel om de talenten van het kind optimaal te kunnen laten ontplooiën.

Jeugdvervoer

Vanuit de Jeugdwet heeft de gemeente de plicht te voorzien in een passend aanbod van jeugdhulp. Het hebben van een beperking mag de toegang tot de hulp niet belemmeren, daarom is het jeugdvervoer ingericht. De Rotterdamse jeugd die vanwege een fysieke of mentale beperking niet zelfstandig op de zorglocatie kan komen, geen mantelzorger heeft die in vervoer kan voorzien, en geen andere mogelijkheden heeft, kan aanspraak maken op dit vervoer.

Trevvel voert het vervoer uit voor de gemeente. Niet alleen voor de Jeugdzorg, maar ook al het andere vervoer, waaronder de WMO en het leerlingenvervoer. Bij het vervoer houden zij rekening met de situatie van de jongere. Zo mogelijk vindt het vervoer plaats per bus en waar nodig in kleinere aantallen of zelfs individueel. Ook wordt er altijd voor gezorgd dat het voertuig goed toegankelijk is. Daarnaast heeft Trevvel van de gemeente de opdracht meegekregen om de komende jaren over de hele breedte van het vervoer te investeren in de dienstverlening, maar ook in de ontwikkeling van middelen en methoden om andere vormen van vervoer, zoals het openbaar vervoer, meer toegankelijk te maken.

DANIEL SCHOBER

Campagne 'Houd de lijn vrij'

Rotterdamers bewust maken van de functie van geleidelijnen voor slechtziende en blinde mensen op perrons, op de stoep en bij oversteekplaatsen. Dat is het doel van de campagne 'Houd de lijn vrij'. Ook de gemeente Rotterdam deed daar in 2019 aan mee. De campagne is helemaal in lijn met de ratificatie van het VN-verdrag.

'De geleidelijnen zijn bedoeld om mensen met een visuele beperking veilig gebruik te laten maken van de openbare ruimte', vertelt Daniel Schober, voorlichter bij Koninklijke Visio, het expertisecentrum voor mensen met een visuele beperking en een van de deelnemers aan de campagne. 'Veel Rotterdamers weten niet waarvoor de lijnen bedoeld zijn. Ze blijven er bijvoorbeeld op staan, of zetten er een tas, fiets of reclamebord op. Dat is geen onwil, maar mensen staan er gewoon niet bij stil. In onze campagne draait het daarom om bewustwording. Wij merken dat iedereen die hoort waarvoor de geleidelijnen bedoeld zijn, er graag op de juiste manier mee wil omgaan.' Behalve Koninklijke Visio doen ook Bartiméus, de Robert Coppes Stichting, de Oogvereniging, NS, ProRail en de ANWB en 23 gemeenten in Nederland mee met 'Houd de lijn vrij'.

Groot bereik met sociale media

'In Rotterdam hebben we twee keer geflyerd, bij het Centraal Station en bij Blaak. Dat heeft leuke gesprekjes opgeleverd.

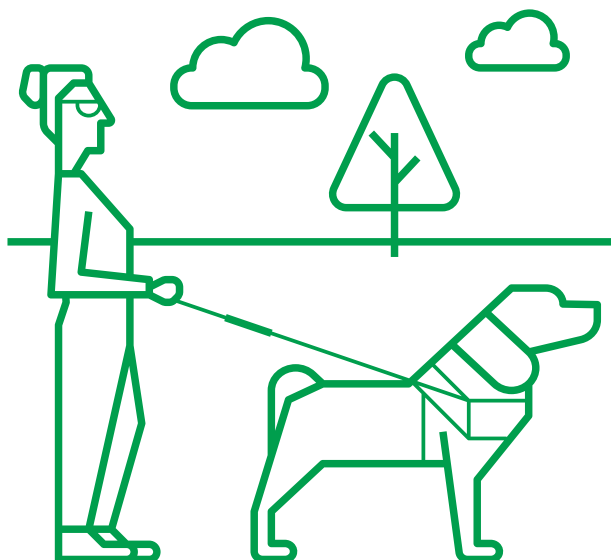
Verder hebben de NS en ProRail aandacht aan de campagne besteed, via hun schermen op de stations. En RTV Rijnmond heeft er een item over gemaakt, net als Hart voor Nederland, de NOS en andere regionale omroepen. Op sociale media deed de campagne het ook goed, mede dankzij de gemeente Rotterdam, die er mooie updates over heeft gemaakt. Alleen al via sociale media hebben we zo ruim 800.000 mensen bereikt. We merken steeds weer dat mensen openstaan voor onze boodschap, maar die zakt ook snel weer weg. Bewustwording blijft altijd nodig. Daarom herhalen we de campagne elk jaar.'

'Bewustwording blijft altijd nodig'

Buitenruimte

Hoe gemakkelijk kun je over straat? Zijn er afritjes? En is er voldoende ruimte voor de rollator of de scootmobiel? Bij het onderhouden van de buitenruimte wordt ook gedacht aan toegankelijkheid. In Rotterdam gaan we nog een stapje verder: er zijn in samenwerking met mensen met een beperking plusrichtlijnen opgesteld om de buitenruimte nog toegankelijker en dus aantrekkelijker te maken. In dit hoofdstuk worden deze richtlijnen, evenals de eerste plusroute, verder toegelicht.

Toegankelijkheidsrichtlijnen actueel houden en verbeteren

Rotterdam heeft standaardrichtlijnen en plusrichtlijnen om de stad toegankelijker te maken. Deze richtlijnen zijn gemaakt voor de mensen met een fysieke beperking en betreffen de inrichting, en het beheer en onderhoud van de openbare buitenruimte. Deze uitgangspunten zijn in 2014 gemaakt door een werkgroep bestaande uit Stadsontwikkeling, Stadsbeheer en de Vereniging van Gehandicaptenorganisaties Rotterdam (VGR). De afspraken zijn als 'Toegankelijkheidsrichtlijnen' vastgesteld door Directieraad Buitenruimte en bestuurlijk door de wethouder bekrachtigd. Daarmee vormen deze richtlijnen staand beleid. Deze richtlijnen moeten voortdurend worden geactualiseerd, verbeterd, afgestemd en uitgedragen worden. De actualisering en verbetering vindt plaats met 010Toegankelijk. Afstemming en uitdragen kan nog worden verbeterd. Voorbeeld is het maken van richtlijnen voor verlichting ten behoeve van ouderen in het verkeer.

Versneld toegankelijk maken van de buitenruimte

Rotterdam kent standaardrichtlijnen en plusrichtlijnen om de stad toegankelijker te maken. De standaardrichtlijnen zijn eisen welke Rotterdam minimaal stelt aan de toegankelijkheid van de buitenruimte. Denk aan voldoende breedte van de trottoirs (minimaal 1.80 meter); ruime trottoirafritten bij oversteekplaatsen en bij voorkeur om de 200 meter; het stoplicht langer op groen en voldoende parkeerplaatsen voor scootmobielen en auto's nabij openbare, publiekstrekkende functies.

De plusrichtlijnen zijn extra richtlijnen bovenop de standaardrichtlijnen. Het gaat dan bijvoorbeeld om de plaatsing van bankjes; intensiever onderhoud (eerder ingrijpen bij oneffenheden in trottoirs); vergroten van de herkenbaarheid van routes door plaatsing van straatmeubilair; een gelijkmatigere verlichting en de (ver)plaatsing van brievenbussen.

Verkenning

In maart 2020 is het initiatiefvoorstel mw. A. Kockelkoren (GroenLinks), "Fysiek toegankelijke stad voor iedereen" ingediend. Hierin worden voorstellen gedaan om de stad, gebouwen en buitenruimte, beter toegankelijk te maken voor mensen met een fysieke beperking. Naar aanleiding van dit initiatiefvoorstel is op 1 september 2020 bij Stadsontwikkeling een verkenning gestart.

Tijdens de verkenning worden de wenselijkheid en haalbaarheid van de voorstellen onderzocht en worden oplossingen aangedragen (inclusief een schatting van de kosten, dekking, opdrachtgeverschap en voorwaarden). Het eindresultaat is een advies, waarmee een uitvoeringsagenda kan worden opgesteld. Uiteraard worden alle relevante gemeentelijke afdelingen betrokken in de verkenning, plus de belangrijkste partners buiten de gemeentelijke organisatie, zoals 010Toegankelijk. Bij de verkenning zal worden bekeken hoe signalen met betrekking tot toegankelijkheid vanuit de gebieden en wijken het meest efficiënt en effectief kunnen worden gecommuniceerd met Stadsontwikkeling en/of Stadsbeheer. Ook wordt onderzocht hoe signalen bij ervaringsdeskundigen kunnen worden opgehaald, zodat zij kunnen meedenken over de gewenste verbeterpunten en prioriteiten op toegankelijkheid. Dit uiteraard met als doel om signalen omtrent toegankelijkheid op te kunnen pakken. Daarnaast wordt onderzocht hoe ondernemers hun vragen over toegankelijkheid het beste kunnen adresseren bij de gemeente.

Andere onderwerpen die in de verkenning zullen worden meegenomen zijn onder meer toegankelijkheid van horeca en winkels, (openbaar) vervoer, vastgoed, wonen en (openbare) toiletten.

Rotterdam wil dat de buitenruimte in 2064 overal goed toegankelijk is voor iedereen. Alle onderhouds- en inrichtingsplannen moeten daarom sinds 2014 aan de Toegankelijkheidsrichtlijnen voldoen. Het versneld uitvoeren van de richtlijnen is kostbaar. Het aanwijzen van gebieden en plusroutes die met voorrang worden opgepakt, kan voor de gewenste versnelling en het aaneengesloten netwerk zorgen.

Op de kaart zijn de gebieden te zien waar de gewenste versnelling bereikt kan worden. Ingezet wordt op die gebieden waar al veel ouderen wonen en in grote concentraties bij elkaar (tuinsteden en wijken uit de jaren 1970-1990) en waar de komende periode veel onderhoudsprojecten plaatsvinden. Ook de binnenstad, een plek die goed toegankelijk moet zijn voor iedereen, wordt aangepast naar de standaard toegankelijkheidsrichtlijnen. Daarnaast worden in de stad plusroutes aangewezen die versneld naar de standaard toegankelijkheidsrichtlijnen worden aangepast.

Ketenbenadering aanpak van de buitenruimte

Bij het toegankelijk maken van openbare gebouwen is het verstandig om tegelijk omliggende openbare ruimte mee te nemen. Dat betekent een toegankelijke aansluiting van gebouw en buitenruimte, maar ook bijvoorbeeld gehandicaptenparkeerplaatsen en een toegankelijke aansluiting op het openbaar vervoer. Bij sporthallen en zwembaden is met succes de afgelopen jaren een dergelijke aanpak afgerond. De aanpak van de buitenruimte bleek relatief weinig te kosten maar had een zeer grote meerwaarde. Een zwembad welke intern toegankelijk gemaakt is, maar nog slecht bereikbaar is door een gebrekkige aansluiting op het openbaar gebied, zou namelijk anders nog steeds beperkt toegankelijk zijn.

Plusroute

Plusroutes zijn routes die potentieel veel gebruikt worden en langs voorzieningen en fijne verblijfsplekken lopen. Bij deze routes ligt de nadruk op de functionele wandeling die indien mogelijk ook nog een paar fijne rustplekjes aandoen. Deze routes worden op een zogenoemd plus niveau gebracht voor een betere toegankelijkheid. Dit gebeurt volgens de plusrichtlijnen van Rotterdam. Naast een basis toegankelijkheid met bijvoorbeeld goede afritjes biedt de pluskwaliteit ook bankjes, verkeerslichten die langer groen blijven en rateltickers die aan staan en op een goed volume.

In gezamenlijkheid is vanuit Rotterdam Onbeperkt in 2019 één plusroute gerealiseerd in Overschie. Deze toegankelijke plusroute kan als inspiratie dienen voor toekomstige (plus)routes. Met de plusrichtlijnen wordt Rotterdam een stuk toegankelijker, dus zeker ook voor mensen met een beperking. De plusroute in Overschie is een zeer volledige plusroute. Op deze route is aandacht voor de beschikbaarheid van een openbaar toilet en de toegankelijkheid van openbare gebouwen en voorzieningen aan de route zoals een toegankelijk zwembad, Huis van de Wijk, bibliotheek en toegankelijke scholen. In Overschie bevat de route ook bij wijze van pilot een 'Blokke om' (een dementie-vriendelijke route) met duidelijk herkenbare bewegwijzering en herkenningselementen. De plusroute Overschie is een samenwerking tussen Stadsontwikkeling, Stadsbeheer, Maatschappelijke Ontwikkeling en 010Toegankelijk. In 2020 realiseren we in samenwerking met het programma Ouder en Wijzer nog een aantal Plusroutes.

Spelen, sporten, bewegen en ontmoeten in de buitenruimte

In Rotterdam staat de gemeente voor onbeperkt spelen en ontmoeten. Kinderen, jongeren en volwassenen kunnen meedoen in het spel en samen komen in de buitenruimte. De activiteiten spelen, sporten, bewegen en ontmoeten zijn goed en belangrijk voor iedereen: het stimuleert de cognitieve, motorische, emotionele en sociale ontwikkelingen van jong tot oud.

Daarom is in het beleidsdocument 'Kom op naar buiten' het onderwerp onbeperkt spelen, sporten, bewegen en ontmoeten benoemd. Tijdens de implementatie van de visie zijn verschillende producten ontwikkeld en resultaten behaald. Echter, er is nog meer mogelijk. Het doel is dat op de verblijfsplekken in de buitenruimte iedereen zich welkom voelt en de plekken toegankelijk zijn en samen spelen wordt gestimuleerd.

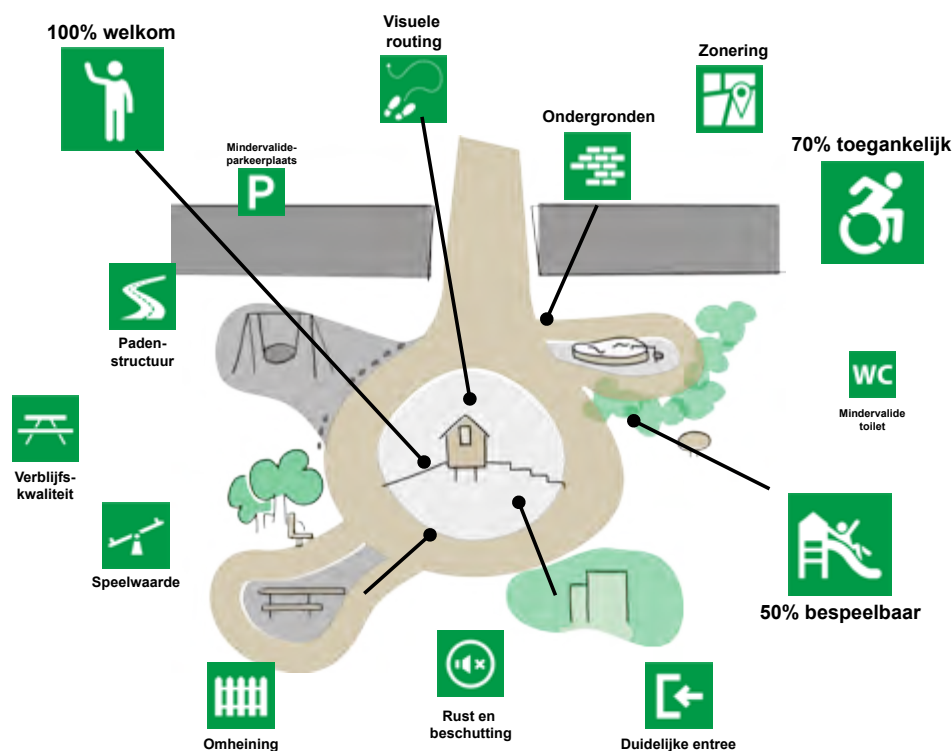
Behaalde resultaten buiten:

- Eerste Esther Vergeer Foundation Court – een inclusieve en interactieve voetbalmuur aan Dokhaven (Charlois) - van Nederland in Rotterdam. Met de Esther Vergeer Foundation Court worden jong en oud gestimuleerd om samen te sporten. Door de toegankelijkheid en het inter-

actieve toestel kunnen meerdere soorten spellen met verschillende moeilijkheidsgraden worden gespeeld. Op deze manier worden nieuwe manieren van spelen en sporten aangemoedigd in de stad.

- Jeugdvakantieland; het thema was in 2018 onbeperkt spelen. Hier werd een stukje bewustwording gecreëerd bij de Rotterdammers, door het aanbieden van een parcours waar kinderen en ouders overheen konden met een taststok of in een rolstoel. Dit is in samenwerking gedaan met Stichting MEE. Naast de activiteit zelf ontstond ook het gesprek met onder andere ouders over toegankelijkheid.
- Verschillende speel- en sportplekken met inclusief ontwerp, zoals de Nieuwemeer en Move Fits (verplaatsbare calisthenics plateaus met op- en afrit). Dit is onder andere bereikt door slimme padenstructuren, diversiteit van verschillende soorten ondergronden en de positionering van toestellen en met oog voor toestellen die samenspel stimuleren.
- In juli 2019 is de Jan van Tilburgstraat geopend. Deze plek is tijdens de vervangingsopgave ook inclusief gemaakt door middel van vlonders en speelaanleidingen aan het pad, net als een waterpomp en waterbakken die voor iedereen bereikbaar en bespeelbaar zijn. Deze locatie was voorheen niet toegankelijk. Met slimme ontwerpkeuzes is deze plek wel toegankelijk geworden en stimuleert deze samen spelen.

Ontwerpprincipes verblijfsplekken

Resultaten in proces en ondersteuning:

- In het Programma van Eisen wordt standaard voor alle speelprojecten het onderwerp toegankelijkheid meegenomen als aandachtspunt. Afhankelijk van de grote van de plek en de opgave worden de type aandachtspunten op toegankelijkheid, bereikbaarheid en de speelwaarde meegegeven.
- Eerste sessie met de speeltuinbende - voor bewustwording bij collega's en voor het ontwikkelen van het inspiratieboek. Naast een presentatie en inspiratiesessie vanuit de Speeltuinbende waren er ook kinderen met en zonder beperking uitgenodigd om in de natuurspeelplek te spelen. Hierbij hebben medewerkers van de gemeente Rotterdam kunnen observeren hoe het spel van kinderen samengaat. Daarnaast konden ze ook zien wat wel en geen obstakels zijn voor het spel en welke obstakels soms zelfs onderdeel zijn van het spel.
- Participatiecafé. Tijdens deze sessie werden medewerkers van de gemeente Rotterdam geïnformeerd en geïnspireerd over de verschillende onderdelen die komen kijken bij het organiseren van (jeugd)participatie en welke mogelijkheden hierin zijn. Hier was ook een stand over het thema toegankelijkheid, zodat ook al aan de voorkant bij een project rekening wordt gehouden met mensen met een beperking, bijvoorbeeld bij de participatie en de keuze van de locatie, werkvorm, de brief etc.

Al deze activiteiten hebben ertoe bijgedragen dat medewerkers van de gemeente Rotterdam zich meer bewust zijn geworden van het belang van toegankelijkheid van speel- en verblijfsplekken. Vaak wordt bij toegankelijkheid gedacht aan de fysieke toegankelijkheid, bijvoorbeeld door het plaatsen van aangepaste toestellen. Door bovengestane bijeenkomsten is men zich er echter bewust van

geworden dat toegankelijkheid ook gaat om je ergens welkom voelen en de mogelijkheid om samen te kunnen spelen. Niet alle toestellen hoeven helemaal toegankelijk te zijn, maar je bereikt al veel door te zorgen dat ieder kind bij de leukste toestellen kan komen en daar in interactie kan gaan met anderen. Bovendien is toegankelijkheid niet alleen gericht op kinderen met een beperking: ook ouders of opa's en oma's met een beperking willen met hun kind mee. Bovendien is toegankelijkheid voor iedereen. Immers, een ouder met een kinderwagen is ook geholpen bij een brede toegang.

In ontwikkeling in proces en ondersteuning:

- Momenteel wordt een inspiratieboek ontwikkeld voor ontwerpers, met daarin een apart deel 'Onbeperkt spelen en ontmoeten'. Hierin staan ontwerpprincipes beschreven en toegelicht die je allemaal kunt toepassen, en keuzes die je daarbij kan maken. Met als doel om de verschillende plekken fysiek en sociaal toegankelijk, bereikbaar en uitdagend te maken voor sport, spel en ontmoeting. Op de poster staan de verschillende ontwerpprincipes afgebeeld om een gehele plek sociaal en fysiek toegankelijk te krijgen.

In het algemeen wordt het steeds meer een vanzelfsprekendheid om na te denken over een fysiek en sociaal welkomsvaard voor iedereen door een goede toegankelijkheid, bereikbaarheid van speelelementen en samspeelmogelijkheden.

Met alle ontwikkelingen en behaalde resultaten worden onbeperkt spelen en ontmoeten standaard gemaakt, want de ontwerpprincipes leiden tot inrichtingen die voor iedereen prettig zijn.

ARJA DEN OUDEN & COCK VAN BAVEL-GROENENDAAL

‘Ons ideaal is dat mensen met een beperking mee kunnen doen zoals iedereen’

De Brede Raad 010 (BR010) adviseert de gemeente gevraagd en ongevraagd over het sociaal gemeentelijk beleid van de gemeente Rotterdam. Het adviesteam VN-verdrag van de Brede Raad 010 adviseert over alles wat te maken heeft met het VN-verdrag Handicap. Het doel: een onbeperkt Rotterdam, in de brede zin van het woord. De leden van BR010 zetten zich daar op vrijwillige basis voor in. ‘Omdat wij in ons dagelijks leven zien wat er nodig is om met een beperking gewoon mee te kunnen doen in Rotterdam.’

‘Wij zijn bijna allemaal ervaringsdeskundigen, dus wij weten waar je als Rotterdammer met een beperking tegenaan loopt in de stad’, vertellen Arja den Ouden en Cock van Bavel-Groenendaal, al enkele jaren lid van BR010. ‘Hoe welwillend veel mensen bij de gemeente ook zijn, je merkt toch regelmatig dat zij de praktijk niet kennen. In je beleid “rekening houden met” is niet genoeg voor echte inclusie van mensen met een beperking.’

Werkconferentie

‘In 2017 hebben wij samen met Rotterdam Onbeperkt de werkconferentie ‘Onbeperkt in Rotterdam’,

georganiseerd’, vertelt Arja. ‘Ongeveer 40 Rotterdammers met uiteenlopende beperkingen en mantelzorgers bespraken toen waaraan zij behoefte hebben en wat er volgens hen in Rotterdam veranderd moet worden om de inclusie te verbeteren.’

‘Dat leverde veel praktische verbeterpunten op. Die heeft de Brede Raad vastgelegd in het magazine *Op weg naar een onbeperkt Rotterdam*’, vervolgt Cock. ‘Maar een groot punt was ook de bejegening. Mensen met een beperking zijn niet beperkt, maar de maatschappij zorgt ervoor dat zij beperkt worden. Mensen met een

beperking willen met respect en als een zelfstandige volwassene benaderd worden. Daar schort het nogal eens aan; iedereen heeft wel ervaring met gekleineerd of genegeerd worden.'

'Rond ontwerpen en bouwen is nog een wereld te winnen'

Goed bejegend worden

'Al die ervaringen hebben we verwerkt in een prioriteitenlijst voor leefomgeving, activiteiten en mobiliteit', vertelt Arja. 'Die lijst is input voor de Lokale Agenda Toegankelijkheid van de gemeente Rotterdam. Prioriteiten zijn bijvoorbeeld meer aanpasbare woningen, genoeg betaald werk en

onderwijs dat beter afgestemd is op het individuele kind met een beperking. Maar vooral ook: een betere beeldvorming over mensen met een beperking.'

Cock: 'Wij leggen de LAT straks voor aan de Rotterdammers. Want zij kunnen het beste bepalen of dit is wat er moet gebeuren voor een onbeperkt Rotterdam. Als Brede Raad gaan we nog een stap verder, wij gaan ook ideeën ophalen bij bedrijven en sportclubs. Wat hebben zij nodig om hun bedrijf of club toegankelijk te maken? De stad heeft die brede blik nodig.'

Een ander belangrijk thema is aanpasbaar bouwen. Cock: 'Bij het inrichten van de buitenruimte van Rotterdam gaat de samenwerking met de gemeente heel goed, wat toegankelijkheid betreft. Maar rond ontwerpen en bouwen is nog een wereld te winnen. Wij maken ons daarom sterk voor aanpasbaar bouwen.'

Dit is ook helemaal in lijn met inclusief denken: de samenleving zo inrichten dat iedereen automatisch kan meedoen. Als inclusief denken de norm is, hoeven mensen met een beperking zich dan niet meer 'bijzonder' of 'anders' te voelen. En kunnen ze meedoen zoals iedereen. Dat is ons ideaal.'

Wonen

Rotterdam is een aantrekkelijke woonstad voor iedereen. Ook voor mensen met een beperking of chronische ziekte biedt Rotterdam een fijn thuis. Daar waar het nodig is biedt Rotterdam ondersteuning in een bestaande of naar een passende woonsituatie.

Goed (zelfstandig) wonen voor iedereen mogelijk maken

Ondanks een beperking, chronische ziekte of hoge leeftijd zullen Rotterdammers steeds langer in een zelfstandige woning blijven wonen. Dat komt door veranderende woonwensen en nieuwe wet- en regelgeving. We willen Rotterdammers hierbij zo goed mogelijk ondersteunen. De strategie is erop gericht dat mensen zo goed mogelijk binnen hun sociale netwerk kunnen blijven functioneren, ondersteund door de juiste voorzieningen in de omgeving.

Inzet op toegankelijkheid de afgelopen jaren

Programma Rotterdam, ouder en wijzer

De ambitie van het programma Rotterdam, ouder en wijzer is dat Rotterdam een stad is waar ouderen, samen met anderen, in hun eigen wijk gezond en vitaal oud kunnen worden. En waar passende zorg en ondersteuning is als het niet meer zelfstandig kan. Het programma heeft vier pijlers; vitaal, ertoe doen, wonen en woonomgeving en zorg en ondersteuning.

Binnen de pijler wonen en woonomgeving is doorgepakt op het geleerde uit het vorige programma 'Langer Thuis'. Dit programma verbond ook de fysieke en sociale componenten die nodig zijn om zo lang mogelijk zelfstandig te kunnen blijven wonen. Binnen 'fysiek' werden en worden oplossingen gezocht in de combinatie wonen, buitenruimte en voorzieningen.

Voorbeelden van projecten van de afgelopen jaren die gericht zijn op het verbeteren van de toegankelijkheid van woningen en het vergroten van het aanbod van toegankelijke woningen zijn:

- Thuisblijven in de eigen woning (fonds collectieve woningaanpassingen, domotica, brandveiligheid).
- Verhuizen naar een geschikte woning (verleiden, aanbod beter bekend maken, woningcoach).

- Meer variatie in het woningaanbod (aanpassen bestaande voorraad, nieuwe woonzorgconcepten, meer rolstoelgeschikte woningen, transformatie zorgvastgoed en kantoren).

Naast het programma Langer Thuis was er de vorige collegeperiode ook het actieprogramma 'Eerder Thuis'. Dit programma was gericht op de GGZ doelgroep (Openbare Geestelijke Gezondheidszorg) en is gericht op het voorkomen van instroom in instellingen en het bevorderen van doorstroming naar een zelfstandig woning met zo nodig zorg en ondersteuning aan huis.

Woonvisie Rotterdam 2030

In de Woonvisie Rotterdam 2030 is er veel aandacht voor ouderen en mensen met een beperking en/of chronische ziekte.

De inzet richt zich onder andere op:

- toevoeging van toegankelijke, zorggeschikte zelfstandige woningen in alle prijssegmenten;
- het verbeteren van toegankelijkheid in de bestaande woningvoorraad;
- innovatieve woonvormen, contractvormen, woonzorgconcepten en woontechnologieën, waarmee wordt ingespeeld op veranderende woonwensen van ouderen en mensen met een beperking.
- gerichte inzet van woonruimtebemiddeling en huurprijsbeleid, o.a. voor doorstroming en zorgvuldige huisvesting van ouderen en mensen met een beperking.

Addendum Woonvisie 2030

Ook in het vastgestelde 'Addendum Woonvisie 2030' wordt nog eens het belang bevestigd van het toevoegen van voor ouderen geschikte woningen (maar ook toegankelijk voor andere doelgroepen en mensen met een beperking). Deze woningen zijn vooral nodig in het centrum en in de oude stadswijken. Hier zal de komende jaren dan ook de focus op liggen.

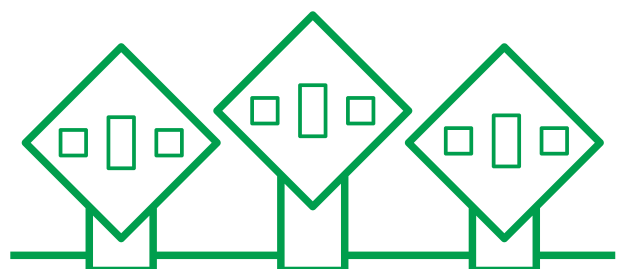
Langer Thuis Akkoord 2020-2025

Op 17 februari 2020 hebben 41 partijen het Langer Thuis Akkoord 2020-2025 ondertekend. Deze marktpartijen, corporaties, zorg- en welzijnspartijen, zorgverzekeraars en ouderenbonden onderstrepen met dit akkoord het belang om samen te werken aan de Rotterdamse opgave voor geschikte(re) en toegankelijke woningen voor ouderen, aan een groter maar ook gevarieerder aanbod van woon(zorg) concepten, tussenvoorzieningen en aan de ontwikkeling van ouderenhubs. In mogelijke coalities van partijen vanuit wonen, welzijn en zorg draagt iedere partij vanuit hun ambitie en verantwoordelijkheid bij aan de kwantitatieve en kwalitatieve Rotterdamse opgave voor ouderen.

Voorgenomen beleid en acties de komende jaren

Concrete acties en projecten voor de komende jaren zijn onder andere:

- Toevoegen van (betaalbare) toegankelijke woningen met de focus op het centrum en de wijken rondom het centrum.
- Inzet van een seniorenmakelaar (praktische hulp bij verhuizen)
- Inzet van twee adviseurs voor mensen met een medische urgentieverklaring
- Plan van aanpak/ subsidie scootmobielstallingen.
- Subsidie collectieve woningaanpassingen (voor het toegankelijk maken van bijvoorbeeld galerijen en centrale deur)
- Plan van aanpak toegankelijke buitenruimte (zie vorige hoofdstuk)
- Inzet op brandveiligheid (oa brandveilig stallen van scootmobielen)

AZIZA SBITI

‘Op een inclusieve arbeidsmarkt benut je alle kansen’

Een Inclusieve Rotterdamse arbeidsmarkt. Dat is het doel van 010Inclusief, het platform tegen discriminatie op de arbeidsmarkt. Steeds meer Rotterdamse werkgevers doen eraan mee, onder andere de RET, Hogeschool Inholland en WoonStad Rotterdam.

‘Als werkgever wil je alle talenten benutten die er op de arbeidsmarkt zijn’, vertelt Aziza Sbiti, projectleider en adviseur diversiteit bij zorgorganisatie Pameijer, die ook lid is van 010Inclusief. ‘Als je inclusief werkt, krijg je beter zicht op die talenten, kom je makkelijker in contact en blijven mensen meestal langer bij je werken. Het gaat dus om kansen bieden, maar vooral ook om kansen benutten. Mijn droom: dat iedereen in het Rotterdamse die wil werken dat ook echt kan doen.’

Automatismen

010Inclusief richt zich helemaal op werkgevers. Want inclusief werken begint bij een inclusief werving- en -selectieproces. ‘Bij werving en selectie spelen persoonlijke aannames nu vaak nog een grote rol. Onbewust selecteer je al snel iemand die op jou lijkt. Bovendien werf je vaak in bekende kringen. Als je je bewust wordt van je automatisen in dit proces, ga je anders werven en selecteren. Als partners in 010Inclusief maken we ons daar ook intern sterk

voor. Soms zijn er drempels waardoor medewerkers niet doorstromen. Dat willen we ook in onze eigen organisaties aanpakken.’

Korte lijnen

In 2016 nam de gemeente het initiatief voor 010Inclusief. Inmiddels is het een zelfstandig netwerk. ‘We zijn echt een doe-netwerk. De partners hebben veel vertrouwen in elkaar. Dat is ook nodig om samen verder te komen. We stellen bijvoorbeeld kandidaten aan elkaar voor en wisselen ervaringen uit over wat echt werkt om inclusief te werken. Onze lijnen zijn kort en we weten elkaar makkelijk te vinden.’

Rotterdamse beweging

010Inclusief heeft drie opdrachten: de doelstellingen van 010Inclusief actief in praktijk brengen, onderling kennis uitwisselen en andere partijen op de arbeidsmarkt stimuleren om ook inclusief te werken. 010Inclusief wil graag een Rotterdamse beweging worden. ‘We zijn goed op weg, want we zijn al met achttien partners.

Allemaal stimuleren we andere Rotterdamse werkgevers om zich ook bij ons aan te sluiten.

Wat we verder al hebben bereikt? Een van onze successen is de samenwerking tussen uitzendorganisaties (partners en niet-partners) om discriminatie in de eigen sector tegen te gaan. Uitzendbureau Unique biedt consulenten bijvoorbeeld interne coaching aan. De hamvraag daarin: hoe ga je het gesprek aan als je het gevoel hebt dat er bij een aanvraag discriminatie speelt?

*‘Bij kennis-
uitwisseling
hoort ook een
concrete actie’*

Netwerk van doeners

‘Hopelijk merkt de Rotterdammer dat er meer aandacht is voor een inclusieve arbeidsmarkt. In elk geval zoeken steeds meer partijen uit zichzelf ons netwerk op. Ook in andere steden zijn vergelijkbare netwerken. Rotterdam was wel een van de eerste steden die met dit thema aan de slag ging. En ook een verschil: in andere steden zijn het vaak netwerken van bestuurders, bij ons bestaat het netwerk uit doeners uit de organisaties.

Natuurlijk zijn er kruisverbanden met andere partijen binnen Rotterdam Onbeperkt, maar tegelijkertijd: zorgen voor fysieke toegankelijkheid in je gebouw vraagt andere inzet dan zorgen voor waardenvrije communicatie in je advertentietekst. Zo legt elke partij die betrokken is bij Rotterdam Onbeperkt andere accenten.’

Stagediscriminatie

‘Diverse werkgevers binnen 010Inclusief zijn ook opleider. Zij willen ook stagediscriminatie terugdringen.

Daarom hebben ze andere werkgevers uitgenodigd voor een gesprek over stagediscriminatie: wat doe je als je discriminatie vermoedt? Hoe herken je het? En wat kun je als opleiding en werkgever doen? Want de lijn van 010Inclusief is altijd: bij kennisuitwisseling hoort ook een concrete actie.’

Slagkracht vergroten

‘We zitten nu als netwerk midden in een fundamenteel veranderingsproces; we zijn aan het verzelfstandigen. Dankzij de subsidie van de gemeente houden we wel een klein projectbureau, maar we gaan wel anders werken. We pakken het thematischer aan, met een projectteam rond een actueel onderwerp. Zo willen we onze slagkracht vergroten. Want inclusief werkgeverschap is nooit af; er zijn altijd weer thema’s om op te pakken.’

Zorg, welzijn en ondersteuning

Rotterdammers in staat stellen (zo lang mogelijk) zelfstandig te wonen en te leven, en deel te nemen aan de maatschappij. En jonge Rotterdammers gezond, veilig en kansrijk laten opgroeien. Dat is waar Rotterdam zich voor inzet, zodat er gelijke kansen zijn voor iedereen.

De gemeente bevordert de gezondheid van haar bewoners en stimuleert hen zo lang mogelijk zelfstandig, of met hulp van mensen of beschikbare voorzieningen in hun omgeving, mee te doen. Daarnaast bieden we welzijn, zorg en ondersteuning aan Rotterdammers die – al dan niet tijdelijk – hulp nodig hebben. Bijvoorbeeld omdat ondersteuning nodig is bij de opvoeding of om zelfstandig te kunnen (blijven) wonen. Of als er (sport)hulpmiddelen of vervoersvoorzieningen nodig zijn om te kunnen sporten of deel te nemen aan sociale activiteiten.

De gemeente biedt tijdig en passende zorg. Dat vraagt om een goede basisinfrastructuur van welzijn, zorg en jeugdhulp in de stad, zodat Rotterdammers die ondersteuning nodig hebben vroeg in beeld komen en ondersteuning op maat krijgen. Dit kan alleen worden gerealiseerd in samenwerking met Rotterdammers zelf, zorg- en welzijnsaanbieders, huisartsen, woningcorporaties, de Brede Raad010 en andere partners op wijk- en stadsniveau.

Inzet op toegankelijkheid in de afgelopen jaren

In 2015 hebben gemeenten een grotere verantwoordelijkheid gekregen in de zorg en ondersteuning van jeugdigen, ouderen en mensen met een beperking. Rotterdam heeft naar aanleiding daarvan de afgelopen jaren onder andere het volgende gedaan:

- **Werken aan een inclusievere samenleving**
Een voorbeeld hiervan is dat van welzijnsaanbieders wordt gevraagd in de Huizen van de Wijk een aanbod te ontwikkelen dat voor alle wijkbewoners, dus ook mensen met een beperking, toegankelijk is. Daarnaast worden zorg en ondersteuning waar mogelijk thuis of in de wijk geboden.
- **Het toegankelijker maken van informatie over welzijn, zorg en ondersteuning**
Er is bijvoorbeeld een campagne geweest waarbij gebruik is gemaakt van verschillende communicatiemiddelen (zoals een tram en posters bij een zwembad) om Rotterdammers en/of mensen uit hun omgeving te

bereiken die niet weten dat er ondersteuning mogelijk is, of zelf de toegang tot zorg en ondersteuning niet weten te vinden. Ook vinden huisbezoeken plaats bij Rotterdammers van 75 jaar en ouder, waaruit een behoefte aan zorg of ondersteuning naar voren kan komen. Tevens ontvangen vanaf 2018 alle inwoners die 65 jaar en ouder zijn een papieren gebiedsgids met zowel algemene informatie als gebiedsgerichte informatie. Het doel van de gebiedsgidsen is dat ouderen zo lang mogelijk actief in de wijk kunnen wonen en leven.

- **Samenhang aanbrengen tussen verschillende vormen van zorg en ondersteuning**

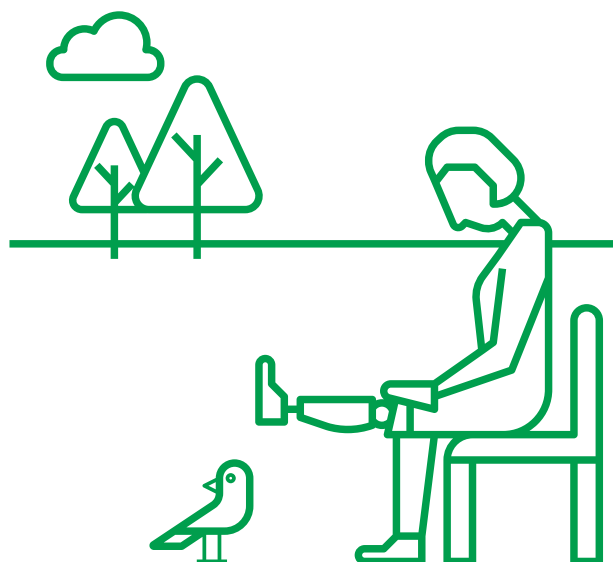
De gemeente vindt het belangrijk dat zorg en ondersteuning rond een Rotterdammer of een gezin goed op elkaar is afgestemd. Dit uitgangspunt is verwerkt in de opdrachten die we meegeven aan zorg- en welzijnsaanbieders en in de indicaties die verleend worden. Daarnaast zijn er in Rotterdam sinds 2015 wijkteams actief die mensen ondersteunen die op verschillende leefgebieden (complexe) problemen hebben.

- **In 2017 is er een subsidieregeling voor collectieve woningaanpassingen geweest**

Deze bood de mogelijkheid om bijvoorbeeld gemeenschappelijke ruimten of galerijen in wooncomplexen toegankelijker te maken.

Wat gaan we de komende jaren doen?

Rotterdam blijft de komende jaren de aanpak op welzijn, zorg en ondersteuning verbeteren. De focus ligt daarbij op specifieke groepen die extra aandacht nodig hebben, maar ook op ruimte en flexibiliteit, zodat professionals en vrijwilligers binnen zorg en welzijn voor iedereen kunnen doen wat nodig is.

Net als in de huidige situatie vindt er inzet vanuit verschillende domeinen en programma's plaats om de ambities op het gebied van welzijn, zorg en ondersteuning te realiseren. Voorbeelden daarvan, die ook bijdragen aan een toegankelijk en inclusief Rotterdam, zijn:

- Het 'Plan van aanpak Kwetsbare personen' bevat verschillende maatregelen voor de ondersteuning aan (ex-)daklozen en andere kwetsbare personen. Een van de lijnen uit het programma richt zich op een veerkrachtige stad waarin plaats is voor deze doelgroep en de voorzieningen waar zij verblijven, en voor de verbinding met andere bewoners in de wijk. Daarnaast is in het plan van aanpak aandacht voor het herkennen van een licht verstandelijke beperking (bijvoorbeeld via de scil screener), zodat de zorg en ondersteuning aangepast kan worden aan de mogelijkheden van een persoon. In 2020 wordt bezien waar de screener ingezet kan worden, op basis van een plan van aanpak per vindplaats.
- De verdere ontwikkeling van preventieve dagbesteding in de Huizen van de Wijk. Dit zijn vormen van niet-geïndiceerde dagbesteding die in samenwerking tussen welzijns- en zorgpartijen worden ingevuld. Verschillende doelgroepen worden daarmee laagdrempelig bereikt. Naast ouderen gaat het bijvoorbeeld om bewoners met een (O)GGZ-problematiek en de doelgroep LVB.
- We blijven een breed aanbod aan welzijn, zorg en jeugdhulp bieden, zodat Rotterdammers die dat nodig hebben ondersteuning op maat blijven ontvangen. Een voorbeeld hiervan is een basisarrangement waarmee kwetsbare Rotterdammers structureel begeleiding ontvangen om de basis op orde te houden (denk aan huisvesting, zinvolle dagbesteding, geen schulden, kinderen naar school). Hiermee kunnen zij in de wijken van de stad wonen en leven, en geven we eventuele kinderen in het gezin een betere basis om kansrijk, veilig en gezond op te groeien. Zie voor meer informatie hierover hoofdstuk 1.
- In het uitvoeringsprogramma 'Rotterdam, Ouder en Wijzer' is veel aandacht voor ouderen met dementie. Rotterdam wil een dementievriendelijke stad zijn. We sluiten mensen met dementie niet buiten, maar zorgen ervoor dat zij zo lang mogelijk mee kunnen blijven doen aan alle maatschappelijke activiteiten. Er wordt ingezet op de sociale benadering van dementie. Veel vraagstukken waar mensen met dementie tegenaan lopen liggen niet bij de ziekte zelf, maar vooral op het vlak van veranderingen in de sociale relaties, zingeving en behoud van zinvolle activiteiten. Rotterdam is één van de vier landelijke proeftuinen voor de social trial 'Sociale benadering dementie'. Verder ontwikkelen we nieuwe vormen van dagbesteding voor mensen met dementie en versterken we de ondersteuning voor hun mantelzorgers.
- In Rotterdam beheersen ca. 90.000 mensen de Nederlandse basisvaardigheden onvoldoende. Dit kan een drempel zijn in het dagelijks leven van inwoners, bijvoorbeeld op het werk of in de communicatie met

instanties. Een betere taalvaardigheid opent deuren en biedt toegang tot meer kansen en mogelijkheden. Daarom wordt vanuit de Taalspiraal (beleidskader taal) gewerkt aan verbetering van taal, rekenen en digitale vaardigheden. De activiteiten die op dit vlak worden gedaan, richten zich onder andere op de thema's opgroeien, werk en gezondheid. We geven hierbij als gemeente het goede voorbeeld. Zo zijn we als werkgever toegestreden tot het landelijke Taalakkoord en zetten we ons in om het taalniveau van onze eigen medewerkers te verhogen. Daarnaast test de gemeente ook de eigen schriftelijke communicatie op begrijpelijk taalgebruik.

- Vanuit 'Reset' (uitvoeringsplan voorkomen en aanpakken schulden) en 'Uit de knoop' (armoedeaanpak) wordt gewerkt aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van armoede. Armoede als gevolg van een laag inkomen mag deelname aan de samenleving niet in de weg staan, zowel sociaal (bijvoorbeeld sport of cultuur) als fysiek (goede gezondheid, gezond leven). Dit geldt vooral voor kinderen, jongeren en de gezinnen waar zij deel van uitmaken. Armoede is meer dan te weinig geld hebben om aan de samenleving mee te kunnen doen. Armoede is soms een oorzaak en soms een gevolg. Dit maakt een geïntegreerde aanpak noodzakelijk, waarbij zowel gewerkt wordt aan de gevolgen als aan de oorzaken die deelname aan de samenleving in de weg staan. Om deelname aan de samenleving voor Rotterdammers met een laag inkomen mogelijk te maken, heeft de gemeente Rotterdam inkomensondersteunende voorzieningen en subsidieert de gemeente organisaties als stichting Sportfonds en stichting Meedoen. Helaas maakt niet iedereen die hier recht op heeft er daadwerkelijk gebruik van. Daarom voert de gemeente de komende jaren een campagne uit om de bekendheid van de inkomensondersteuning kenbaar te maken, de toegankelijkheid hiervan te vergemakkelijken en de bejegening te verbeteren. Daarnaast werkt de gemeente hard aan het eenvoudiger maken van de toegang tot schuldhulpverlening, waardoor meer Rotterdammers geholpen kunnen worden met het aanpakken van hun schulden.
- Het is het streven dat de Huizen van de Wijk toegankelijk zijn voor alle bewoners. Dat geldt zowel voor de fysieke toegankelijkheid en daarbij horende voorzieningen, als voor toegankelijkheid in de zin dat iedereen zich daar welkom voelt, ook als je een beperking hebt. Een onderdeel van de opdracht aan Welzijn is de doorontwikkeling van de Huizen van de Wijk. Toegankelijkheid in de brede zin maakt daar onderdeel van uit. Die doorontwikkeling stopt niet bij het einde van de contractduur, maar zal ook in het kader van het integrale beleidsplan Maatschappelijke Ondersteuning en Jeugdhulp aandacht blijven krijgen. Verder zijn de toiletten in de huizen van de Wijk tijdens openingsuren altijd openbaar voor Rotterdammers. Doel van de huizen van de Wijk is tenslotte toegankelijk te zijn voor bewoners. Met de huizen van de Wijk zijn er 47 locaties, soms met een

toegankelijk toilet. Op dit moment loopt er een inventarisatie bij alle huizen van de Wijk naar welke toiletvoorzieningen er precies zijn. Doel hiervan is om de verschillende toiletten op te nemen in de Hoge Nood App. Aan de hand van de huidige locatie wordt in de app aangegeven waar het dichtstbijzijnde toilet is en welke bijzonderheden er zijn (bijvoorbeeld welke openingstijden er gelden en of er betaling nodig is). De bedoeling is dat alle huizen van de Wijk voorzien worden van een sticker zodat ook aan de buitenkant van de panden te zien is dat er een openbaar toilet aanwezig is. De stickers geven aan of er een toilet is en of deze toegankelijk is, dus ook voor bezoekers met een beperking.

Bij tafeltennisvereniging Alexandria 66 kan iedereen terecht

MARLIJN TIMMERMANS-MULLER

‘Toegankelijkheid moet van ons allemaal zijn’

De Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) telt ongeveer 28.000 studenten. 17% van hen heeft een beperking. Dat kan een lichamelijke beperking zijn, maar ook een diagnose als chronische depressie, dyslexie of AD(H)D. Hoe zorgt de EUR ervoor dat deze studenten net zo veel kansen krijgen als studenten zonder een beperking?

‘De EUR maakt een flinke ontwikkeling door rond toegankelijkheid’, vertelt Marlijn Timmermans-Muller, studenten-decaan en programmamanager Studeren met een functiebeperking.’

‘Van oudsher regelden de faculteiten voorzieningen meestal per individuele student, bijvoorbeeld extra tijd voor toetsen of speciale voorleessoftware. Maar daarmee blijft het steeds om uitzonderingen gaan. Wij willen de voorzieningen veel meer universiteitsbreed regelen en maatregelen in ons beleid verwerken. Toegankelijkheid moet van ons allemaal zijn.’

Het begint met bewustwording

‘Bewustwording is dan ook een belangrijk thema voor ons. Als je zelf geen beperking hebt, of niemand met een beperking kent, realiseer je je vaak niet wat allemaal lastig is voor iemand met een beperking. Wij werken er intern hard aan om de bewustwording rond toegankelijkheid te vergroten. Het zou fantastisch zijn als docenten de behoeftes van

studenten met een beperking uit zichzelf meenemen als zij nieuw onderwijs ontwerpen. Inclusiever onderwijs betekent immers ook dat zij colleges zo inrichten dat die ook te volgen zijn voor studenten met een minder zichtbare beperking.’

Kijken naar het geheel

‘We regelen van alles voor individuele studenten met een beperking, maar we willen ook zo veel mogelijk naar het grotere geheel kijken. We proberen bij het doorvoeren van verbeteringen altijd zo’n groot mogelijke groep te bedienen. De campus moet niet alleen toegankelijk zijn voor studenten, maar ook voor medewerkers en bezoekers.’

Verbeteringen doorvoeren doen we altijd in overleg met specialisten: In januari en april heeft het Nederlands Instituut voor Toegankelijkheid onze gebouwen enkele dagen getest. Dat heeft een fors rapport over vier gebouwen opgeleverd. Het gaat dan over stoepen en opritten, maar ook

over: hoe hoog zit een knop, hoe gemakkelijk kan iemand met een rolstoel afval weggooien. Een hele leerzame exercitie, deze test; we hebben nog veel te doen.'

Rotterdam Onbeperkt

'Najaar 2019 tekenden we daarvoor de intentieverklaring die het Expertisecentrum Handicap en Studie heeft opgesteld. Bij die intentieverklaring hoort dat je je committeert aan een speciale werkgroep. De groep komt vier tot vijf keer per jaar samen en beantwoordt de vraag: wat heb je concreet gedaan rond toegankelijkheid? Dat is een prima stok achter de deur om in actie te komen.

We willen een update maken van de sociale kaart, zodat we studenten eventueel goed kunnen doorverwijzen naar bijvoorbeeld huisartsen of externe psychologen. Ook hebben we een lijn met Rotterdam Onbeperkt. Zo bouwen we de samenwerking op.'

'Een hele leerzame exercitie, we hebben nog veel te doen'

Vervoer en persoonlijke mobiliteit

In dit onderdeel zal worden ingegaan op de verschillende maatregelen die de gemeente Rotterdam heeft getroffen of gaat treffen om vervoer en mobiliteit voor mensen met een beperking zo toegankelijk mogelijk te maken. Enerzijds wordt er ingezet op zo toegankelijk mogelijk openbaar vervoer en anderzijds wordt er gewerkt aan vervoer op maat voor diegenen die niet (zelfstandig) met het openbaar vervoer kunnen reizen.

Openbaar vervoer

De gemeente heeft de afgelopen jaren gewerkt aan het toegankelijk maken van het openbaar vervoer voor mensen met een beperking. Deze opgave is bijna afgerond. De verantwoordelijkheden met betrekking tot toegankelijk openbaar vervoer zijn verdeeld over diverse partijen.

Die verdeling ziet er als volgt uit:

- Voertuigen (metro's, trams en bussen): RET
- Metrostations: RET
- Tramhaltes: RET/MRDH (vanwege de inpassing in het stedelijk gebied wordt wel samengewerkt met de gemeente)
- Bushaltes: gemeente

De scores op toegankelijkheid zijn als volgt:

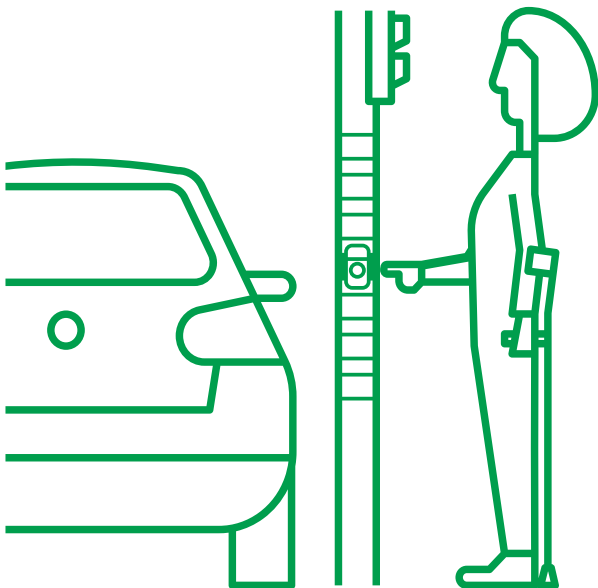
- De voertuigen zijn 100% toegankelijk, dat wil zeggen lagevloertrams en -bussen, plaats voor één of meerdere rolstoelen, lees- en hoorbare halte-informatie, bussen voorzien van rolstoelplank.
- De metrostations zijn 100% toegankelijk, dat wil zeggen op gelijk niveau met de metrovloer, voorzien van geleidelijnen en hellingbanen of liften.
- De tramhaltes in het vervoergebied van de RET (Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Barendrecht) zijn voor 91,3% toegankelijk per 1 januari 2020 (in 2019 zijn nog twee haltes gedaan), dat wil zeggen opgehoogd naar hetzelfde niveau als de tramvloer. Een restopgave is nog het aanleggen en verbeteren van geleidelijnen op de tramhaltes en deze een stuk doortrekken naar de gemeentelijke buitenruimte tot een logisch punt, zoals de dichtstbijzijnde oversteekplaats. Dat wordt in 2020 nog gedaan. 100% toegankelijkheid is niet mogelijk vanwege technische onuitvoerbaarheid bij de resterende haltes (zoals tramhaltes die in een bocht liggen). Alternatief is het gebruik van een naburige tramhalte.

- De bushaltes in de gemeente Rotterdam zijn uiterlijk eind 2020 voor ruim 99% toegankelijk, dat wil zeggen opgehoogd en voorzien van een geleidelijn. 100% toegankelijkheid is niet mogelijk vanwege technische onuitvoerbaarheid bij enkele haltes. Alternatief is het gebruik van een naburige bushalte.

Informatie over toegankelijkheid van specifieke ov-lijnen, haltes en stations wordt verstrekt via de website van de RET.

Trevvel

Vanuit de Wmo 2015 wordt ondersteuning geboden aan Rotterdammers met als doel de versterking van de zelfredzaamheid en participatie. Onderdeel van deze ondersteuning zijn ook (maatwerk)voorzieningen op het gebied van vervoer. De algemeen gebruikelijke voorziening is het openbaar vervoer (zie vorige paragraaf). Naast het openbaar vervoer zijn er in de stad ook voorzieningen zoals de wijkbus. Wanneer Rotterdammers niet via eigen vervoer, het openbaar vervoer of de wijkbus hun vervoersbehoefte kunnen invullen, kunnen ze in aanmerking komen voor een maatwerkvoorziening via de gemeente. De maatwerkvervoersvoorzieningen hebben als doel dat Rotterdammers actief kunnen zijn door deel te nemen aan dagbesteding en aan sociale of recreatieve activiteiten. Vanuit de Wmo 2015 biedt de gemeente verschillende maatwerkvoorzieningen: het 75+ vervoer in de avonden, het vervoer van en naar de dagbesteding en het sociaal-recreatief vervoer.

Sociaal-recreatief vervoer is een manier om deel te nemen aan het maatschappelijk verkeer. Het draagt bij aan participatie doordat iemand die behoort tot de doelgroep van de Wmo 2015 op gelijke voet met anderen in redelijke mate mensen kan ontmoeten, contacten kan onderhouden, boodschappen kan doen en aan maatschappelijke activiteiten kan deelnemen. Zich kunnen verplaatsen is essentieel voor maatschappelijke deelname. De maatwerkvoorziening sociaal-recreatief vervoer voorziet hierin. Voor toekenning van een maatwerkvoorziening is het vereist dat er sprake is van een concrete lokale vervoersbehoefte en van een vervoersprobleem als gevolg van de beperkingen of chronische psychische of psychosociale problemen van een persoon.

Er zijn verschillende maatwerkvoorzieningen die mogelijk zijn binnen sociaal-recreatief vervoer:

- **Collectief aanvullend vervoer**
Dit wordt uitgevoerd door de vervoerder die de gemeente hiervoor heeft gecontracteerd: Trevvel. Trevvel is de vervoerder voor de gemeente sinds 1 januari 2018. Al het doelgroepenvervoer is belegd bij deze organisatie, dus ook vervoer naar dagbesteding en leerlingenvervoer. Er is een contract voor zeven jaar afgesloten met Trevvel.
- **Begeleid gebruik maken van openbaar vervoer**
Indien de verwachting bestaat dat iemand uiteindelijk in staat is om zelfstandig gebruik te maken van het openbaar vervoer, kan er begeleiding worden geboden bij het gebruik van het openbaar vervoer.
- **Vervoer per eigen individueel vervoermiddel**
Hiervoor zijn verschillende vervoermiddelen mogelijk. Bijvoorbeeld de verstrekking van een (aangepaste) fiets, een scootmobiel of een auto-aanpassing.

Wanneer iemand vanwege sociaal-medische beperkingen belemmeringen ondervindt in het gebruikmaken van het openbaar vervoer of van een algemene vervoersvoorziening, en ook geen andere vervoersmogelijkheid heeft, kan voor hem of haar vervoer naar de dagbesteding worden geïndiceerd. Het vervoer naar de dagbestedingslocatie wordt ook uitgevoerd door Trevvel.

De komende jaren wordt via Trevvel ingezet op de doorontwikkeling van het vervoersaanbod. Het gaat daarbij onder andere om meer keuze in type vervoer, continue verbetering van de dienstverlening en het stimuleren van meer zelfredzaamheid in het vervoer voor de mensen die dat aankunnen. Een voorbeeld is het begeleiden van mensen met geïndiceerd vervoer naar het (zelfstandig) kunnen reizen met het openbaar vervoer.

Zorgen dat iedereen kan meedoen

Woningen, openbare gebouwen en openbare ruimte die toegankelijk zijn voor iedereen, ook voor Rotterdammers met een beperking. Daar werkt 010Toegankelijk aan. Lex Aarts, coördinator, en Gerda Paul van 010Toegankelijk vertellen hoe 010Toegankelijk dat doet. En wat ze al hebben bereikt.

‘Ons doel is dat iedereen kan meedoen, ook als het gaat om bijvoorbeeld werk en vrijetijdsbesteding en ook mensen met een beperking’, legt Lex Aarts uit. ‘Iedereen heeft daar recht op, zoals ook het VN-verdrag voor de rechten van mensen met een handicap zegt. Wij werken daaraan door tekeningen van woningen, openbare gebouwen en de openbare ruimte te beoordelen op toegankelijkheid. En door mee te denken over het toegankelijk maken van bestaande ruimtes.’

Tekeningen begrijpen

‘010Toegankelijk is in 2016 voortgekomen uit de Woonadviescommissie. Met instemming van verschillende wethouders zijn we vervolgens breder gaan kijken dan alleen naar woningen. Inmiddels adviseren we op veel terreinen over fysieke toegankelijkheid, samen met andere belanghebbende partijen.

Voor tekeningen schakelen wij onze ervaringsdeskundigen in. Deze Rotterdammers hebben allemaal een technische of bouwkundige achtergrond en de meesten hebben zelf ook te maken met een beperking. Zij kunnen tekeningen “lezen” en begrijpen en weten wat er nodig is voor een toegankelijk gebouw of een toegankelijke buitenruimte.

Het liefst worden we ingeschakeld om aan de voorkant mee te denken, zoals in het voorjaar van 2019 door medewerkers van de Erasmus Universiteit. Zij vroegen advies over het verbeteren van de toegankelijkheid van de campus. Toen hebben we de buitenruimte beoordeeld. Dat heeft veel verbeterpunten opgeleverd. De opdrachtgever heeft een lijvig rapport met veel foto’s gekregen.’ ‘Overigens kijken we altijd breder’, vult Gerda Paul aan. ‘We kijken ook naar de bereikbaarheid. Hoe zit het met de toegankelijkheid van de toegangswegen en het openbaar vervoer?’

Zwembad op Zuidplein

‘Wij worden regelmatig ingeschakeld voor advies’, vervolgt Gerda. ‘Zo heeft de bouwcombinatie van het nieuwe zwembad op het Zuidplein ons ook gevraagd om mee te denken. Wij hebben aandacht gevraagd voor sporters met een beperking, maar ook voor bezoekers en medewerkers met een beperking. Familieleden willen misschien ook naar de zwemmende kinderen komen kijken. En kan iemand met een beperking gemakkelijk in het zwembad werken? Kan hij naar binnen? Kan hij naar de wc? Uiteindelijk heeft de architect drie tekeningen heeft gemaakt, voor de sporter, de bezoeker en potentiële medewerkers. Voor hemzelf een compleet nieuwe aanpak.’

Plusroute

‘Verder hebben we geadviseerd over een Plusroute in Overschie’, vervolgt Lex. ‘Plusroutes zijn nieuw beleid van de gemeente. Het zijn routes waarop publieke voorzieningen gekoppeld zijn aan bijvoorbeeld een woon-zorg-

centrum. Het moet een heldere, vindbare route zijn, met rustpunten zoals bankjes, en openbare toegankelijke toiletten. Ook moet de route dementievriendelijk zijn, dus niet verwarrend. In Overschie hebben Rotterdam Onbeperkt en Stadsontwikkeling de Plusroute samen ontwikkeld en wij hebben er advies over gegeven. We zijn nu ook gevraagd voor een Plusroute in Rotterdam Alexander. Het is een kwestie van lange adem om toegankelijkheid bijtijds in de ontwerpen te laten meewegen, maar we worden steeds meer gevonden.'

Bouwbesluit aanpassen

'Mensen denken soms dat toegankelijk ontwerpen en aanpasbaar bouwen duur is', vervolgt Lex. 'Maar dat is niet zo. Als je al bij het ontwerpen rekening houdt met toegankelijkheid kan het juist geld schelen: je voorkomt bijvoorbeeld dure aanpassingen achteraf.' 'Het zou al helpen als er in het Bouwbesluit meer aandacht voor toegankelijkheid komt', aldus Gerda, 'Ontwerpers en opdrachtgevers laten

zich leiden door het Bouwbesluit. Als zij zich aan de eisen daarin houden, doen ze het goed, vinden ze. Maar voor toegankelijkheid is het Bouwbesluit onvoldoende.' Lex: 'Het Bouwbesluit bevat minimale eisen en is vooral gericht op veiligheid.' 'Het zou mooi zijn als gemeenten meer druk zouden zetten in Den Haag om het Bouwbesluit aan te passen', vindt Gerda. Lex: 'Het VN-verdrag schudt mensen wel wakker en activeert ze wel, maar aanvullende eisen voor toegankelijkheid worden nog steeds op basis van vrijwilligheid gemaakt.'

Bewustwording

'Ons werk draait vooral om bewustwording', legt Lex uit. 'Als je met ambtenaren en architecten over toegankelijkheid praat, zijn ze altijd wel van goede wil. Maar uit zichzelf houden mensen meestal geen rekening met toegankelijkheid. Heb je er eenmaal mee te maken gehad, dan houd je er vaak ook in andere projecten rekening mee. Of je kent iemand met een beperking. Dan ben

je meestal automatisch meer gespitst op toegankelijkheid.'

En welke toekomstwensen heeft 010Toegankelijk? Lex: 'We zouden graag standaard de bouwtekeningen van openbare gebouwen en woningen ter beoordeling krijgen. Nu gebeurt dat nog vrij incidenteel.' 'En het zou goed zijn als een wethouder toegankelijkheid in zijn portefeuille zou hebben', besluit Gerda. 'Die wethouder kan dan bij alle beleid en initiatieven zorgen voor aandacht voor toegankelijkheid.'

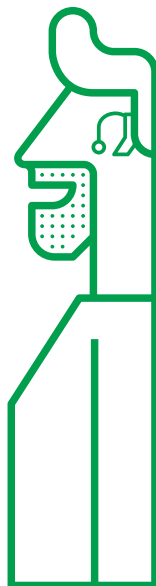
'Ons werk draait vooral om bewustwording'

Blokke Om in Overschie helpt ouderen de weg te volgen

Werk, arbeidsmarkt en participatie

De ambitie van het college op het gebied van Werk, Arbeidsmarkt en Participatie zoals geformuleerd in het meerjarenbeleidsplan Mensenwerk is dat Rotterdam koploper blijft als het gaat om de daling van het bijstandsbestand. Ook al is de arbeidsmarkt in enkele weken door de coronacrisis gekanteld en zullen de gevolgen de komende periode pas in volle omvang duidelijk worden. Centraal in de dienstverlening blijven staan: een persoonlijke aanpak, maatwerk, passende dienstverlening, inkomenszekerheid en inzet op arbeidsontwikkeling.

Iedere werkzoekende kan dankzij dienstverlening die past bij zijn of haar persoonlijke situatie een stap maken in de persoonlijke ontwikkeling. Mits de juiste ondersteuning en passende dienstverlening worden geboden.

I Participatiewet

Het cluster Werk en Inkomen geeft samen met een aantal afdelingen van cluster Maatschappelijke Ontwikkeling zoals Jongerenloket en Prestatie010 uitvoering aan de Participatiewet. Deze wet is het tijdelijke vangnet voor iedere Rotterdammer die niet zelfstandig in zijn levensonderhoud kan voorzien door het verrichten van betaald werk en geen aanspraak heeft op een andere uitkering dan de bijstand. Het streven is de duur van de bijstandsuitkering te beperken door de Rotterdammer mogelijk te ondersteunen naar betaald werk. Wanneer dat (voorlopig) niet kan, dient hij naar vermogen te participeren. Hiertoe is er een re-integratieverplichting en tegenprestatie in de Participatiewet opgenomen.

Voor mensen met een beperking is het soms lastig een baan te vinden. Bij de Participatiewet is het uitgangspunt dat zij, als dat mogelijk is, een baan bij een reguliere werkgever krijgen. Kan of lukt dit niet, dan zijn er andere mogelijkheden, zoals een beschutte werkplek bij de gemeente en de Tegenprestatie.

Afgelopen jaren

Voor het cluster Werk en Inkomen is de invoering van de Participatiewet op 1 januari 2015 een belangrijk moment geweest. Met de invoering van de Participatiewet zijn al diverse stappen gemaakt richting een inclusieve arbeidsmarkt en het voldoen aan de gestelde eisen van het VN-verdrag. Deze ontwikkelingen worden hieronder beschreven.

Sinds de invoering van de Participatiewet in 2015 is de wet Sociale Werkvoorziening (SW) 'dichtgezet'. Achtergrond van deze wijziging is het werken aan een inclusieve ar-

beidsmarkt waar mensen met een beperking zoveel mogelijk bij reguliere werkgevers aan de slag kunnen. Voor mensen met een zodanige beperking of begeleidingsbehoefte dat zij niet bij een reguliere werkgever aan de slag kunnen, is het dus nog steeds mogelijk om in een beschutte werkomgeving bij de gemeente aan de slag te gaan.

Ook de Wajong-regeling van UWV is in 2015 grotendeels dichtgezet. Dit betekent dat jonggehandicapten met een verminderd arbeidsvermogen nu onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen in plaats van het UWV. Een jongere kan nu alleen nog in de Wajong komen, wanneer hij of zij duurzaam geen arbeidsvermogen heeft.

Voor mensen met een beperking is via de Participatiewet geregeld dat zij in aanmerking kunnen komen voor een baan met loonkostensubsidie aan de werkgever, wanneer zij door de beperking niet in staat zijn met fulltime werken het wettelijk minimumloon te verdienen, een zogenoemde Garantiebaan. Het gaat dan om een baan bij een reguliere werkgever, waarbij de gemeente de werkgever financieel tegemoetkomt voor het stukje productiviteit dat door de beperking niet kan worden geleverd. Daarnaast kan zowel de werkzoekende/werknemer als de werkgever op andere manieren worden ondersteund. Bijvoorbeeld met de inzet van jobcoaching, werkplekaanpassingen of aangepast vervoer. Deze voorzieningen zijn niet alleen voor mensen die in de doelgroep loonkostensubsidie vallen, maar voor iedereen met een beperking. (Indien gewenst).

In de uitvoering van de Participatiewet richt gemeente Rotterdam zich op de volledige Participatiewetdoelgroep, met en zonder beperking. Bij personen met een beperking houden we rekening met de doelgroepen zoals in het VN-verdrag beschreven, en zetten we de voorzieningen in die de Participatiewet ons biedt zoals hiervoor beschreven, aanvullend op wat er vanuit de WMO, de zorgverzekeraar en UWV geboden wordt.

Voor het aanbieden van de genoemde voorzieningen blijft de gemeente vanuit de Participatiewet verantwoordelijk tot de werknemer twee aaneengesloten jaren WML verdient bij de werkgever, zonder inzet van IKS. Daarna ligt de verantwoordelijkheid voor de inzet van deze voorzieningen voor wat betreft de werksituatie bij het UWV.

In het coalitieakkoord 'Nieuwe Energie voor Rotterdam' dat medio 2018 is gepresenteerd, is afgesproken dat er wordt gestreefd naar een meer passende bejegening met meer maatwerk voor werkzoekenden. Er wordt gewerkt aan meer bewustzijn op het gebied van arbeidsmarktdiscriminatie. Dit doet de gemeente onder andere via het Rotterdamse Platform Arbeidsmarktdiscriminatie.

De drempel bij werkzoekenden voor het melden van arbeidsdiscriminatie is vaak hoog. De weg naar het Rotterdamse meldpunt discriminatie wordt moeilijk gevonden. Het cluster Werk en Inkomen heeft het voor de burgers die ondersteund worden naar werk, gemakkelijker gemaakt

om arbeidsdiscriminatie te melden door het instellen van een vast contactpersoon arbeidsdiscriminatie binnen het cluster. De contactpersoon is eerste aanspreekpunt voor (vermoedens van) arbeidsdiscriminatie en helpt zo nodig bij het maken van een melding bij het gemeentelijke meldpunt.

Het cluster Werk en Inkomen luistert regelmatig en goed naar de Rotterdammers die zij bedient. Ook is er een Cliëntenraad. De Cliëntenraad Werk en Inkomen is bij collegebesluit (Regeling 2017) ingesteld als een onafhankelijk adviesorgaan, dat de directie Werk en Inkomen gevraagd en ongevraagd adviseert. De Cliëntenraad behartigt de belangen van alle cliëntgroepen die een uitkering via W&I ontvangen. Regelmatig worden ook beleidsstukken bij de Brede Raad 010 getoetst. Zij geven de gemeente beleidsadvies op het gebied van het brede sociaal domein, dus ook met betrekking tot de Participatiewet.

Prestatie 010

De gemeente realiseert zich dat voor een groot aantal van de mensen in de bijstand een directe overgang naar betaald werk nu nog een stap te ver is. Van hen wordt een tegenprestatie verwacht. Door het verrichten van een tegenprestatie nemen werkzoekenden actief deel aan de samenleving en werken zij aan hun persoonlijke ontwikkeling. Hiermee verkleinen ze hun afstand tot de arbeidsmarkt en wordt er alles aan gedaan om ook voor deze werkzoekenden met een uitkering de afstand tot de arbeidsmarkt te verkleinen.

De activeringscoaches van Prestatie010 nodigen werkzoekenden uit de doelgroep Participatiewet uit voor gesprekken over Prestatie010. Deze gesprekken zijn gericht op de persoonlijke ontwikkeling van de uitkeringsgerechtigde, het uitvoeren van een Prestatie010 en waar mogelijk arbeidsontwikkeling. Werkzoekenden worden uitgenodigd in een stadswinkel, Huis van de Wijk of werkplein, of de activeringscoaches gaan op huisbezoek.

Werkzoekenden mogen zelf invulling geven aan hun Prestatie010. Dat kan zijn vrijwilligerswerk, mantelzorg, taalcursus, beweegtraining of het werken aan hun persoonlijke problematiek (bijvoorbeeld schuldenbeheer en -vermindering), voor maximaal twintig uur per week of naar vermogen. Als werkzoekenden aangeven geen Prestatie010 te kunnen leveren op grond van psychische of fysieke problemen, wordt er een arbeidsmedisch onderzoek aangevraagd. Op grond van dat onderzoek kunnen werkzoekenden in aanmerking komen voor een tijdelijke ontheffing (maximaal twee jaar) of duurzame ontheffing. Er wordt altijd passende dienstverlening (maatwerk) geboden.

Prestatie010 werkt samen met Rotterdam Inclusief en maakt gebruik van de arbeidsontwikkeltrajecten die Rotterdam Inclusief voor werkzoekenden biedt. Werkzoekenden met diverse vormen van (arbeids-)beperkingen

worden, waar mogelijk, naar Beschut werk of een Garantiebaan begeleid.

Rotterdam Inclusief

Een belangrijk onderdeel van Werk & Inkomen is Rotterdam Inclusief (RI), waar ruim 2.500 Rotterdammers met een beperking werkzaam zijn, waaronder de mensen die voor 2015 in de Sociale Werkvoorziening ingestroomd zijn. Het doel van Rotterdam Inclusief is om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in een beschutte, veilige omgeving onder begeleiding te laten werken. Als het in het vermogen van de medewerker ligt, dan kan werken binnen een beschutte omgeving een opstap zijn naar detachering bij een werkgever, of een Begeleid Werken baan, eveneens een baan met loonkostensubsidie. RI richt zich voor deze doelgroep, maar inmiddels ook voor andere doelgroepen op arbeidsontwikkeling, bijvoorbeeld voor werkzoekenden die begeleid worden door andere afdelingen van W&I en MO en gemeentelijke herplaatsingskandidaten.

Ontwikkelingen

De afgelopen jaren zijn behoorlijk wat stappen gezet om alle Rotterdammers, met en zonder beperking, van gelijkwaardige dienstverlening te voorzien. Daarbij is veel aandacht uitgegaan naar maatwerk. Er zijn daarnaast nog meer ontwikkelingen die net zijn gestart of waar toekomstplannen voor zijn gemaakt:

Het beleidskader 'Mensenwerk' beschrijft het gemeentelijk beleid voor de uitvoering van de Participatiewet in de periode 2019-2022. Meer dan ooit zal de Rotterdammer centraal staan in onze dienstverlening. Individueel maatwerk is hierbij het sleutelwoord, zodat elke Rotterdammer, met of zonder beperking, op maat gemaakte dienstverlening en passende bejegening kan verwachten. Concrete plannen om dit te bereiken zijn er ook en zijn opgenomen in het actieplan Dienstverlening 2020. Het eerste actiepunt is het vriendelijker, leesbaarder (B1 niveau) en dus toegankelijker

Actieprogramma 'Relax. Dit is Rotterdam' (2019-2022)

Het actieprogramma 'Relax. Dit is Rotterdam' bestaat uit drie pijlers: Gelijkwaardigheid, verbinding en handhaving.

De komende jaren (tot 2022) wordt gewerkt aan de belangrijkste doelstelling vanuit het actieprogramma:
In 2022 is er aantoonbaar meer acceptatie van de diversiteit die onze stad kenmerkt.

Inzet op toegankelijkheid de afgelopen jaren

Vanuit het integratiebeleid is de afgelopen jaren in het kader van toegankelijkheid voornamelijk ingezet op het bestrijden van discriminatie en het vergroten van de meldingsbereidheid onder diverse groepen waarvan we weten dat de kans op discriminatie groter is. Eveneens is er aandacht voor discriminatie voor mensen met een beperking bij deskundigheidsbevordering van professionals en in lessen die we aanbieden aan scholen. Het is daarin geen hoofdthema maar wel een van de discriminatiegronden die besproken wordt.

Voorgenomen beleid en acties de komende jaren

Vanuit het actieprogramma is aandacht voor toegankelijkheid. Het gaat met name om werken aan weerbaarheid van Rotterdammers en het bevorderen van deskundigheid van professionals op het gebied van diversiteit. Er wordt derhalve aandacht besteed aan alle discriminatiegronden, waar discriminatie op grond van een beperking een onderdeel van is.

Hier horen de volgende acties in het actieprogramma bij:

- Bevorderen van gelijke kansen op de arbeids- en woningmarkt en gelijke behandeling in het uitgaansleven.
- Bevorderen van gelijke kansen en gelijke behandeling voor alle Rotterdammers.
- Bevorderen van de sociale acceptatie door middel van positieve zichtbaarheid van diversiteit en verscheidenheid in de stad.
- Ondersteunen van scholen in Rotterdam met voorlichting en training over het omgaan met (seksuele- en gender) diversiteit, inclusiviteit en uitsluiting.
- Bevorderen van de deskundigheid van professionals en vrijwilligers in de stad op de onderwerpen inclusiviteit en diversiteit.
- Vergroten van de kennis over de mogelijkheden tot het melden van discriminatie.
- Verhogen van de sociale veiligheid van Rotterdammers.

maken van de brieven aan Rotterdammers. Er is gestart met uitnodigingsbrieven die het meest gebruikt worden. Het is belangrijk dat ook alle andere brieven worden aangepast volgens deze criteria, én dat het aantal brieven dat in omloop is, wordt gereduceerd. Het betreft hier een meerjarenopdracht, waarbij na de afronding sprake zal zijn van een doorlopende aandacht hiervoor. Andere speerpunten zijn: de burger actief bellen bij een besluit, minder bewijsstukken uitvragen bij een aanvraag, vaardigheidstrainingen voor het voeren van telefoongesprekken voor belteams W&I en consulenten en het maken en gebruiken van een monitor die inzicht geeft in de scores op 'vriendelijkheid'. Door de COVID-19 crisis zijn niet alle speerpunten nog even actueel en vindt er in 2020 een verschuiving plaats naar digitale vormen van dienstverlening.

Mensen met een beperking die specifieke voorzieningen nodig hebben om aan het werk te kunnen, vinden het momenteel lastig om te weten waar ze deze kunnen aanvragen. In sommige gevallen is het UWV aan zet, in andere gevallen dient de gemeente hen te faciliteren. Over wie op welk moment verantwoordelijk is voor het regelen van een voorziening, bestaat bij Rotterdammers en professionals regelmatig onduidelijkheid. Dit is een verbeterpunt. Dit past bij de ambitie om in de dienstverlening meer maatwerk te bieden.

Binnen de arbeidsmarktregio Rijnmond heeft het Regionaal Werkbedrijf Rijnmond als doel het faciliteren van werkgevers bij het realiseren van het afgesproken aantal garantiebanen in het kader van de Wet Banenafpraak. Het Regionaal Werkbedrijf is een samenwerkingsverband van sociale partners, lokale overheden en UWV, voorgezeten door de Rotterdamse wethouder Werk en Inkomen. Het Werkbedrijf heeft zich tot doel gesteld 10.800 extra garantiebanen voor de doelgroep werkzoekenden met een beperking te realiseren tot en met 2025, conform de landelijk vastgestelde verdeling per arbeidsmarktregio. Het cluster Werk en Inkomen ondersteunt de gemeente Rotterdam in haar rol als werkgever bij het in dienst nemen van deze doelgroep.

Een inclusieve arbeidsmarkt betekent dat iedereen eerlijke kansen heeft op werk. Een effectieve aanpak van discriminatie is een van de speerpunten van het actieprogramma 'Relax. Dit is Rotterdam' van de gemeente Rotterdam. Werk en Inkomen wil de bewustwording over arbeidsdiscriminatie vergroten bij zowel werkgevers, werkzoekenden als medewerkers. Het WSPR ontwikkelt een campagne om werkgevers alert te maken op arbeidsdiscriminatie en het voorkomen hiervan. Door het gericht verstrekken van informatie wordt de bewustwording over dit thema vergroot onder werkzoekenden en eigen personeel.

II Rotterdam als toegankelijke werkgever

Het VN-verdrag geldt vanzelfsprekend ook voor de gemeentelijke organisatie zelf. Intern werkt de gemeente Rotterdam aan toegankelijkheid en inclusie, om zo mogelijke belemmeringen voor (potentiële) medewerkers weg te nemen.

Ook in onze gemeentelijke organisatie willen we de verscheidenheid aan talenten, eigenschappen en kwaliteiten beter tot uiting laten komen. Bij de gemeente Rotterdam kun je terecht met alles wat jou tot jou maakt. Het gaat hierbij om de eigen competenties, creativiteit, opleiding en het eigen lef: het gaat uiteindelijk om kwaliteit. Elke medewerker, ongeacht leeftijd, beperking, etniciteit, achtergrond of sekse, bieden we daarom dezelfde kansen op werk en ontwikkeling. Belemmeringen worden weggenomen. Niemand wordt uitgesloten op basis van vooroordelen. Omgaan met en erkennen en benutten van verschillen is integraal onderdeel van het personeelsbeleid. Er is geen voorkeursbeleid of positieve discriminatie. Het uiteindelijke doel is een Inclusieve organisatie waaraan eenieder vanuit de eigen talenten en kwaliteiten een bijdrage kan leveren.

Bij de inzet op inclusie richt de gemeente zich niet op een specifieke doelgroep; dit past niet binnen de uitgangspunten voor Inclusie en diversiteit binnen onze organisatie. Wij willen een inclusieve en diverse organisatie door ons te richten op alle (potentiële) medewerkers, en niet door inzet op specifieke doelgroepen. Het gaat immers om iedereen met kwaliteiten en talenten. Naast de aandacht voor medewerkers met een beperking of chronische ziekte wil Rotterdam als werkgever ook voldoen aan haar taakstelling vanuit de Wet Banenafpraak. We zetten de expertise van W&I in om te bereiken dat alle clusters ook daaraan een bijdrage leveren door het realiseren van Garantiebanen bij werkgever Rotterdam.

Dit betekent dat ook de toegankelijkheid voor mensen met een beperking onderdeel is van de Inzet op inclusie. Waar mogelijk wordt hieronder de Inzet op mensen toegankelijkheid specifiek aangegeven.

Inclusie de afgelopen periode

Tot nu toe is vooral ingezet op het op gang brengen van een beweging rondom inclusie binnen de gemeentelijke organisatie. Deze beweging richt zich vooral op bewustwording. Dit om medewerkers en leidinggevenden inzicht te geven in de mogelijke belemmeringen die mensen ondervinden bij de werving en selectie, en bij het werken in de gemeentelijke organisatie.

In het kader van Inclusie zijn de afgelopen periode de volgende initiatieven ontplooid:

- Scholing en ontwikkeling voor medewerkers, vooral de leidinggevenden, gericht op bewustwording. Sensitiviteit en oordeelvrij communiceren en handelen staan in deze scholing en ontwikkeling centraal. Ook wordt aandacht gegeven aan hoe we met elkaar omgaan. Het vermelden waard is ook de 'Human Library'. Hierin 'lees' je geen boeken, maar mensen. Door via deze weg met mensen met een beperking in gesprek te gaan, ervaar je waar ze tegenaan lopen en kun je mogelijke vooroordelen bespreken.
- Inzet gericht op inclusief werven en selecteren. Zo vinden trainingen gericht op een inclusief wervings- en selectiebeleid plaats en wordt geëxperimenteerd met waarde vrije werving- en selectie-instrumenten.
- Binnen HR is specifieke aandacht voor faciliteiten voor mensen met een beperking. Zo worden de processen voor het verkrijgen van speciale middelen inzichtelijk gemaakt en worden mogelijke knelpunten hieromtrent opgelost.
- Lidmaatschap 010inclusief, het Rotterdamse platform tegen arbeidsmarktdiscriminatie (zie 010Inclusief.nl). Dit platform, met als leden Rotterdamse bedrijven, instellingen en organisaties, maakt zich sterk voor het tegengaan van discriminatie op de arbeidsmarkt. De Rotterdamse gemeenteraad heeft het Initiatief genomen voor dit platform. Vanuit 010inclusief vond op 26 september 2019 een kennissessie plaats gericht op de participatie van mensen, met name jongeren, met een arbeidsbeperking. Het Werkgeversservicepunt was bij deze bijeenkomst betrokken.
- We dragen zorg voor een veilige en inclusieve werkplek voor al onze Rotterdamse medewerkers. Op grond van het Protocol Ongewenste Omgangsvormen kan ongewenst gedrag bij de vertrouwenspersonen integriteit en/of ongewenste omgangsvormen worden gemeld.
- De gemeente Rotterdam is aangesloten bij het landelijke Charter Diversiteit. Door het ondertekenen van deze Intentieverklaring committeert de gemeente Rotterdam zich aan het bevorderen van inclusie en diversiteit op de werkvloer.

Uit bovenstaande blijkt dat de inzet op inclusie vooral de sociale toegankelijkheid betreft: de mate waarin mensen zich geaccepteerd en welkom voelen. Bijvoorbeeld door de manier waarop mensen worden bejegend. De komende periode blijft dit de basis voor de inzet op Inclusie, omdat inclusie zo nauw verbonden is met houding en gedrag.

HENK PLENK & ELEVANIA VAN GIJZEN

Voorlichting over leven met een beperking

‘Onze verhalen raken mensen veel meer dan de theorie uit een boek.’
Dat vertellen Henk Plenk (78) en Elevania van Gijzen (24). Zij zijn twee van de 36 ervaringsdeskundigen van MEE die groepsvoorlichting geven over leven met een beperking.

Die voorlichting geven zij onder andere aan studenten van opleidingen in de zorg en van andere opleidingen, maar ook aan Rotterdamse wijkteams en de Unie van vrijwilligers. MEE krijgt subsidie van de gemeente Rotterdam voor deze voorlichting om de bewustwording over het VN-verdrag en de gevolgen daarvan te vergroten in Rotterdam. Ook dragen deze voorlichtingen bij aan een betere bejegening door professionals en instanties.

De ervaringsdeskundigen hebben een lichamelijke of een licht verstandelijke beperking, autisme of een chronische ziekte. In de groepsvoorlichting vertellen 36 mensen 36 verschillende verhalen, want elk leven is anders. Elke beperking ook. Maar de rode draad is altijd hetzelfde: ‘Zie ons zoals

we zijn en behandel ons zoals je zelf ook behandeld wilt worden.’

Begrijpen hoe het werkt

Elevania van Gijzen geeft de voorlichting al sinds 2014, altijd samen met iemand anders met een licht verstandelijke beperking. ‘Dan kunnen we elkaar aanvullen en krijgen mensen een beeld van twee levens. Bij elke voorlichting is ook een begeleider vanuit MEE. Die helpt ons als wij het even niet meer weten. Of bij praktische problemen.

Ik merk dat ik vooral studenten veel kan meegeven, omdat ik ongeveer van hun leeftijd ben. Ik vertel waar ik tegen aanloop. Bijvoorbeeld dat ik veel moeite heb met afspraken die niet gaan zoals gepland. Daar ben ik

*‘Beschouw en behandel ons
als gelijkwaardige mensen’*

dan een paar uur door van slag en dat beïnvloedt hoe ik andere dingen doe. Als mensen om me heen dit weten, kunnen ze er rekening mee houden. Dat is ons doel met de voorlichting: begrijp hoe het voor ons werkt. Beschouw en behandel ons als gelijkwaardige mensen.

Ik ervaar regelmatig dat veel instanties niet weten hoe ze met mensen zoals ik moeten omgaan. Dan gaan ze bijvoorbeeld heel kinderachtig praten. Ergens snap ik dat wel; je ziet ook niet aan de buitenkant wat ik heb. Maar het is vervelend. Ook daarom is het goed om deze voorlichting te geven.'

Vaak verrast

Henk Plenk heeft onder andere een motorische beperking en diabetes. Hij geeft al bijna 25 jaar voorlichting. 'Mensen zijn vaak verrast tijdens de voorlichting. Als je zelf geen beperking hebt, realiseer je je vaak niet hoe iets werkt voor iemand die wel een beperking heeft. De mooiste reactie? Als iemand zegt: 'Nu hoor ik het uit de

'Ik merk altijd weer dat mijn verhaal raakt'

praktijk en begrijp ik wat het leven met deze beperking inhoudt.' Ik merk altijd weer dat mijn verhaal raakt. Het mooie vind ik dat je ondanks je beperking andere mensen kunt helpen. Iets voor ze kunt betekenen.

Na afloop hoor ik vaak terug: "Dit zouden we meer moeten hebben." In de praktijk gebeurt dat ook. Als we ergens voor het eerst een voorlichting hebben gegeven, mogen we bijna altijd terugkomen. Dat bewijst dat onze persoonlijke verhalen echt werken.'

SOPHIE VAN DER SPEK

42 klachten: topje van de ijsberg?

Ervoor zorgen dat iedereen gelijke kansen in de maatschappij krijgt, wat je kleur, afkomst, leeftijd, seksuele gerichtheid of fysieke of mentale toestand ook is. Dat is het doel van Radar, het Bureau voor gelijke behandeling en tegen discriminatie. Wie zich gediscrimineerd voelt, kan dat melden bij Radar. In 2018 gebeurde dat voor Rotterdam 475 keer. 42 klachten daarvan hadden te maken met een beperking of chronische ziekte.

42 klachten over discriminatie vanwege een handicap of chronische ziekte lijkt relatief weinig. 'Maar onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau laat zien dat 80 procent van de zaken niet gemeld wordt', vertelt Sophie van der Spek, klachtenbehandelaar bij Radar Rotterdam-Rijnmond. 'Die 42 meldingen zijn waarschijnlijk maar een topje van de ijsberg. Laten we ons dus als stad en gemeente vooral niet op dit aantal verkijken.'

Nummer drie

'De meeste klachten hebben te maken met herkomst en huidskleur en met godsdienst. Klachten rond een beperking of chronische ziekte staan op nummer drie. Die klachten zijn heel gevarieerd. Iemand kan bijvoorbeeld niet de bibliotheek in met een scootmobiel. Een assistentiehond mag niet naar binnen. Of een jongere met autisme krijgt op school niet de juiste begeleiding.'

Binnen twee werkdagen na de melding nemen wij contact op met degene die de klacht heeft ingediend. Dan vragen we allereerst naar het hele verhaal. We willen graag zo gedetailleerd mogelijk weten wat er aan de hand is. Daarna bespreken we wat de vervolgstappen kunnen zijn. En welke hulp iemand van ons wil.'

Open gesprek vaak voldoende

'Er zijn vier mogelijkheden. Soms wil iemand alleen maar iets melden, maar vaak wil een melder ook wel praten met de organisatie of mensen waarover de klacht gaat. Ook een bemiddelingsprocedure is een optie. Ten slotte kan iemand het College Voor de Rechten van de Mens vragen om een oordeel over de klacht.'

Zo ver komt het niet vaak. Regelmatig is een open gesprek of bemiddeling voldoende om de situatie te verbeteren. Helaas niet altijd. Dan hebben we intensiever contact met een organisatie. Onze ervaring is dat organisaties vaak wel van goede wil

zijn, maar zich niet realiseren dat ze het iemand met een beperking of ziekte moeilijk maken.

Wij helpen de melder bij het traject na de melding, maar alleen als de melder dat zelf wil. Alles wat wij na de melding doen, doen we aan de hand van wat degene die de klacht heeft ingediend zelf wil. Bijna altijd horen we van melders terug dat ze erg blij zijn met ons luisterend oor en met onze hulp.'

Advies en ondersteuning

Radar is in 1983 opgericht als zelfstandig bureau. Het werkt voor verschillende regio's en steden. 'Meldingen komen op verschillende manieren bij ons binnen', vertelt Sophie. 'Mensen kunnen bellen, mailen of het klachtenformulier op onze website invullen. Dat mag ook anoniem. Wij helpen melders daarna eventueel door te adviseren en ondersteunen bij vervolgstappen, bijvoorbeeld via bemiddeling. Verder registreren en monitoren we klachten,

'Bijna altijd horen we van melders terug dat ze erg blij zijn met ons luisterend oor en met onze hulp'

doen we onderzoek en werken we aan preventie. Natuurlijk werken wij samen met de gemeente om ongelijkheid te bestrijden. Hopelijk verwijst Rotterdam Onbeperkt mensen naar ons door als Rotterdammers met een beperking een klacht hebben. Dan kunnen wij ermee aan de slag gaan. Als we met elkaar meldingen oppakken, kunnen we er samen voor zorgen dat iedereen kan meedoen. Wij vinden het belangrijk dat iedereen zichtbaar zichzelf kan zijn en gelijke kansen krijgt in de samenleving. Ons uiteindelijke doel: onszelf als Radar overbodig maken. We willen graag een samenleving waarin geen meldingen meer nodig zijn.'

VN verdrag adviezen Brede Raad 010

De afgelopen jaren heeft de Brede Raad010 op diverse beleidsterreinen gevraagd en ongevraagd advies uitgebracht. In bijna alle adviezen is het onderwerp toegankelijkheid meegenomen. Hieronder staat een overzicht daarvan. De adviezen zijn terug te vinden op de website van de Brede Raad 010: www.brederaad010.nl

2016

Advies: Doorontwikkeling sociaal domein

- Advies 12: Borg dat de medewerkers van het wijkteam voldoende (basis)kennis van GGZ-problematiek en ontwikkelingsproblematiek in huis hebben om te weten wanneer zij moeten doorverwijzen.

Advies: signalen in de (O)GGZ

- Heel het advies

2017

Co-creatietraject OCO:

- De OCO heeft de volledige scope van de doelgroepen die de gemeente in het kader van de Jeugdwet en Wmo bedient, inclusief GGZ, mensen met een beperking waaronder VB, en ouderen.

2018

Advies: Kwaliteit gemeentelijke dienstverlening aan Rotterdamse jongeren met een beperking

- Maak een inclusief jongerenloket, waarbij rekening wordt gehouden met jongeren met diverse beperkingen.

Advies: Beleidsregels MO en jeugdhulp

- De Brede Raad 010 adviseert om de Huizen van de Wijk fysiek, sociaal en qua aanbod toegankelijk te maken voor iedereen (advies 5).
- Adviezen over PGB en informele ondersteuning.
- Advies 15: De Brede Raad 010 adviseert om aan de tekst toe te voegen dat de stallingsruimte eenvoudig te bereiken moet zijn (zie ook 4.3.5. Stallingsruimte elektrische rolstoel).
- Advies 16: De Brede Raad 010 adviseert een eenduidige formulering te hanteren over (brand)veiligheid bij zowel de elektrische rolstoel als de scootmobiel.

Advies: KoPP/KVO

- Gaat o.a. over het verbeteren van de ondersteuning van kinderen van ouders met psychische problemen.

Advies: Aanvraag uitkering

- Organiseer ondersteuning bij het aanvragen van een uitkering voor mensen die dat nodig hebben.

Advies: Sporten voor mensen met een beperking

- Heel het advies

2019

Advies: Beleidsregels maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp

- Meer aandacht besteden aan LVB- en GGZ-doelgroep.
- Besteed meer aandacht aan de zorgpunten rondom de inzet van het informeel PGB

Advies: Wijziging beleidsregels jeugdhulp

- Hierin adviseren we over het ondersteunen van de mantelzorg. Dit heeft natuurlijk ook effect op mensen met een beperking en chronisch zieken.

Advies: Deltaplan schulden

- Advies 3: De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam haar informatievoorziening en voorlichting aan mensen met een beperking met betrekking tot schulden volledig toegankelijk te maken conform artikel 9 van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap.

Advies: Contouren nota armoede

Mensen met een beperking en chronisch zieken

Mensen met een beperking hebben vaker dan anderen geen betaald werk: 55% van hen heeft geen werk.¹ Ook hebben zij vaker dan mensen zonder beperking extra kosten door hun beperking. Daarnaast kunnen mensen met een beperking te maken krijgen met een opeenstapeling van zorgkosten. Zo moeten zij onder andere de 'voorliggende voorzieningen' uit de Wmo zelf betalen, terwijl veel tegemoetkomingen en compensatieregelingen zijn wegbezuinigd. Mensen kunnen hierdoor in financiële problemen raken en soms zelfs afzien van noodzakelijke zorg. Wellicht zijn voor deze doelgroep andere oplossingen nodig dan nu worden beschreven.

Volgens artikel 28 van het VN-verdrag inzake mensen met een handicap, dienen overheden zorg te dragen voor een behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming aan mensen met een beperking.²

- Advies 2. Neem mensen met een beperking op in de lijst met doelgroepen die specifieke aandacht nodig hebben in de aanpak van armoede.
- Advies 3. Neem mensen met een beperking op in de lijst met doelgroepen die specifieke aandacht nodig hebben in de aanpak van armoede.
- Advies 8. Voeg bij het levensdomein 'Beter Wonen' aanpasbare woningen toe.

Advies: Gemeentelijke garantiebanen.

- Heel het advies

Advies: Meerjarig beleidskader Participatiewet

- De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam inclusief beleid te maken, waarbij rekening wordt gehouden met alle Rotterdammers, inclusief mogelijke beperkingen.
- De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam inkomenszekerheid te bieden voor mensen met een beperking die leven op bijstandsniveau, maar door hun beperking wel extra kosten hebben.
- De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam om de toegankelijkheid van de gemeentelijke loketten te optimaliseren.

Advies: Toegankelijke evenementen

- Heel het advies.

1 www.mensenrechten.nl

2 VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (september 2007).

Tabel doelen en deadlines

Thema's	Subthema's	Doelen/acties	Deadline
Bewustwording		Opleveren filmpjes belang toegankelijkheid i *in de 1,5 meter samenleving (doelgroep met name medewerkers in het fysieke domein) *met de gemeentesecretaris *met een wethouder	31-12-2021
		Realiseren (minimaal) 15 (digitale) sessies bewustwording	31-12-2021
		Opleveren factsheet toegankelijkheid (doelgroep met name medewerkers gemeente Rotterdam)	31-10-2020
		Opleveren animatie Toegankelijkheid	31-10-2020
		Opleveren factsheet digitale Toegankelijkheid voor partners in de stad	31-12-2021
		Organiseren (minimaal) 6 workshops 'een Groots gebaar' waaronder een in de landelijke week van de toegankelijkheid 2020	31-12-2021
Communicatie		Rotterdam.nl is toegankelijk volgens de Europese richtlijnen incl. toegankelijkheidsverklaring	30-09-2020
		Mobiele applicaties zijn toegankelijk volgens de Europese richtlijnen incl. toegankelijkheidsverklaring	30-06-2021
		Opleveren Richtlijnen inclusieve communicatie met aandacht voor mensen met een beperking en/of chronische ziekte	30-09-2020
		Training / workshop inclusieve communicatie met aandacht voor toegankelijkheid (en mensen met een beperking en/of chronische ziekte)	31-12-2022 Vooralsnog
		Inzicht in de mate van toegankelijkheid van alle online applicaties en formulieren in MijnLoket en eLoket	31-12-2020
Dienstverlening		Alle PDF's op Rotterdam.nl voldoen aan de toegankelijkheidseisen	31-12-2020
		Inzicht in de mate van toegankelijkheid van alle online applicaties en formulieren in MijnLoket en eLoket	31-12-2020
		Organisatie Europees seminar Digitale inclusie voor mensen met een beperking in Rotterdam.	31-01-2022
		Vermelden toegankelijkheid publiekslocaties op Rotterdam.nl	31-01-2021
Vrije tijd	Sport	Door middel van onderzoek inzichtelijk hebben in hoeverre het aanbod van sport en bewegen past bij de vraag van mensen met een beperking en/of chronische ziekte. Indien nodig stimuleren we het opzetten van nieuw inclusief of aangepast aanbod	31-12-2021
		Ondersteunen van sport- en beweegaanbieders die een inclusief of aangepast aanbod willen inrichten voor mensen met een beperking	Doorlopend
		Toegankelijkheid is een blijvend aandachtspunt bij inrichting van de buitenruimte bij sport (en speel) locaties en bij binnensportaccommodaties	Doorlopend
		Inzichtelijk maken waar mensen met een beperking kunnen sporten en bewegen en communiceren dit duidelijk.	31-12-2026
		Ondersteunen van sport- en beweegaanbieders met aanbod voor mensen met een beperking voor de extra kosten die zij hebben.	Doorlopend
		Uitvoeren pilot (samenwerking afdeling Sport en de afdeling Publieke Gezondheid, Welzijn & Zorg) voor een volwassenfonds waar onder andere wordt onderzocht welke behoefte er is voor een degelijk fonds voor mensen met een beperking en/of chronische ziekte.	31-12-2021
	Cultuur	Rotterdamse cultuurplan instellingen geven uitvoering aan het beleidspeerpunt Inclusiviteit en fysieke en informatietoegankelijkheid.	P&C cyclus cultuurplan- periode 2021-2024

Thema's	Subthema's	Doelen/acties	Deadline
		Bewustwording over inclusieve cultuurdeelname bij de cultuuraanbieders vergroten en goede voorbeelden delen. Met als doel de deelname van mensen met een beperking aan het reguliere aanbod te vergroten.	cultuurplanperiode 2021-2024
		Rotterdam Onbeperkt verzorgt een presentatie over brede Toegankelijkheid aan de culturele sector in Directeurenoverleg Rotterdamse kunstinstellingen (DO).	31-5-2021
		Cultuureducatief aanbod van Rotterdamse cultuuraanbieders in speciaal en voor-gezet speciaal onderwijs versterken door de inzet van cultuurcoaches.	Jaarlijkse aanvraag via Brede Regeling Cultuurcoaches Rotterdam
		Cultuureducatief aanbod van Rotterdamse cultuuraanbieders in speciaal en voor-gezet speciaal onderwijs versterken door de inzet van cultuurcoaches.	Jaarlijkse aanvraag via Brede Regeling Cultuurcoaches Rotterdam
		Toegankelijkheid opnemen in checklist voor maatschappelijke voorzieningen op het gebied van cultuur.	31-12-2021
	Festivals en evenementen	Er is een uitgebreide checklist opgesteld voor toegankelijke evenementen. Na het evenementenseizoen 2021/2022 wordt geëvalueerd of dit heeft geleid tot vergroting van de toegankelijkheid bij evenementen en de communicatie hierover en of er aanvullende maatregelen nodig zijn. Uitkomsten worden gedeeld in juni 2022 (o.v.b. coronamaatregelen)	30-12-2022
	Toerisme	Hospitality partners: Ontwikkelen van een presentatie voor hospitality partners die moet leiden tot meer bewustwording en vervolgcacties op het thema toegankelijkheid (in samenwerking met Rotterdam Onbeperkt).	30-4-2021
		Rotterdam.info (Informatietoegankelijkheid): Beschikbare informatie over toegankelijkheid op de toeristische website van Rotterdam (Rotterdam.Info) beter ontsluiten (en toegankelijk maken).	31-12-2021
		Rotterdam Routes (Informatietoegankelijkheid): De toegankelijkheid van de applicatie Rotterdam Routes voor mensen met een beperking optimaliseren.	31-12-2021
Opgroeien	Onderwijs	Vanuit de afdeling Onderwijs worden geen doelen gesteld mbt toegankelijkheid irlt mensen met een beperking en/of chronische ziekte.	NVT
	Jeugd	Er zijn verbeteringen doorgevoerd die leiden tot een eenvoudiger en transparanter aanvraag- en beoordelingsproces. Er is bijvoorbeeld een duidelijker digitaal aanvraagformulier opgesteld dat ook toegankelijk is voor mensen met een beperking.	31-12-2022
		Geen kind zit langer dan drie maanden thuis zonder een passend aanbod van onderwijs en/of jeugdhulp.	31-12-2022
		Voor leerlingen met een beperking en/of chronische ziekte worden passende vormen van onderwijs en ondersteuning georganiseerd. Het aantal leerplichtvrijstellingen zal daardoor met 10% dalen.	31-12-2022
		Uitrol preventieve interventies en campagne gericht op professionaliseren rond signaleren en aandacht voor aanwezigheid. Dit betreft verschillende leerlingen met fysieke en psychische klachten, ook leerlingen met een chronische ziekte, waarbij wordt voorkomen dat zij voor langere tijd of zelfs permanent uit gaan vallen.	31-12-2022
		Realiseren Jeugdhulp op school voor individuele leerlingen om leren mogelijk te maken (onderwijszorgarrangement)	31-12-2022
		Leerrechtpilots op Kinderdagcentrum om leren en ontwikkeling te stimuleren: voor kinderen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking en/of chronische ziekte die voorheen niet naar school gingen, worden speciale onderwijs-zorgcombinaties ontwikkeld vanuit Jeugd ism het onderwijs.	31-12-2022

Thema's	Subthema's	Doelen/acties	Deadline
		Leerrechtspilots op Voortgezet Onderwijs voor leerlingen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking die dreigen uit te vallen: hiervoor worden speciale onderwijs-zorgcombinaties ontwikkeld vanuit Jeugd ism het onderwijs.	31-12-2022
		Er is differentiatie in het kinderopvangaanbod voor kinderen met ontwikkelingsachterstanden door een beperking en/of chronische ziekte en kinderen die verdere behandeling in de jeugdhulp nodig hebben.	31-12-2022
		Meer dan 50% van het jeugdpreventiebudget aan toegankelijke onderbouwde en effectieve interventies wordt uitgegeven.	31-12-2022
		Minimaal 95% van alle Rotterdamse kinderen is in beeld. Er worden nieuwe toegankelijke vormen van bereik ontwikkeld om ook kinderen en ouders die door hun beperking en/of chronische ziekte niet naar spreekuren kunnen komen zelf op te zoeken en te volgen in hun ontwikkeling.	31-12-2022
	Spelen	Het opleveren van een inspiratieboek over 'onbeperkt spelen'.	31-12-2020
		Het creëren van meer bewustwording bij ontwerpers over het rekening houden met en het meenemen van de ontwerpprincipes voor een toegankelijke speelplek door het organiseren van inspiratiesessies.	31-12-2022
		Sluiten van het Samenspeelakkoord.	30-06-2021
		Binnen het project 'Coolhaven' wordt bij vier verblijfsplekken in de Kapiteinsbuurt rekening gehouden met toegankelijkheid.	31-12-2021
Buitenruimte en openbare gebouwen		Optimalisatie en bijstelling van toegankelijkheidsrichtlijnen: De visie en de uitgangspunten met betrekking tot toegankelijkheid worden beter in het handboek Rotterdamse stijl opgenomen. Op dit moment loopt er een traject waarin het handboek wordt bijgesteld.	1-7-2021
	Initiatiefvoorstel	Opleveren compleet advies, waarmee een uitvoeringsagenda kan worden opgesteld naar aanleiding van het initiatiefvoorstel mw. A. Kockelkoren (GroenLinks), "Fysiek toegankelijke stad voor iedereen".	30-09-2021
Wonen		Een meerderheid van de nieuwbouwproductie in het sociale segment (8400 woningen) wordt toegankelijk en levensloop bestendig.	2030
		Een aanzienlijk deel van de nieuwbouwproductie in het middensegment (12600) wordt toegankelijk en levensloop bestendig.	2030
		In het hoger en topsegment is er aandacht voor woon (zorg) concepten.	2030
Zorg, welzijn en ondersteuning		<p>Ambitie: Iedereen doet in Rotterdam mee</p> <p>We bieden Rotterdammers die dat nodig hebben zorg en ondersteuning zodat zij</p> <ul style="list-style-type: none"> - langer zelfstandig blijven wonen, weer een dak boven hun hoofd hebben of met meer zelfstandigheid kunnen wonen; - zich in huis en in hun woonomgeving (zoveel mogelijk) kunnen redden; - sociaal contact, ontmoeting en een daginvulling hebben. - kunnen werken aan het behoud of het versterken van hun vaardigheden en veerkracht. <p>We werken daarnaast aan het behoud en het versterken van sociale verbanden en de veerkracht van de stad en haar wijken om ervoor te zorgen dat mensen die een steuntje in de rug nodig hebben deel uitmaken van en een plek hebben in de Rotterdamse wijken.</p> <p>Meer informatie over de concrete maatregelen die het college neemt om deze ambitie te realiseren en de voortgang daarbij staat in de volgende documenten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Heel de stad, beleidsplan voor maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp 2021-2026 https://rotterdam.raadsinformatie.nl/document/8803805/1#search=%22heel de stad%22 <p>Raadsmonitor zorg, welzijn en jeugdhulp. Deze verschijnt 2x per jaar en bevat informatie onder andere informatie over het gebruik van Wmo-maatwerkvoorzieningen.</p>	Doorlopend

Thema's	Subthema's	Doelen/acties	Deadline
Vervoer en persoonlijke mobiliteit	Persoonlijke mobiliteit (Doelgroepen-vervoer en maatwerk-voorzieningen)	Op het gebied van persoonlijke mobiliteit worden geen doelen gesteld mbt toegankelijkheid irlt mensen met een beperking en/of chronische ziekte	NVT
	OV	Op het gebied van Openbaar Vervoer worden geen doelen gesteld mbt toegankelijkheid irlt mensen met een beperking en/of chronische ziekte	NVT
Werk, arbeidsmarkt en participatie	Werk, arbeidsmarkt en participatie	Actieplan Dienstverlening 2020 (Informatietoegankelijkheid): Het actieplan wordt bijgesteld n.a.v. de coronacrisis. Er komt meer prioriteit voor de speerpunten rond de digitale dienstverlening En waar mogelijk worden concrete meetpunten benoemd.	31-12-2020
		Onderdeel Actieplan dienstverlening 2020: score op vriendelijkheid benadering (Sociale toegankelijkheid): Op het onderwerp 'Vriendelijkheid bij de dienstverlening' wordt in 2020 een monitor ontwikkeld, gebaseerd op verbeterde kwalitatieve data, er wordt een 0-meting gedaan, en een target bepaald voor de gewenste stijging op de score op vriendelijkheid.	31-12-2020
		Verbetering informatie over waar welke werkvoorziening voor de doelgroep met een arbeidsbeperking aan te vragen (bij de gemeente of UWV): In overleg met UWV en MO wordt de informatie op dit onderwerp toegankelijk gemaakt en beschikbaar gesteld op Rotterdam.nl en het intranet.	31-12-2020
		Campagne WSPR gericht op inclusieve arbeidsmarkt, eerlijke arbeidsmarktkansen voor iedereen. De (her)start van de campagne is uitgesteld/bijgesteld door corona naar sept/okt 2020. Rapportage over de stand van zaken vindt 2 keer per jaar plaats via de rapportage aan de raad over "Relax. Dit is Rotterdam."	31-10-2020
		Ondersteuning bij realisatie garantiebanen in de regio door WSPR: Doel is 10.800 garantiebanen erbij in de regio door werkgevers tot 2026 Rapportage stand van zaken aan de raad vindt 3 x per jaar plaats in de "Tertaalmonitor W&I"	31-12-2025
	Rotterdam als toegankelijke werkgever	Een zo goed mogelijke en zo nodig op het individu toegesneden sociale-, fysieke- en informatietoegankelijkheid voor medewerkers met een beperking en/of chronische ziekte. Hiertoe wordt het onderzoek Nederlandse Inclusiviteits-monitor (NIM) uitgevoerd. Dit geeft inzicht in de mate van inclusie en diversiteit binnen de organisatie, en doet concrete aanbevelingen ter verbetering van het beleid. In de NIM worden medewerkers met of zonder zichtbare of onzichtbare beperking als aparte doelgroep meegenomen. Uitvoering NIM 2e helft 2020	31-12-2020
		Verbeteren processen (faciliteiten) met betrekking tot het ergonomisch inrichten van de werkplek van medewerkers met een beperking en/of chronische ziekte. Hiervoor is een project ingericht. Eerste verbeteracties worden eind 2020 verwacht. Daarna continu proces.	31-12-2020
		Verbeteren toegankelijkheid van applicaties voor medewerkers met een beperking. Eerste verbeteracties worden eind 2020 verwacht. Daarna continu proces.	31-12-2021
		Bewustwording over toegankelijkheid, ook voor medewerkers met een beperking en/of chronische ziekte. Hiertoe worden trainingen, inspiratiesessies en workshops 'Inclusie' gerealiseerd met hierin ook aandacht voor toegankelijkheid en mensen met een beperking en/of chronische ziekte. Jaarlijks vinden minimaal 2 trainingen, inspiratiesessies en workshops plaats.	31-12-2022 -vooralsnog
		Fysieke toegankelijkheid voor medewerkers met een beperking en/of chronische ziekte in de huisvesting verbeteren.	Continu proces
	Mantelzorg	Erkenning voor mantelzorgvriendelijke werkgever realiseren	01-07-2021

JEANNETTE NIJKAMP

Inclusief theater maken. Wat komt daarbij kijken?

Hoe maken acteurs met en zonder een beperking samen theater? Wat heb je daarvoor nodig? En wat levert het op? Dat onderzoeken Theater Babel Rotterdam en Hogeschool Rotterdam. Jeannette Nijkamp, hoofddocent Cultuur, diversiteit en participatie aan de Hogeschool Rotterdam vertelt wat dit onderzoek kan betekenen voor inclusief werken en samenleven.

Theater Babel maakt alleen inclusief theater. Elk seizoen produceert het één voorstelling, waarin acteurs met en zonder een beperking samenwerken. Daarbij wordt op een professionele manier gewerkt. Zo gelden voor alle acteurs dezelfde regels: zij werken drie hele dagen per week, moeten altijd op tijd komen en moeten soms lang wachten voor zij aan de beurt zijn.

Empathie vergroten

'Theater Babel wil graag laten onderzoeken wat wel en niet werkt bij inclusief theater', vertelt Jeannette. 'En hoe het het gedachtegoed rond inclusieve samenwerking kan overdragen naar de leerlingen van de scholen waarmee het theater samenwerkt. Daarom heeft het ons ingeschakeld.' Theater Babel verzorgt per jaar ongeveer honderd interactieve ateliers voor middelbare schoolklassen. Het doel: studenten laten nadenken over de rol van mensen met een beperking in de samenleving. Ook geeft Theater Babel workshops

voor studenten van de Lerarenopleiding Gezondheidszorg en Welzijn van Hogeschool Rotterdam. Jeannette: 'Die zijn bedoeld om het empathisch vermogen van de studenten te vergroten, zodat zij zich beter kunnen inleven in anderen. Dit hebben de studenten nodig om als docent te kunnen omgaan met een diverse klas.'

Hoe maak je goed contact?

Hogeschool Rotterdam heeft al een vooronderzoek gedaan naar wat inclusief theater is. 'We hebben in de internationale literatuur andere voorbeelden gezocht. Die bleken sterk van elkaar te verschillen. Tijdens het slotsymposium met onder andere theatermakers, acteurs met en zonder beperking, Hogeschool Rotterdam en de gemeente hebben we de resultaten gepresenteerd. Hierna hebben we in groepen gediscussieerd over knelpunten en dilemma's rondom inclusieve samenwerking, zoals: hoe maken acteurs met en zonder beperking goed contact met elkaar?

Wat is er nodig om de acteurs goed te laten samenwerken? En wat zijn de praktische randvoorwaarden? Je hebt bijvoorbeeld op repetitiedagen meer tijd nodig, al was het alleen al omdat de spelers met een beperking vaak met de taxi komen en die vaak vertraging heeft.'

Inspiratieboek over inclusief theater

Nu bereidt Hogeschool Rotterdam een vervolgonderzoek voor, samen met theatermakers en acteurs van Theater Babel, andere theaters en Rotterdam Onbeperkt. Jeannette: 'De beoogde opbrengst is vooral praktisch: hulpmiddelen om beter samen te werken in het theater, zoals diverse werkvormen. En een Inspiratieboek met verhalen over inclusief theater. Dat is allereerst voor theatermakers en acteurs met en zonder een beperking, maar ook voor anderen die inclusief willen werken. Rotterdam Onbeperkt faciliteert daarbij de kennisuitwisseling met andere partijen en deelt de onderzoeksresultaten.

'De beoogde opbrengst is vooral praktisch'

Colofon

De Lokale Agenda Toegankelijkheid is tot stand gekomen op initiatief van Rotterdam Onbepakt met bijdragen van de clusters: Maatschappelijke ontwikkeling, Werk & Inkomen, Dienstverlening, Bestuur en Concern Ondersteuning, Stadsontwikkeling en Stadsbeheer en input vanuit de adviesgroep VN-verdrag van de Brede Raad010 en het netwerk.

Interviews

Tekst Fenny Brandsma
(gemeente Rotterdam),
fotografie Hans Tak

Fotografie

Jan van der Ploeg, Elvera van
Leeuwen, Theo Bense, VNG,
gemeente Rotterdam

Redactie

Rotterdam Onbepakt en
Leene communicatie

Vormgeving

Publiquest/
Leene Communicatie

augustus 2020

